

به ركوتيك له خه رمانى

شيعرى سالم

دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وهی

زنجیره‌ی روشنبیری

*

خاوه‌نی ئیمتیاز: شهوکه‌ت شیخ یه‌زدین

سه‌رنووسیار: به‌دران شه‌مه‌د هه‌بیب

ناوونیشان: دهزگای چاپ و بلاوکردنه‌وهی ئاراس، شه‌قامی گولان، هه‌ولیر

به رکوتیک له خه رمانی

شيعری سالم

چه پکتيک شيعری بلاونه کراوهی سالم،
پاشکويه کی ديوانی نالی

محهمه د عهلی قهره داغی

ناوی کتیب: بهرکوتیک له خەرمانی شیعرى سالم
نووسینی: محەمەد عەلى قەرەداغى
بلاوکراوهى ئاراس- ژماره: ٩٤٤
پیت لیدان: کوردستان کهیفى
دەرھینانى هونەری ناوهوه: ئاراس ئەکرەم
بەرگ: مەریەم موته قیبیان
له بەریتووبەرایهتیی گشتیی کتیبخانه گشتییەکان له هەولێر ژماره ٣٢ى
سالی ٢٠١٠ى دراوهتیی

بابهت و سه‌رباسه‌کان

- ۱- روونکردنه‌وه‌یه‌ک 9
- ۲- وته‌یه‌کی کورت و پټویست 10
- ۳- مامؤستا محمه‌دی مه‌لا که‌ریم و ئهم شیعرانه‌ی نالی و سالم 11
- ۴- پرؤژه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی شیعره‌کانی سالم 14
- ۴- پټشه‌کی هه‌نگاو‌یک له‌سه‌ر 17
- ۵- باسیکی ده‌ستخه‌ته‌که، ده‌ستخه‌تی ئهمه‌د ئاغا 21
- ۶- کاری من بۆ ئهم ده‌ستخه‌ته 23
- ۷- هه‌ندیک له سه‌رچاوه‌کانی دیوانی سالم 25
- ۸- ۱ که‌شکۆلی مه‌لا فه‌تاحی کاکرده‌لی 25
- ۹- ۲ که‌شکۆلی تۆفیق 26
- ۱۰- ۳ که‌شکۆلس مه‌لا عه‌بدو‌لا قزلجی 27
- ۱۱- ۴ که‌شکۆلی گولزاری به‌هار 28
- ۱۲- ۵ که‌شکۆلی سه‌ید محمه‌د 28
- ۱۳- ۶ که‌شکۆلی نه‌ناسراو 29
- ۱۴- باسیکی ده‌ستخه‌ته‌که - ده‌ستخه‌تی عه‌لی ئه‌کبه‌ری سنه‌یی- 32
- ۱۵- فیه‌ره‌ستیکی ده‌ستخه‌ته‌که و سه‌ره‌تای پارچه شیعره‌کان 36
- ۱۶- چیم بۆ ئهم شیعرانه کردووه 51
- ۱۷- یه‌ک دوو نمونه‌ی جیاوازی 52
- ۱۸- هه‌سه‌رتا دل غافلّه نازانی قسه‌ت چی ده‌کا 56
- ۱۹- ده‌کا دنیا‌یی پر شوێش له هه‌ر سوو فیتنه‌ها په‌یدا 60
- ۲۰- بۆ منی بئی سه‌رو پا غه‌یری وه‌فا پټشه نه‌ما 63
- ۲۱- رووبه‌رووی نه‌قش و نگینی مصطه‌فا 64
- ۵۱- ئاشوفته‌که‌ناری گرت گټسوو له روخی پارا 66
- ۵۲- په‌نجه بۆ ته‌صویری ئه‌برۆت په‌په‌روه‌یی مانیی ده‌کا 67

- ۵۳- دیده بئی دیداری دولبهر تاره مهستووری نهکا 68
- ۵۴- طوره بۆ ئابی بهقاي چيهره دلی برد به شتاب 69
- ۵۵- دوودی ئاهی سهحهرم رووی فهلهکی کرده سیحاب 70
- ۵۶- خوڤشا ههر چاکه قهصدی لهب دهکا یار 71
- ۵۷- موو له تنما باز له قههرا بوو به نووکی نیشتهر (ههجویات) 73
- ۵۸- ایضا وصف ثانی - له ذیکری ئالهتی یاری قهلهندهر 75
- ۵۹- ههئپزا خوین به جگهرما دهمی غهمزته به ضههیر 77
- ۶۰- به دهورمدا وهفا کیشاویه مهرکهز 78
- ۶۱- به پایۆستی بگا گهر سهر وهکو فهرش 79
- ۶۲- له ظوئمت بهرمه بهر کهس - گهر - عهرايخ 80
- ۶۳- لهقبیلهی روو بهرووت میحرابه بۆ دل 81
- ۶۴- روژی دل ههر شهوی تاره چه لهوی بيم چه لهمی بيم 82
- ۶۵- لهقلهق ئاسا لهق و بهدرهوته فلان 83
- ۶۶- قادری بۆ نهظم و بهینی کوفر و دین 84
- ۶۷- نیگده ناکهی بهلای ئوفتا دهگانا قهه لهبهر تهمكن 85
- ۶۸- به ئهفسوونی نیگاهی سیحر دیدهی نازهینی من 86
- ۶۹- تا تاچه له سینهم دلی غهمدیده له کوئی تق 87
- ۷۰- ئهی دلا حهلقهبی ئهو زولفه ههموو دامه مهچۆ 88
- ۷۱- پار سال له وهسلدا به صهفا عهیشی جهم بوو 89
- ۷۲- ئاسمان دیهقان و عومرم کهشت، دهوواسی ماهی نهو 90
- ۷۳- رهفیق بئین و تهماشاکهن دهمی بووکبرنده ئیمشهو 91
- ۷۴- به تهنگه دل له سینهمدا وهکو مورغی قهفەس ئیمشهو 93
- ۷۵- وجوودم راسته خۆی سووتا وهلی ئهکتهر خهطای یاره 94
- ۷۶- له وادیی فیرقهتا روژم وهکو زولفت شهوی تاره 95
- ۷۷- تا رهقیب حاضره گاهی چهزهره نهک چهضهره 96
- ۷۸- حورمهتی دل واجبه چونکه مهکانی دولبهره 97
- ۷۹- شاکاریکی بلاونهکراوهی سالم - عهباوولا پاشا و سالم - 98

- ۸۰- عابدوللا پاشا له سهراچاوهيهكي تردا 101
- ۸۱- در نكر آمدن بندگان عبدالله پاشاي بابان از دربار هميون... 104
- ۸۲- دادهپوشى سهر و گوئى زين له نهشيب 108
- ۸۳- بيستم ناغهسووره مهدي واشهگيرى كردوه. 109
- ۸۴- هجو احمد سنگ هلگيش 110
- ۸۵- تهماشاي كوى زنهخدانت دهلى نارنجى بهغدايه. 112
- ۸۶- چونكه ئيقليمى فراق ئاب و ههوايىكى نيبه..... 113
- ۸۷- كارى كاشفتم - دريغا - رهنگى سامانى نيبه. 114
- ۸۸- چ دهبى گهر له رهقيب دلم نازارى بيى؟ 115
- ۸۹- تا مهنزلى تيرى نيگههت ناوى دلم بي 116
- ۹۰- دهك رهقيب تووشى بهلايى بي نهجاتت قهدههبي! 117
- ۹۱- ههتا كهى - ئهئى فهلهك- بؤ بهختى من جهور و تهظهلوم بيى؟ 118
- ۹۲- تا له لئوم خودايا(!) بارى ئەم هيجرانه بي 119
- ۹۳- در وصف والى -مههئى دى هاتوچوو رابورد شهوى دهئى. 120
- ۹۴- بهيته تاك و جووته بلاونهكراوهكان 123
- ۹۵- بهشى فارسى 129
- ۹۶- پاشكويهك بؤ نالى 137
- ۹۷- وتهيهك 139
- ۹۸- نالى و ببرى نهتهوايهتى 142
- ۹۹- كلورپوژنهيهكى تازه بؤ ژيانى نالى 144
- ۱۰۰- سئ كوچكه و سئ پايهئى شيعرى كلاسيكى كوردى سهردهمى بابان 146
- ۱۰۱- ههلوستىك له عاستى پارچه شيعرهكهئى ناليدا 147
- ۱۰۲- نالى كهئى ئەم پارچه شيعرهئى گوتوهه؟ 147
- ۱۰۳- پارچه شيعرهكهئى نالى 154

روونکردنه و هیهک

ئو کاته که دستخه ته که ی دیوانی سالم دستکوت به لئیم به خوینه ران دا که دوو پارچه شیعره که ی نالی و سالم وهک نامیلکه یهک چاپ بکه م.

به لام دواپی بیرم کرده وه پیشتر له «ههنگاو پیک له سه ر ریگه ی لیکۆلینه وه ی دیوانی سالم» دا ۲۰ پارچه شیعیری سالم بلاو کرده وه ته وه، ئه م دستخه ته هیش ئه وهنده ی تر شیعیری سالمی تیدایه و له هه ندی جیگه هیشدا ته واو که ری شیعره کانی ئه وئییه . بۆ ئه وه ی ئه م کاره تۆزیک باشتر بیت و زیاتر به دهردی لیکۆله ری کورد بخوات وام به باش زانی ئه مپیش و ئه ویش بکه م به م نامیلکه به ناوی:

به رکوتیک له خه رمانی شیعیری سالم چه پکیک شیعیری بلاونه کراوه ی سالم، و پاشکۆیه کی دیوانی نالی.

وتەيەكى كورت و يېۋىست

ئەوتەي دەستىداوتە كۆكردنەوۋە بىلاۋكردنەوۋە بەرھەمى ئەدەبى و كەلەپوورى، بەرنامە و رىيازىكى ديارم گرتوۋەتە بەر و كارم بۆ ئەوۋە كروۋە - بە گوۋرەي توانا- بەرھەمى بىلاۋنەكراۋەي شاعىران و نووسەرانمان بېوۋژىنمەوۋە و لەو رىگەيشدا - پى بزىانم- خۆم لە جوينەوۋە و بىلاۋكردنەوۋەي شتى بىلاۋكراۋە پاراستوۋە و ئەو كارانەيش تا ئىستە ئەنجام داۋن شايەتى ئەم باسەن.

ھەمىشە ھەولى ئەوۋەيشم داۋە شتگەلى كە دەستم دەكەۋن و دەياندۆزىمەوۋە زۆر ئەيانەيلىمەوۋە و لە نزيكترىن ھەل و فرسەتتدا ھەولى بىلاۋكردنەوۋەيانم داۋە.

ھەر ئەمەيش بوۋ واي كورد كە ماۋىيەك لەمەۋپىش دەستخەتتىكى ديوانى سالم دەست كەوت پىيدا گەرام و شىعەرە بىلاۋنەكراۋەكانىم كورد بە نامىلكەيەكى بچكۆلە و بەناۋونىشانى «ھەنگاۋىك لەسەر رىگەي لىكۆلىنەوۋەي ديوانى سالم»دا بىلاۋم كوردەوۋە.

لەم ماۋەيشدا د. ھەلگەۋت ھەكىم وپنەي دەستخەتتىكى بۆ ھىنام بەشى زۆرى شىعەرى سالمە و دوۋ پارچە شىعەرى نالىشى تىدايە. ھەر لەسەر ئەو رىيازەي پىشووم پارچە شىعەرەكانى ئەمىشم لە تەك ديوانى سالمى - چاپى دوۋەمى- چاپخانەي كوردستان و ژمارەكانى ۲۵ - ۳۴ى كۆۋارى رۆشنىبىرى نويدا بەراۋرد كورد، ئەنجام دەر كەۋت ۲۰ پارچە شىعەرى بىلاۋنەكراۋەي سالمى تىدايە. بۆيە وام بە باش زانى ئەم شىعەرەنە لە تەك «ھەنگاۋىك لەسەر رىگەي...»دا يەك بخەم و بىانكەم بە يەك نامىلكەي بچكۆلە و ھەك بەركۆتتىك بۆ خەرمانى شىعەرى سالم بىانخەمە بەردەستى خوينەران و لىكۆلەرەۋان و

ئومىدەوارم بۇ چاپ و لىكۆلئىنەۋەى چاپى نوپى «ديوانى سالم» سوودى خۆى
هەبىت و جىڭگەى خۆى بگرىت.

حەز دەكەم بە كورتى ئەۋەندە بلىم: ئەو پىشەككىيەى بۇ «هەنگاۋىك»
نووسىومە ۋەك خۆى دەپھىلمەۋە و لىرەدا جارىكى تر بلاۋى دەكەمەۋە. بەلام
پارچە شىعەرەكانى ئەۋى لە تەك پارچە شىعەرە بلاۋنەكراۋەكانى ئەم
دەستخەتەدا يەكدەخەم و بە گوپرەى پىتەكانى هىجا هەموۋىان رىك دەخەم و
هەر پارچە شىعەرىك كە لە «هەنگاۋىك»دا هەبىت و لەم دەستخەتەپىشدا
هەبىت لە تەك ئەمەى ئىرەدا بەراۋردى دەكەم و جىاۋازىيە سەرەكىى و ديار و
پىوسىتەكانىان لە پەراۋىزەۋە دەنووسم و، ئەۋەپىش پىۋىست بى بۇ پارچە
شىعەرەكانى ئەم دەستخەتەپىش ۋەك پىشەككىى و روونكرنەۋە لىرەپىدا
دەنووسم و دەپخەمە پال نووسراۋەكانى پىشوو.

بۇ كارئاسانىى بۇ خۋىنەر و جىاكرنەۋەى شىعەرەكانى ئەۋ دەستخەتە لە
شىعەرەكانى ئەم دەستخەتە لەسەر پارچەكانى «هەنگاۋىك...» و (ھ) يەك
دادەنىم.

مامۇستا محەمەدى مەلا كەرىم و ئەم شىعەرەكانى نالى و سالم:

مامۇستا محەمەد لە چاۋپىكەۋتنىكىدا كە لە ژمارە (۴۹۹۹)ى رۆژى ۱۵ /
۱۰ / ۲۰۰۹ى رۆژنامەى كوردستانى نوئى- ئەدەب و ھونەر - دا لەگەلىدا
ئەنجام درا بوو. باسى ئەۋەى كر دوۋە كە ئەۋ شىعەرەكانە ھەن و سى سال زىاترە
پارچە شىعەرەكەى سالمىان خستووۋتە ديوانى سالمەۋە.

من لىرەدا پىش ھەموو شتىك ھىۋاى چاكىۋونەۋەى تەۋاۋ بۇ مامۇستا
محەمەد دەخۋازم و ئومىدەوارم ۋەك جارى جاران دەستى قەلەم بگرىتەۋە و
بەگوروتىنىكى لە جاران باشترەۋە بىتەۋە مەيدان و كارەكانى ئەنجام بدات.

ۋەك جارى پىشوو لە «هەنگاۋىك لەسەر رىگەى لىكۆلئىنەۋەى "ديوانى
سالم"دا» نووسىم:

«بە ھىۋاى ئەۋەى ئەم ھەنگاۋەم - لىرەدا- ھاندەرىك بىت بۇ كاكە حەمە تا

گهرمتر و چالاکانه‌تر کار بۆ دیوانی سالم بکات و منیش ده‌سته‌بارهی خۆم
بخه‌مه سهر دیوانی سالم، موژده‌ی ئەوه به کاکه‌هه‌مه و خۆینه‌رانی نازین
ده‌دهم که گه‌نجینه‌یه‌کی نایابی شیعیری سالم ده‌سته‌وتوو...»

لێره‌یشدا له‌مه‌له‌دا ده‌لێم: ئەم کارهی تریشم هانده‌ریکی تر ده‌بیت بۆ
ئەوه‌ی کاکه‌هه‌مه‌ وه‌خۆکه‌وێت و کاری دیوانی سالم یه‌کلایی و یه‌کسه‌ره
بکاته‌وه و ئەو دیوانه‌ شیرینه‌ له‌و خه‌وه‌ درێژه‌ هۆشیار بکاته‌وه و چاوی
چاوه‌روانیی رو‌شنبیرانی کورد و شه‌یدایانی دیوانی سالم به‌ کارێکی مه‌زنی
وه‌ک کاره‌کانی تر رو‌شن بکاته‌وه.

ههر لێره‌یشدا به‌ کاکه‌هه‌مه‌ ده‌لێم: به‌ خۆینه‌رانی کورد - و منیش له
ته‌کیانا⁽¹⁾ - چی کاکه‌هه‌مه‌ پتر له‌ سی سال‌ ئەو شیعرانه - و رهنگه‌ چه‌ندین
پارچه‌ شیعیری تریشی - له‌ دوو تویتی فایلی دیوانی سالمدا له‌ لای خۆی
پاراستبۆ؟

خۆ ئەگه‌ر کاکه‌هه‌مه‌ له‌ وکاته‌وه‌ تا ئێسته‌ هه‌ر ساله‌ی پارچه‌یه‌ک یان دوو

(1) هه‌ن ده‌که‌م لێره‌دا ئەوه‌یش بخه‌مه‌ سهر ئەم باسه‌: پتر له‌ چل ساله‌ من کاکه‌
هه‌مه‌ ئەناسم و پێوه‌ندیبی ئەده‌بیم له‌ ته‌کیدا هه‌یه‌ و له‌ کاری لیکۆلینه‌وه‌ی دیوانی
نالی و حاجی قادری کۆیی و کاره‌ ئەده‌بیه‌کانی تریدا یارمه‌تیده‌ریکی باشی
بووم و په‌راویزی ئەو کتێبانه‌یش شایه‌تی ئەم قسانه‌من.

له‌م ماوه‌ دوور و درێژه‌دا زۆر باسی سالم له‌ گه‌ل کاکه‌هه‌مه‌دا کردوو، کاکه‌
هه‌مه‌ هه‌رگیز ئەم باسانه‌ی له‌بارهی ساله‌وه‌ نه‌درکاندوو، جا بۆ منێک به‌و
زیکیه‌ له‌ کاکه‌هه‌مه‌وه‌ به‌و شیوه‌ ناگام له‌ شیعیری سالم بیت، ده‌پێ که‌سانی
دووره‌ده‌ست بۆ کاکه‌هه‌مه‌ چی له‌ دیوانی سالم و شیعیری بلآونه‌کراوه‌ی بزانه‌؟
وابزانم منیش و که‌سانی تریش که‌ پارچه‌یه‌ک شیعیری سالم ببینن بۆ ئەوه‌ی
بزانه‌ن بلآوکراوه‌ته‌وه‌ یان نا، په‌نا هه‌ر بۆ دیوانی چاپکراوی سالم و ئەو چه‌ند
پارچه‌ شیعره‌ بلآوکراوه‌ی کاکه‌ی فه‌لاحی رو‌شنبیری نوێ ده‌به‌ین و نازانه‌ن لای
کاکه‌هه‌مه‌ چی هه‌یه‌ و چی نییه‌ و ناتوانین له‌وه‌ زیاتر چاوه‌روان بین تابزانین
لای کاکه‌هه‌مه‌ هه‌یه‌ یان نا.

پارچه لهو شیعراڼه ی له ریځه ی لاپه رېه کانی کڅوار و روژنامه کانه وه بختایه ته
به رده سستی روژشنبیرانی کورد، ئیسته ئاستی زانیاری روژشنبیرانی کورد بۆ
شیعره کانی سالم له پله یه کی تر دا ده بوو، منیش که باسیکی شیعر ی سالم
به ځینایه ته گور ی به جوریکی تر له سه ریم دهنووسی.

هر له و چاوپیکه وتنهدا ماموستا محمه د بۆ گومان خستنه سه ر ئه وه ی
ئه و پارچه شیعره له دستخه ته که ی لای مندا به روونی ۳ جار دراوته پال
نالی، به شیعر ی نالی دانه نری وتوویه تی:

« بهش به حال ی پارچه شیعره که ی که وتراوه هی "نالی" یه، ئیمه له و
باوه رهداین هی نالی نییه، هر له بهر ئه وه یش - کاتی خو ی - بیر له
بلا و کردنه وه ی له «دیوانی نالی» دا نه کرایه وه. سه رباری ئه وه ی که هر له یه ک
سه رچاوه دا دراوته پال نالی، له دوا به مین دیردا به ناوی "سالم" کو تابی پی
هینراوه.»

لیرده دا هنز ده که م دوو خالی کورت له سه ر ئه م قسه ی ماموستا محمه د
بنووسم:

یه که م: که کاکه همه کاتی خو ی له سه رچاوه یه کدا دی ئه و پارچه شیعره
دراوته پال نالی نه ده بوو به و شیوه ده سه بهرداری ببیت و ده بوو له
پیشه کی دیوانی نالی، یان له هر باسیک له و باساندا که بۆ
شیعر ی نالی ته رخان کراون، ئاماژه یه ک بۆ ئه وه بکرایه ت که ئه و
پارچه شیعره له سه رچاوه یه کدا دراوته پال نالی.

دووهم: جگه له وه یش کاکه همه ده لی: «سه رباری ئه وه ی که هر له یه ک
سه رچاوه دا دراوته پال نالی». منیش ده لیم: وا ده زانم هر له یه ک
سه رچاوه یشدا - ئه گه ر درا بیت - دراوته پال سالم و ئه وه به ته نیا
نابی به به لگه ی ئه وه که ئه و پارچه شیعره بی باس و لیکو لینه وه
بدر ی به سالم و باسی ئه وه نه کریت که بۆ نالیش دانراوه. ئه و له م
ده ستخه ته دا به روونی بۆ نالی دانراوه و نازناوی «نالی» له دوا
به یتیدا یه.

پروژەى لىكۆلېنەۋەى شىعرەكانى سالم

لە پېشەككىي «هەنگاۋىك لەسەر رىگەى لىكۆلېنەۋەى ديوانى سالم»دا باسى ئەۋەم كىرد كە شىعرەكانى سالم رەنگدانەۋەى رۆشنىبىرىي قوۋل و بلاۋى ئەۋ سەردەمەى سالم و پېش ئەۋ سەردەم و مېژوۋەيشن، سالم شىعرەكانى كىردوۋە بە سەرچاۋەى ئاماژە بۆ ئەۋ رۆشنىبىرىيە فراۋان و بەرىنە، لە ھەر بەيتىك - تەنانت لە نىۋە بەيتىش -دا ئاماژە بۆ رووداۋىك، بەسەرھاتىك، زانستىك، پەندىك، چىرۆكىك، ئەفسانەيەك باۋىكى كۆمەلەيەتتى... دەكات، ئەۋ بابەتەنە لەۋانەيە ھەندىكىيان سالم خۆى دىبىنى و تىياندا و لە تەكياندا ژىبابى، ھەندىكىيانى بېستىبى، ئەۋانى ترى خويندىتتەۋە، بەۋ جۆرە خەرمانىك لە زانىارىيى بلاۋ و گشتگىر و ھەمەرەنگ لەلەى كۆپۋەتەۋە، ديوانەكەى بەروبوۋمى سوورى ئەۋ خەرمانە رەن بەرز و درىژەيە.

خوينەرىك كە لەۋ سەردەمەدا نەژىبايت و خاۋەنى ئەۋ رۆشنىبىرىيە فراۋانە نەبىت، بېت ئىستە ھەلزنىت بەكىۋى بەرز و سەخت و پىر كاۋ و بەرزىي و نشىۋى ديوانى سالمدا، دەبى چۆن بتوانى بگاڭە لووتكەى مەبەست؟

من بەش بەحالى خۆم گەلى بىرم لەم كارە كىردوۋەتەۋە و بۆ رىگەيەك گەپراوم كە لىكۆلەر بتوانى لىيەۋە بگاڭە ئەنجامىكى شىاۋ و دروست، بەلام پەيىم بەۋ رىگە نەبردوۋە، چونكە ۋەك نووسىم - رۆشنىبىرىيەكەى سالم ئەۋەندە گشتگىر و فرە لق و پۆيە لەۋانە نىيە كەسىكى ئەم چەرخە بەتەنيا خۆى بە ھەموۋ لايەنكىدا بگاڭ و تواناى بە سەر ھەموۋىدا بشكى.

جارى وا ھەيە - بەلكو زۆر جار - بەشىك لە بەيتىك ئەگەر بتەۋى خوينەرى لى تى بگەيەنى پىۋىستى بە نووسىنى زۆر دەبىت، بۆ نمونە لە بەيتىكدا سالم ناۋى «نەرنائىش» دىنى كە دەلى:

چه «نەرنایش» ژنی بی مهیلی وهن ناکا

نوقم نابیی له نار ده‌ریایی شوشته‌ر

«نەرنایش» چیه؟ ئەمه به‌شیکه له ئەفسانه‌ی «عووجی کوری عەنەق» که ئەفسانه‌یه‌کی گه‌وره له ده‌وری خۆی و ژنه‌که‌ی و به‌رزیی و بلندیی بالاییان ته‌نراوه و روونکردنه‌وه‌ی ئەو مه‌به‌سته هەر زۆری ده‌وێ.

لەم ڕووه‌وه ده‌لێن: عووجی کوری عەنەق چووه‌ته سه‌ر به‌غدا و هه‌ره‌شه‌ی لی کردوون که ده‌بێ ده‌ستێ جە بۆ (نەرنایش) ی ژنی بکه‌ن، خه‌لکی به‌غدا له ترسا به هەر حالێک شتیان کۆکردووه‌ته‌وه بۆ ئەم مه‌به‌سته، دوا‌ی ئەو کۆکردنه‌وه‌ی پیتاک و سه‌رانه بۆ خاتوونی خێزانی عووج که کردووینه به‌کراس بۆی کراسه‌که‌ی نه‌گه‌یوه ئەژنۆی.

جا سالم که هه‌جوی ده‌رویش ئاغا ده‌کات و باسی «یارۆ» که‌ی ده‌کات وای پیشان دهدات مه‌گه‌ر له ته‌ک (...ه‌که‌ی نەرنایشدا بگنۆجی).

جا خوێنه‌ریک باسی نەرنایش و عووج نه‌زانێ له ناو به‌یتێکدا وشه‌یه‌کی وها ببینی ده‌بێ چی لی تێ بگات؟

جا من وای بۆ ده‌چم له‌وانه نییه ئەم کاره به‌یه‌ک که‌س ئەم سه‌رده‌مه‌ی ئێمه - وه‌ک پتووسته - هه‌لبسووریت و ئەنجام بدریت.

یه‌کێک له‌و رێگه‌و شوێنه‌ی بۆ ئەم مه‌به‌سته به‌بیری مندا هاتووه ئەوه‌یه، ده‌کرێ «دیوانی سالم» بکریت به دوو به‌شه‌وه:

به‌شی یه‌که‌م: غه‌زلیات و دل‌داریی. وا ده‌زانم بۆ دۆزینه‌وه‌ی مانا و مه‌به‌ستی شوێنی نامۆ و یاخیی له‌م باره‌وه له دیوانی سالدا به‌گه‌ران به‌دیوانی شاعیرانی دیدا و په‌نابردن بۆ ئەو وشه و زاراوانه‌ی ئەوان به‌کاریان هێناون چاره‌سه‌ر ده‌دۆزێته‌وه و ده‌کرێ زۆری گرێکۆتێره‌کان به‌و کۆششه بکرێنه‌وه.

به‌شی دووهم: کۆمه‌لایه‌تی و هه‌جوو، ده‌روونناسی و ده‌ریانه‌وه‌ردی و گه‌ردوونناسی... له‌م بواره‌دا سالم وشه و رسته‌ی وه‌های به‌کار هێناوه رهنگه به‌و شپۆه نه‌چووینه فه‌ره‌ه‌نگ و قامووسه جۆراوجۆره‌کانه‌وه و به‌شیکیان ئەزموونی خۆی بن یان له ئەزموونی که‌سانی هاوچه‌رخ‌ی خۆی

وهرگرتبن، کيشهکه ليرهدايه و ئەمانه – زۆريان – لهوانه نين به کۆششى تاکه کەس بزائرين و پەي به مانا و مەبەستيان بېريت. (۱)

من وا دەزانم ئەگەر بگونجی بېر لهوه بکړیتهوه بهشوين کەسانى شارەزا و کارامه و ئاگەدار له روژشېيرى گشتى و زانيارىيه هەمەرەنگەکاندا بگەرپښ و ئەو پارچه شيعرانەى ئەو بابەتانەيان تېدايه کۆپى (استنساخ) بکړين و بنيررښ بۆ ئەو کەسانه و داواى يارمەتيايان لى بکړيت و کات و ماوهيان بۆ ديارى بکړيت که لهو ماوه ديارىکراوهدا چيايان پى دهکړيت بیکەن و به نووسين وهلام بدەنەوه، ئەمەيش دهکړى له ريگهى مەلبەندى، لايەنى، دەزگايهکەوه بکړيت. جا ئەگەر ئەو کەسانه به دەم ئەم داوايهوه بښ و هيمەت بکەن و دلسۆزانه بەشدارى لهو هەولەدا بکەن، لهوانهيه بهکۆششى ئەو کەسانه ئەوه بکړيت که لهوانه نييه تاکه کەس هيزى بەسەريدا بشکى.

دهکړى بۆ ئەمە تەنيا داوا له شارەزايانى ناوچەيهکى ديارىکراوى کوردستان نەکړيت، بەلکو پەنا بۆ شارەزايان بېريت له هەر کوڅى هەن له هەموو کوردستاندا يان له هەندەراندا. هەروها دەبى بەلښى ئەوهيش بەو کەسانه بډرښت که مافيان پاريزراو دەبښت و له کۆتايى کارهکەدا ناويان به ئەمانەتەوه دەپاريزښت و خەلات و پاداشتيشيان دەدرښت.

دەشکړيت له ناو ئەو دەقانهدا که دەنيررښ بەملا و لادا شوښى مەبەست ديارى بکړيت و پەنجە بخړتە سەر ئەو شوښانه که زياتر جڳهى بايهخن و زانښى مانا و مەبەستيان پښويستە.

(۱) ئەگەر بۆ پاساوى هيز بەسەرانهشکاندن روژشېيرانى ئەمرۆ بەسەر مانا و مەبەستى ديوانى سالدا بگەرپښ رەنگە بەشېکى له گۆرانى بارى روژشېيرى و بېرکندنەوهى خەلکى ئەم سەردەمهدا و جياوازى شېوهى خوښندن و فېرېوونيان له تەک زۆرى ماوهى نيوانى ئەم سەردەم و سالدا بښين و سەير نييه ئەگەر بښيم: لهوانهيه ئەگەر سالم ئېستە بښتەوه ئەم چەرخى ئېمە و له پښ چاوى بەروژشېيرى کښتەدا هەلبېښى، له عاستى چەندين وشەى وەک: قاچى هور و چاوى باران و قزى بەفر و خەندەى فيل و... دا دۆشى داښمښى..

پيشه‌کي ههنگاويک لهسه...

ئەستوونەکانی کۆشک و ساختمانی شیعری کلاسیکی کوردی تا ئێستە وەک پێویست کاریان بۆ نەکراوە و ئەوەی ئەشی و دەبی بۆیان بکری ئەنجام نەدراوە. هەرچەند بێمالەیی مامۆستای مودەرێس دەستپێشخەرییان بۆ نالی و مەحووی کردووە و چاوەڕوانی زیاتریشیان لێ دەکریت و مامۆستا حەمە بۆریش رهنجیکی فەرھادانەیی بۆ دیوانی مستەفا بەگی کوردی داوە و نزیکه چاوی خوێنەرانی کورد و شەیدایانی ئەدەبی کلاسیکی و کولتووری دێرینی پێ روون ببیتەووە و کەلتیکی گەورەیش لە کتیبخانەیی کوردیدا پڕ بکاتەووە^(۱).

«دیوانی سالم» یەکێکە لەو دیوانە پڕ بایەخانەیی لە کتیبخانەیی کوردیدا جیگەیی چۆڵە و کەلتیکی پرنەکراوەیی بۆ دانراوە. دەمێکیشە هەر لە سەر دەمی ژبانی خوالیخۆشبوو مامۆستای نەمر مامۆستا مەلا عەبدولکەرمیی مودەرێسەووە خوێنەرانی کورد چاویان بربووتە دەست و قەڵەمی بێمالەیی مامۆستای مودەرێس بۆ پڕکردنەووەی ئەو کەلتینە، بەلام ئەم چاوەڕوانییە زۆری خایاند و هیوادارین زۆر لەمە زیاتر ئەو چاوەڕوانییە درێژە نەکشیت.

منیش بەش بەحالی خۆم کە- بەپیتی توانای خۆم- جارجار خۆم دەخەمە ئەم مەیدانە و چۆن بۆم بلوێت خزمەت دەکەم، لە سەرھاتووە بریارێ ئەووم داوە بە شوێن بەرھەمی شاعیرانی نەناسراو و خزمەتتەکراو و بەرھەمی بێناز و نزیکه بەلادا بگەڕیم و تا ئەو جۆرە بەرھەمانە هەبن کەمتر خۆم لە قەرەیی

(۱) بەری رهنجەکی مامۆستا حەمە بۆر لیکۆلینەووەیەکی قوولی دیوانی کوردییە کە ماوہیەکە لە دەنگای ئاراس لە ژێر چاپداوە.

بهره‌می شاعیرانی ناودار و ناسراو بدهم (۲).

هەرچه‌نده هه‌ندئ جار ئەم رچەم بەزاندوو و خۆم لەسەر رینگەى خزمەتى گەرە شاعیراندا دیووتەو. ئەو هیش هۆى تايبەتیی خۆى هەبوو.

لە زوووه ناگەدارى هەول و کۆششى بنه‌ماله‌ى مامۆستای مودەرېسم بۆ لیکۆلینه‌وه‌ى «دیوانى سالم» گەلئ جار گله‌ییم لە کاکه‌ هه‌مه‌ کردوو و هه‌ندئ جار هانم داوه و هه‌ندئ جارېش دەستى کۆمه‌کیى و یارمه‌تیم لە رینگەى دۆزینه‌وه و پتیشیشکردنى بهره‌مى سالمه‌وه بۆ درێژ کردوو و به‌لئینى کۆمه‌کیى زیاترېشم داوه و سوورېشم لەسەر ئەو به‌لئینه‌م.

به‌ هیواى ئەوه‌ى ئەم هه‌نگاوهم- لێردا- هاندرېک بێت بۆ کاکه‌ هه‌مه‌ تا گهرمتر و چالاکانه‌تر کار بۆ دیوانى سالم بکات و منیش دەسته‌بارەى خۆم بخه‌مه‌ سه‌ر خه‌رمانى دیوانى سالم، موژده‌ى ئەوه‌ به‌ کاکه‌ هه‌مه‌ و خۆینه‌رانى ئازین ده‌ده‌م که‌ گه‌نجینه‌یه‌کى نایابى شیعەرى سالم ده‌ستکه‌وتوو، شیارى ئەوه‌یه‌ په‌له‌ له‌ ناساندنیدا به‌ میژووى ئەده‌بى کوردى و ده‌ستخه‌تخانه‌ى کوردى بکریت.

لەم ماوه‌دا بۆ بێر خه‌م کاکه‌ مه‌لا عوسمانى موفه‌تېش له‌ به‌رپۆه‌به‌رایه‌تى ئەوقافى سلیمانى هه‌والئ ئەوه‌ى پئ دام «ده‌ستخه‌تیکى دیوانى سالم» ی چنگ خستوو. به‌لئ زۆرى نه‌خایاند ده‌ستخه‌ته‌که‌ى بۆ هێنām، وه‌ک پېشه‌ى هه‌میشه‌یشى به‌رانبه‌ر به‌ من، ماوه‌ى ئەوه‌ى دام سوودى لئ وه‌ر بگرم.

که‌ سه‌رنجى ده‌ستخه‌ته‌که‌م دا- وه‌ک له‌مه‌ولا باسى ده‌که‌م - بېنیم گه‌نجینه‌یه‌کى که‌موینه‌ى ده‌ستخه‌تخانه‌ى کوردییه‌ و دیوانیکى نایابى به‌شى زۆرى شیعەرەکانى سالمه‌ و جگه‌ له‌ شیعەرە کوردییه‌کانى به‌شیک شیعەرى فارسىشى تێدايه‌.

(۲) هەر له‌ سه‌ره‌تای ده‌ستبه‌کاربوونمه‌وه‌ له‌ کۆکردنه‌وه‌ى که‌له‌پوورى کوردیدا ئەمه‌ رېبازم بووه، بېوانه‌: که‌شکۆلئ که‌له‌پوورى ئەده‌بى کوردى به‌رگى يه‌که‌م چاپخانه‌ى «الحوادث» به‌غداد، ۱۹۸۰ چاپى يه‌که‌م ل: ۷.

بۆيە ئەمەم بە ھەل زانی کە ئەم دەستخەتەيش بە دەستخەتخانەى کوردى بناستىنم و لە پەنای ئەمیشدا باسى چەند سەرچاویەکی تری دیوانى سالم بکەم و ئەم دیوانەيش لە تەک دیوانە چاپەکەدا سووکە بەراوردیک بکەم و ئەو پارچە شیعراى کە لەم دەسخەتەدان و تا ئیستە بلۆ نەکراونەتەو، بۆ یەكەم جار بلأویان بکەمەو، بۆ ئەوێ کەرەستەیهکی نوێی لیکۆلینەوێ ئەم جارەى دیوانى سالم بێت.

بەلام دەبێ ئەو بلیم: کارى سەرەکیم لەم ھەلەدا تەنیا بۆ بلأوکردنەوێ شیعرا بلأونەکراوەکانى ئەم دەسخەتەیه، ئەویش بۆ لیکۆلینەوێ ورد، بەلکو ھەولم داوھ شیعراکانى بە گوێزەى توانا و بۆچوونى خۆم بێنمەو سەر رینووسى باوى کوردی. بۆ ئەمەيش سووادم لەو سەرچاوانەى لای خۆم وەرگرتووھ.

پیش ئەوێ ئەو سەرچاوانە -بە کوردی- بە خوێنەر بناستىنم دەمەوێ دوو سێ شت روون بکەمەو:

یەكەم: ئەم شیعراى لێرەدا بلأویان دەکەمەو بۆ یەكەم جار بلأو دەکرتنەو، نەمدیوھ پیش ئیستە کەس بلأوی کردبنەو، لەبەر ئەو ھێنانەوھ سەر رینووسى کوردییان کارێکی ئاسان نییە و ئەگەر لە بۆچوونەکانمدا ھەلەم ھەبیت و مەبەستم نەپیکابیت و بە دروستى دەقەکەم بۆ نەخوێنرابیتەو... شتیکی ئیرەتیو، چێگەى باستیکی ئەوتۆ نییە.

دووم: سەرەرای ئەو خالەى سەرەوھيش بە سەرنجدانێکی دیوانى سالم بۆمان دەردەکەوێت ئەگەر نالی لە شیعراکانیدا وردەکاری کردبیت و وشەى واى بەکار ھێنابیت چەند مانا و خوێندنەوھ ھەلبگریت و لە دووتووی وشەکانیدا داوى وردى نابیتەو... ئەو «دیوانى سالم» روالەتیکی تری تايبەتى خۆى ھەیه: سالم ئاوینەى رۆشنییریى ئەو سەردەمەیه کە تیدا ژیاوھ و رووداوى بابەت و دیمەن و بارودۆخى رۆشنییریى خەلکەکە و کولتوورى ئەو سەردەمە و - کۆنتریشى - لە ھەگبەى بیریدا خەست و چر پاراستووھ و لە کاتى شیعراوتندا بە قەلمى بیری بابەتى جۆراوجۆرى لەو ھەگبە ھەلگۆستووھ

و کردوونی به هه‌وینی شیعره‌کانی و له زۆری شیعره‌کانیدا له ههر بیتیکدا چیرۆکی، داستانی، رواداویکی میژوویی، بابه‌تیکی فهلسه‌فی، به‌ند و باویک، به‌ندیك، قسه‌یه‌کی نه‌سته‌ق، ئایه‌تیک، هه‌دیسێك، به‌یتیک له شیعیری شاعیرانی پیشووی... وه‌ستایانه له چوارچێوه‌ی به‌یته‌که‌دا ساچاندووه، خوینه‌ری ئه‌مڕۆ و - بگره‌ لێکۆله‌ره‌وانیش - ئاگای له زۆری ئه‌و باس و خواستانه نییه و بۆ دۆزینه‌وه‌یان و تیگه‌یشتن له مه‌به‌ستی سالم له شیعره‌که‌یدا کات و گه‌ران و پشکنینی زۆری ده‌وێت تا - ئه‌گه‌ر له توانادا بیت - ده‌گاته ئه‌و مه‌به‌سته و په‌ی به‌و مانایه‌ ده‌بات که سالم له ژێر تارمایی شیعره‌که‌یه‌وه ئاماژه‌ی وردی بۆ ده‌کات. (٣)

سێیه‌م: سالم له هه‌ندێ شویندا به‌ چڕی باسی داوونه‌ریتی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی له‌ بوارێک له‌ بواره‌کاندا کردووه، که ئێسته ئه‌و داوونه‌ریتانه وه‌ک ئه‌وسا نه‌ماونه‌ته‌وه و رواله‌تیان کال بووه‌ته‌وه و خه‌لکی ئه‌مڕۆ پتییان نامۆن، بۆ نموونه وه‌ک باسی راو و اشه‌گێری - یان و اشه‌گێری - و ژنه‌تیان و بووک گواستنه‌وه و هه‌ندێ وشه‌ی هه‌جوو داشۆرین... دۆزینه‌وه‌ی شێوه‌ی دروستی ئه‌و وشه و زاراوانه و خوێندنه‌وه‌یان وه‌ک خۆیان کات و توانا و روشنبیری قوول و فراوانی لێکۆله‌ره‌وه‌ی ده‌وێت.

(٣) له‌مه‌دا مه‌به‌ستم ئه‌وه نییه ته‌نیا سالم ئه‌م کاره‌ی کردووه و شاعیرانی تری وه‌ک نالی و مه‌حوی و کوردی و... و نه‌بوون، بگره‌ زۆریه‌ی شاعیرانی پیشوومان روشنبیرییه‌کی فراوان و به‌رینیان هه‌بووه و ئاگایان له‌ دابوونه‌ریت و ئه‌ده‌بی گه‌لانی دراوسێ بووه و، شاره‌زایی باشیان له‌ به‌ره‌مه‌کانیاندا ره‌نگی داوه‌ته‌وه، به‌لام هه‌ندێ جار شاعیرێک زیاتر لای له‌ لایه‌نیک له‌ لایه‌نه‌کان کردووه‌ته‌وه و ئه‌و لایه‌نه‌ ره‌نگی دیاری ناو دیوانه‌که‌ی بوو و شاعیری وامان هه‌یه زیاتر وشه‌ئارایی به‌سه‌ر به‌ره‌مه‌که‌یدا ژاله، وه‌ک شاعیری وایشمان هه‌یه بیر و بۆچوونی فهلسه‌فی، یان ته‌سه‌وف... یان له‌ لایان زیاتر جێگه‌ی بایه‌خ بووه.

باسیکی دستخه ته که:

دستخه تی ئه محمد ناغا

ئه گهر بلیم: ئه مه یه کهم نوسخه ی کۆنی دیوانیکی سه ره خوئی یه کیک له گه وهره شاعیرانی کورده دهستانمان که وتوو، به دووری مه گرن چه ندین جار له مه و بهر نووسیومه: تا ئیسته دیوانیکی ته وای دهستخه تی یه کیک له شاعیرانی کۆنمان به دهستخه تی خوئی یان له بهر دهستخه تی خوئی نووسرا بیته وه، یان شاعیر خوئی دیبیتی و خویند بیته وه و لپی رازی بوویمان.. نه دیوه. ئه م دهستخه ته ی «دیوانی سالم» وه که نووسه ره وه که ی له کۆتاییه وه نووسیویه دیوانیکی سالم بووه، به لام ئه میش زۆری دهر باره نازانریت، چونکه نووسه ره وه که نه نووسیویه که ی نووسیویه تیه وه، له کوئی نووسیویه تیه وه، له بهر چ نوسخه یه که نووسیویه تیه وه، نووسه ره وه که خوئی کتیه. ئه و نه ده هیه ده کرتیت به چه ند خالیک ناسنامه ی بۆ بخره یه سه ر لاپه ره کانی میژووی ئه ده ب.

یه که م: له م نوسخه ی دیوانه دا پهیره یی زنجیره ی پیته کانی هیجا نه کراوه، واته له سه ر رزی ئه لف و بی و تی... تا کۆتایی، نه نووسرا وه ته وه. بۆیه گومان بۆ ئه وه ده چیت له بهر نوسخه ی شاعیر خوئی یان له بهر نوسخه یه که له بهر نوسخه ی ئه و نووسرا بیته وه... نووسرا بیته وه.

دووم: به داخه وه ئه م نوسخه ی شپرزیه و شیرازه ی پساوه و له سه ره تا وه – جگه له وه ی له ناوه وه له چه ند شویندا لپی که وتوو – ئه ندازیکی، که نازانریت چه نه، لی له ناو چوو، به و بۆنه ی شه وه نازانریت چ ریبازیک له نووسینه وه یدا پهیره یی کراوه.

سێ یه م: له نزیک کۆتاییه وه ناو نیشانیک دانراوه، له رووی ئه و ناو نیشانه وه گومان بۆ ئه وه ده چیت که کاتی خوئی بابه تبه ندی کرا بیت و له باتی ریبازی پیتی ئه لف و بی ریبازی بابه تی تیدا پهیره یی کرا بیت.

چوارم: هه ر چه ند – وه که نووسیومه – من له م کاره مدا دهستم دانه گرتوو و

بواری ئه‌وهم نه‌بووه خۆم به لیکۆلینه‌وه و لیکدانه‌وه‌ی وشه و مانا و مه‌به‌ستی شیعهره‌کانه‌وه خه‌ریک بکه‌م و ته‌نیا مه‌به‌ستم ئه‌وه بووه ئه‌م شیعهرانه وهک سه‌رچاوه بخه‌مه به‌رده‌ستی لیکۆله‌ران... به‌سه‌ر ئه‌وه‌دا نارۆم سالم چه‌ندین شه‌و رسته و ده‌سته‌واژه‌ی ره‌سه‌نی کوردیی وه‌های به‌کار هه‌ناوه ئه‌سته له بیرکراون و له نووسینی رۆژانه‌ماندا نابینرین و ده‌کرێ ئه‌سته بخه‌ینه‌وه ناو و بکریڤ به‌ قالیبی وشه و رسته‌گه‌لیک که زۆر پێویستمان پێیانه، لێره‌دا یه‌ک نمونه ده‌هه‌نمه‌وه:

ئه‌گه‌ر که‌سێ بێ بیکرێ وه‌سیه‌ت ده‌که‌م: ئه‌م ئه‌شه‌که «وه‌سته‌که، سه‌سته‌که» له رێ تێی هه‌لده‌ باری مه‌که! ده‌کرێ «وه‌سته‌که» و «سه‌سته‌که» بکریڤ به‌ سیغه‌ی مو‌باله‌غه و له بری «زۆر ئه‌وه‌ستی» و «زۆر سه‌سته» به‌کار به‌هینرین و بکریڤ به‌ بنه‌ما بۆ ده‌یان نمونه‌ی وه‌ها.

په‌نجه‌م: نووسه‌ره‌وه‌که‌ی هه‌رچه‌ند زۆر خه‌تخۆش بووه که‌م که‌م له‌بیرچوون و هه‌له‌ له‌ نووسینه‌وه‌که‌یدا هه‌یه.

شه‌شه‌م: ده‌سته‌ته‌که‌ جیگه‌ی بایه‌خه‌یکی زۆری خاوه‌نه‌که‌ی بووه و دیاره پێش ئه‌م جاره‌ی دوایی جاریکی تر شیرازه‌ی پساوه و شپه‌زه بووه، به‌لام یه‌کیک وه‌ستایانه قه‌راخی گرتووته لاپه‌ره‌کانی و جزووبه‌ندی کردووته‌وه.

هه‌وته‌م: نووسه‌ره‌وه‌که‌ له هه‌ندێ جیگه‌دا سه‌روبووری بۆ وشه‌کان کردووه به‌مه‌په‌ش کارناسانییه‌کی باشی کردووه بۆ هه‌نانه‌وه سه‌ر رینووسی شیعهره‌کان و دروستخویندنه‌وه‌ی وشه‌کان. له ته‌ک ئه‌مه‌په‌شدا له هه‌ندێ شویندا نیشه‌انی رینووسی کوردی به‌ وشه‌کانه‌وه ده‌بینه‌یت وه‌ک (له‌سه‌ر- له‌سه‌ر) که له شوینه‌کانی تردا «له‌سه‌ر = له‌سه‌ر» ده‌نوسریته.

هه‌شته‌م: له کۆتایی ده‌سته‌ته‌که‌وه نووسراوه: دیوانی کوردیی سالم بۆ به‌ریز ئه‌حمه‌د ئاغا نووسرایه‌وه. به‌لام دیاری نه‌کراوه ئه‌حمه‌د ئاغا کتیه‌ و له کوێ بووه و که‌ی بۆی نووسراوته‌وه.

ده‌سته‌ته‌که‌ ١٥١ لاپه‌ره‌یه، پێوانه‌که‌ی (١٧×١٢سم)ه، لاپه‌ره‌ی (١٨) دێر و که‌متر و زیاتری تێدایه.

له‌به‌رئوه‌ی ئهم ده‌ستخه‌ته بۆ ئهمهد ئاغا ناویک نووسراوه‌ته‌وه ناوی ئه‌وم لای نا .

کاری من بۆ ئهم ده‌ستخه‌ته:

ئهم ده‌ستخه‌ته که گه‌یشه‌ته لای من شپرزه و پساو و بی سهرویه‌ر بوو، هاتم بۆی دانیشتم و به‌ شینه‌یی هه‌ولای ئه‌وم دا سهرویه‌ری بگرمه‌وه و لاپه‌ره‌کانی ب‌خه‌مه‌وه جیگه‌ی خۆیان، ئه‌مه‌یش کاریکی ئاسان نه‌بوو، چونکه دیوانه‌که، جگه له‌وه‌ی ژماره به‌سه‌ر لاپه‌ره‌کانیه‌وه نییه، به‌ ته‌رتیبی پیته‌کانی ئه‌لف و بی نه‌نووسراوه‌ته‌وه و شی‌وازیکی تری تیدا به‌کار براوه. بۆیه دواى ماندوویوونیکى زۆر توانیم هه‌ندیک ریکی ب‌خه‌مه‌وه، ئه‌نجام گه‌یشه‌تمه ئه‌وه‌ی که له پینچ شوین زیاتردا که‌وتن و بچرانی تیدا به‌وه و ئه‌و شوینانه‌یش که که‌وتنیان تیدا به‌ نازانیت ئه‌ندازه‌ی که‌وتنه‌کان چه‌ندن و هه‌له‌گریت زۆر زۆر بن .

دواى ئه‌و ریک‌خسته‌نه‌وه‌ی خۆم ژماره‌م بۆ لاپه‌ره‌کان دانا . دواى ئه‌وه هاتم پارچه شیعره‌کانم یه‌که یه‌که و به‌یت به‌یت له‌ ته‌ک چاپی دوومه‌ی دیوانی سالدا که مامۆستا گیو سالی ۱۹۷۲ز. له هه‌ولێر چاپی کردووه به‌راورد کرد، پارچه شیعیر و به‌یته‌ بلانه‌که‌راوه و چاپ نه‌که‌راوه‌کانم دیاری کرد، دواى ئه‌وه له‌ ته‌ک ۲۵ پارچه شیعره‌که‌ی سالدا که له‌ کۆوارى رۆشنیبری نویدا ژماره - ۲۵ تا ۳۴- بلای بوونه‌ته‌وه جاریکى تری به‌راورد کرد. دواىی که گه‌یشه‌تمه ئه‌وه ئه‌نجامه‌ی ئه‌و پارچه شیعرا نه‌ بلای نه‌که‌راونه‌ته‌وه، به‌ گوێره‌ی توانا و بۆچوونی خۆم، هینامنه‌وه سه‌ر رینووسی کوردی، دواى ئه‌وه ک‌ردمن به‌ دوو به‌شى کوردی به‌ جیا، به‌شى فارسیش^(۴) دواى ئه‌وه و به‌ گوێره‌ی پیته‌کانی ئه‌لف و بی ریزم کردن. له‌ نزیکى کۆتایی ده‌ستخه‌ته‌که‌وه له‌سه‌ر یه‌ک دوو پارچه شیعیر نووسراوه: «کلام سرکار شیخ است» یان «ساقی نامهء سرکار شیخ»

(۴) به‌لام به‌شه فارسیه‌که گشتیم بلای نه‌کرده‌وه و ته‌نیا نمونه‌م لای وه‌رگرت، به‌ هیواى ئه‌وه‌ی له‌ دیوانی گه‌وره‌ی داهاتووی سالدا جیگه بۆ ئه‌و به‌شه‌ی هه‌بیت که من لێردها بواردم .

نازانم مه‌به‌ست لهم سه‌رکاری شی‌خه‌ی کیه. له‌به‌ر ئه‌وه‌یش له‌ کۆتاییی دیوانه‌که‌وه‌ نووسراوه‌ دیوانی سالم ته‌واو بوو، ئه‌و شی‌عه‌رانه‌یش که‌ ئه‌و ناوونیشانه‌یان بۆ دانراوه‌ له‌ ناو ئه‌و دیوانه‌دان، شی‌عه‌رانه‌کانمان له‌ ناو «دیوانی سالم» دا دانا جگه‌ له‌و پارچانه‌یش که‌ له‌ ده‌ستخه‌ته‌که‌دا هه‌ن و له‌ دیوانه‌ چاپه‌که‌دا نین له‌ ناو پارچه‌ چاپکراوه‌کانیشدا گه‌لی تاکه‌ به‌یت و دوو به‌یت هه‌یه که‌ چاپ نه‌کراون، به‌راوردی ئه‌وانه‌یشم کردوو و ئاماژه‌م بۆ شوێنه‌کانیان کردوو و، به‌یت و دوو به‌یت‌که‌نم نووسیوه. هه‌ول دده‌م له‌ ته‌ک ئه‌م باسه‌دا وینه‌ی ده‌ستخه‌تی ئه‌و لاپه‌رانه‌ی شی‌عه‌ری بلآونه‌کراوه‌یان تێدایه‌ بلآو بکه‌مه‌وه، بۆ ئه‌وه‌ی بۆ لیکۆلینه‌وه‌ی دیوانی سالم وینه‌کان له‌به‌رده‌ستدا بن و لیکۆله‌روه‌ه کاریان له‌سه‌ر بکات، دوا‌ی ئه‌وه‌یش که‌ خۆم چیم بۆ کرا له‌ ته‌ک دیوانه‌که‌ و ده‌ستخه‌ته‌که‌ و نووسینه‌وه‌ی پارچه‌ بلآونه‌کراوه‌کاندا کردم، کاره‌که‌ی خۆم دایه‌ خزمه‌ت مامۆستا نووری فارس و ئه‌ویش - خودا ته‌مه‌نی درێژی پیرۆز و له‌شی ساغی پێ بیه‌خشیت - به‌ کاره‌که‌مدا چوو و له‌ رووی کیش و ده‌ره‌یتانی به‌هره‌کانی عه‌رووز و سه‌رنجی وردی تره‌وه‌ گه‌لی یارمه‌تی دام.

ده‌بی لێرده‌دا ئه‌وه‌ بلیم: ئه‌م ده‌ستخه‌ته‌ی من ئه‌م کاره‌م له‌ ئاستیدا کردوو- هه‌رچه‌نده‌ به‌ خه‌تیکی خۆش و جوان نووسراوه‌ته‌وه‌- نووسه‌ره‌وه‌که‌ی له‌بیرچوون و هه‌له‌ی نووسینه‌وه‌ی هه‌یه، منیش چونکه‌ یه‌ک نوسخه‌م له‌ به‌رده‌ستدایه‌ له‌ ئاستی گه‌لی له‌وه‌لانه‌دا ده‌سته‌وسان وه‌ستاوم و یان هه‌له‌که‌م وه‌ک خۆی روونوس کردووته‌وه‌، یان وه‌ک چۆن بۆی چوویم به‌ گومانه‌وه‌ به‌ رینووسی کوردی نووسیومه. وه‌ک نووسیشم هه‌ول دده‌م وینه‌ی لاپه‌ره‌کانی ده‌ستخه‌ته‌که‌ - ئه‌وانه‌یان بلآو نه‌کراوته‌وه‌ - له‌ ته‌ک باسه‌که‌دا بلآو بکه‌مه‌وه. من مه‌به‌ستم لهم باسه‌ ئه‌وه‌یه‌ رینگه‌ خۆشکه‌ر بم و هه‌نگاوێکی بچووکم له‌ رینگه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ی دیوانی سالمدا نابیت. ئه‌وسا لیکۆله‌روه‌ه چه‌نده‌ی به‌لاوه‌ په‌سه‌ند و دروست بوو سوود لهم هه‌نگاوه‌ی من وه‌رده‌گریت و ئه‌گه‌ر به‌لایشی‌وه‌ په‌سه‌ند نه‌بوو کاره‌که‌ی من ریتگر نابیت له‌ به‌رده‌م لیکۆلینه‌وه‌ی وردتردا.

هەندیک لە سەرچاوەکانی دیوانی سالم

لەم رووهوه دەبێ ئەوه بۆی: پتر له ۵۰ کەشکۆل و (۵) بەیازم دیوه و هەلم سەنگاندوون و لەسەرم نووسیون، کەمیان هەیه- کەم تا زۆر - شیعیری سالمیان تیدا نەبیت. لێرەدا باسی تیکرای ئەو سەرچاوانە ناکەم، چونکە زۆریان هەیه پارچەیهک و دوو پارچە شیعیری سالمیان تیدایە و ئەم کارەمی منیش لەوه سەرپێیی تره جیگه‌ی ئەو باس و خواستانه‌ی به درێژیی تیدا بێتته‌وه.

بۆیه لەم دەرڤه‌ته‌دا باسی ئەو سەرچاوه سەرکه‌کیانه ده‌که‌م که دیومن یان لای خۆم وێنه و نوسخه‌یان هه‌یه و سەرچاوه‌ی باشن و جیگه‌ی متمانه‌ن و شیعیری زۆری «دیوانی سالم»یان تیدایه.

نیشانه‌ی سەرچاوه‌کان:

پێش ئەوه‌ی باسی یه‌که یه‌که‌ی سەرچاوه‌کان بکه‌م به پێویستی ده‌زانم ئەوه روون بکه‌مه‌وه که هەندیک نیشانه و کورتکراوه‌م بۆ ناوی سەرچاوه‌کان داناوه ئەگەر جار جار ئاماژه‌یان بۆ بکه‌م دەبێ خۆینه‌ر بیانزانێ، تا هه‌له و گومانی بۆ دروست نەبیت. وه‌ک: (ف) مه‌لا فه‌تاحی کاگرده‌لی. (م) مینای شکسته. (س) سه‌یید محه‌مه‌د. (گۆل) گۆلزاری به‌هار. (ق) مه‌لا عه‌بدو‌لای قز‌لجی. (ت) که‌شکۆلی توفیق. (ن) که‌شکۆلی نه‌ناسراو.

۱- که‌شکۆلی مه‌لا فه‌تاحی کاگرده‌لی

له‌ ته‌ک ئەوه‌دا ئەم که‌شکۆله‌ یه‌که‌یکه‌ له‌ که‌شکۆله‌ هه‌ره‌ ره‌نگینه‌کانی ده‌ستخه‌تخانه‌ی کوردی، خاوه‌نی که‌م که‌شکۆلم دیوه به‌ شیوه‌ی ئەم بایه‌خی به‌ که‌شکۆله‌که‌ی دابیت و، جیگه‌یه‌کی تایبه‌تی له‌ دل و ده‌روونیدا بۆ دانا‌بیت!

(۵) ئەمانه‌ بوون به‌ پرۆژه‌یه‌ک به‌رگی یه‌که‌می به‌ ناوی «ئەلبوومی که‌شکۆلی» هوه سالی ۲۰۰۷ له‌ ئەکادیمیای کوردی چاپ بوو.

کام نووسه رهوه و ئەدیب و روشنبیرمان به شیوهی مه‌لا فه‌تاحی خاوه‌نی
ئەم که‌شکۆڵه ئاوا سویندی خواردوووه؟

« هه‌زار جار به‌خوا، هه‌زار هه‌زار جار به‌خوا و به‌قورئان و به‌په‌غه‌مبه‌ر
سویندم خواردوووه و سویند ده‌خۆم! ئەم کوللیاتی مه‌وله‌وییه له‌گه‌ڵ شیعی
نالیدا تا گیان له‌هشمدایه‌ت نه‌به‌که‌سی ده‌به‌خشم، نه‌به‌که‌سی ده‌فرۆشم،
با که‌س خه‌یالی خاوه‌نه‌کات و گه‌وه‌ری خۆی له‌سه‌نگ نه‌دات! چونکه‌به
زه‌حمه‌تیکی زۆر ده‌ستم خستوووه و چیه‌گی داوا و ته‌کلێف نییه‌!».

ئەم که‌شکۆڵه که ٦٧٠ لاپه‌ره زیاتره به‌ره‌می گه‌لی له‌شاعیره‌ ناسراو و
نه‌ناسراوه‌کانی کوردی تێدایه‌ و بایه‌خی زۆری به‌: مه‌وله‌وی و نالی و کوردی و
سالام و... شاعیرانی دیکه‌ داوه، به‌ره‌می شاعیری و اه‌یه‌ ته‌نها له‌ لای ئەم
هه‌یه، وه‌ک جه‌فایی که‌ سه‌رله‌به‌ری دیوانه‌که‌یم له‌م که‌شکۆڵه‌ وه‌رگرت و چاپ
کرد. (٦)

پتر له (٩٠) پارچه‌ شیعی (سالام)ی تێدایه، گه‌لی شیعی ب‌لاو نه‌کراوه‌یان
تێدایه. وینه‌ی ئەم که‌شکۆڵه‌م لایه‌ و ئەسه‌له‌که‌ی لای نه‌وه‌ی شیخ‌ ماری
نه‌رگسه‌جاپه‌ و به‌ درێژی له‌ پاشکۆی عیراق ژماره ١٢-١٣-١٩٧٨، له
سه‌ریم نووسیوه.

٢- که‌شکۆلی توفیق

ئەم که‌شکۆڵه‌یش یه‌که‌که‌ له‌ که‌شکۆڵه‌ ره‌نگین و نایاب و که‌موینه‌کانی
ده‌سته‌تخانه‌ی کوردی، نووسه‌ره‌وه‌که‌ی خه‌تخۆش و وریا و گولچنێکی
زرنگی باخچه‌ی شاعیرانی کورد بووه. شاره‌زایانه‌ و له‌سه‌رخۆ گولچنی
کردوووه و به‌ره‌می گه‌وره‌ شاعیرانی کۆنی کوردی به‌و خه‌ته‌ خۆشه‌ی
رازاندوووته‌وه.

جگه‌ له‌ شاعیرانی فارس بایه‌خی زۆری به‌ شیعی مه‌ولانا خالید و
(٦) پروانه: محمه‌د عه‌لی قه‌رده‌اغی، دیوانی جه‌فایی، سالێ ١٩٨٠ له‌ به‌غدا له
چاپخانه‌ی شه‌فیع چاپ کراوه.

مهولهوی و نالی و کوردی و وهفایی و حاجی قادر و شیخ رها و فهوزی - شیخ عومه‌ری بیاره- و، طاهیر بهگ... داوه.

ئه‌وه‌یش ئیمه لیژدها مه‌به‌ستمانه نزیک (٤٠) پارچه شیعر (سالم) ی له که شکۆله‌که‌یدا کۆکردووته‌وه.

پارچه‌یه‌ک شیعر نایابی بلآونه‌کراوه‌ی شیخ رها‌ی تیدایه، له ته‌ک وتاریکدا که باسی که شکۆله‌که‌م هه‌ندیک به‌ درێژی نووسیوه... نووسیومه و نار دوومه بق کۆواری (رامان) چاوه‌روانی بلاوکردنه‌وه^(١).

٢ - که‌شکۆلی مه‌لا عه‌بدو‌لای قزلجی:

ئه‌م که‌شکۆله‌یه‌ش به‌ری رهنجی مامۆستایه‌کی مه‌لا و خوینده‌واری باش و رۆشنبیر و کوردپه‌روه‌ه. کاتێ له کوردستان دوورکه‌وتووته‌وه و له به‌غدا نیشته‌جێ بووه - دیاره - گه‌راوه له‌و ئاوه‌ره‌یه‌یدا به‌ خه‌ته‌ خو‌شه‌که‌ی شیعر شاعیرانی کوردی کۆکردووته‌وه و کاتێ سۆزی نیشتمان له‌ دایدا جۆشی سه‌ندووه به‌و شیعرانه‌ خۆی لاواندووته‌وه.

نازاین سه‌رچاوه‌ی شیعره‌کانی کێ و چ کتیب و که‌شکۆلیک بوون، به‌لام ئه‌میش وه‌ک نووسه‌روه‌ه شاره‌زاکانی که‌شکۆلانی دی زانیویه‌تی چۆن گۆلچنی کردووه و به‌ری رهنجه‌که‌ی شیاوی ریز و مایه‌ی سوود و قازانجی لیکۆله‌ره‌وانه.

له‌و شاعیرانه‌ی مامۆستا به‌ره‌میانێ کۆکردووته‌وه و بایه‌خی باشی به‌ شیعره‌کانیان داوه: نالی و ئه‌ده‌ب و شیخ رها و خاکی و.. چهند شاعیری دیکه. به‌لام خو‌شبه‌ختانه بایه‌خیکێ باشی به‌ دیوانی سالم داوه و تیکرا زیاد له (١٢٥) سه‌د و بیست و پینچ پارچه شیعر ئه‌م شاعیره‌ی له که‌شکۆله‌که‌یدا کۆ کردووته‌وه.

ئه‌م که‌شکۆله‌یه‌ش بایه‌خی تایبه‌تی له‌وه‌دایه‌ خاوه‌نه‌که‌ی مامۆستایه‌کی زانا (١) دوایی له‌ به‌رگی هه‌شته‌می بووژاندنه‌وه‌ی میژووی زانیانی کورد له‌ ریگه‌ی ده‌ستخه‌ته‌کانیانوه‌ دا بلاوم کرده‌وه.

و ئەدیب و شارەزا بوو و بە تەنگ کارەکه یەو و بوو و کەشکۆڵە کە ی بۆ خۆی نووسیبووە.

۴- کەشکۆلی گولزاری بەهار:

ئەم کەشکۆڵە یەکیکی تر لە کەشکۆڵە رەنگینەکانی کتیبخانە ی کوردییە و نووسەرەو هەکە ی زۆر باشی بۆ چوو و کە ناوی ناو (گولزاری بەهار) چونکە ئەم دەستخەتە گولزاریکی رەنگینی بۆن و بەرامە خۆشی کە موینە یە، لە باخچە ی هەر شاعیرێک چەپکە گۆلی رەنگامە ی بۆنخۆشی بۆ هینراو.

لە ناو ئەو شاعیرانەدا بایەخی باش بە دیوانی سالم دراو، جگە لەو هە ی دیوانی سالمیش لەم کەشکۆڵەدا بەشی خۆی لە شیتاوی و شپرزەیی و لە ناوچوون بەرکەوتوو، هیشتا نزیکە ی (۵۰) پارچە شیعری نایابی سالمی تیدا ماووە، کە بۆ کاری لیکۆلینەو هە ی دیوانی سالم یارمەتیدەرێکی باشی نوسخەکانی تر دەبن.

باسی ئەم کەشکۆڵەم بە درێژی لە بەرگی شەشەمی (کەشکۆلی کە لە پووری ئەدەبی کوردی) دا کردوو و ناوەرێکی ئەم کەشکۆڵە بەشیکی زۆری ئەو بەرگە ی پیکهیناوە.

ئەم بەرگە سالی ۲۰۰۴ لە دەزگای ئاراس لە هەولێر چاپ کراو.

۵- کەشکۆلی سەید محەمەد:

یەکیکی تر لەو سەرچاوانە ی بایەخیکی باشیان تیدا بە (دیوانی سالم) دراو کەشکۆلی سەید محەمەد، ئەم کەشکۆڵە لە رووی ریکوپیکی و باش هەلگیراویەو کە موینە یە.

یەکیک لە تاییەتمەندیەکانی ئەم کەشکۆڵە ئەو هە ی سەید محەمەد فیهرەستیکی وردی بۆ شیعەرەکان کردوو و بەرانبەر بە شیعەرەکانیش لە تەک فیهرەستە کەدا سەرەتای هەموو پارچە شیعەرەکانی نووسبوو.

شیعری گەلی لە شاعیرە ناواریەکانی کوردی لە تەک شیعری گەلی

شاعیری نه ناسراوی له خو گرتووه. له ناو ئه و شاعیره ناسراوانه دا بایه ختیکی تایبه تی به شیعری سالم داوه و له م که شکو له دا (۲۰) پارچه شیعری سالم هه یه.

۶- که شکو له ناسراو

ئه م که شکو له که ئه م ناوهم بو دانا که شکو له کی قه واره مامناوهندی، په ره زوری، رهنگینی، به خه تی خو ش نووسراوه یه، به داخه وه نه له سه ره تا و نه له کو تاییه وه ناوی که سی پتوه نییه، ئه و سه ربازه نه ناسراوه ئه و ره نجه که موینه ی داوه و ئه و هه موو شه ونخوونییه ی کردووه و زحمه تی کیشاوه که چی له سوو چیکدا به دوو وشه یادی خو ی و کاره گه وره که ی نه پاراستووه.

که شکو له که (۵۲۳) لاپه رییه، به ره می زیاد له (۲۲۰) شاعیری تیدایه، به داخه وه به شی زوری بو شیعری فارسی و به ره می شاعیرانی فارس داناوه، به ره می ته نیا (۱۴) شاعیری کوردی تیدایه که ئه مانه ن:

ئاهی، ئه خته ر، بیمار، فایه ق - مه لا عوسمان - هه زین -، خه سته، ره می، سالم، سابیری، فه تحی، فیکری، قادر، نالی، هیجری، مه حوی.

(۱۶) پارچه شیعری سالمی تیدایه.

له لاپه ری یه که مدا میژووی سالی (۱۳۳۳) ی پتوه یه، به لام نازانم ئه و میژووه چیه و چی نییه.

۷- مینای شکسته:

ئه مه ده سته خه تیکی گه وره ی خوالیخو شبوو ماموستا نه جمه دین مه لایه، پتر له ۳۴۰ لاپه ره ی قه واره گه وره یه، شیعری زۆریه ی شاعیره ناو داره کانی کوردی تیدایه، بایه ختیکی زۆری به دیوانی سالم داوه، دوا ی نووسی نی کورته یه کی ژیا نی ده رباره ی شیعره کانی نووسیویه تی:

« دیوانی سالم له شاری به غدا له لایه ن محمه مد تاهیری مه ریوانی له سالی ۱۹۳۳ م چاپ کراوه. بیجگه له وه ی که چاپ

کراوه گه لای هه لبه سستی شیرینی غه رامی، وه ته ئریخیشی هه یه که
داخلی ئه و دیوانه چاپکراوه نه کراوه، ئیمه ئه و هه لبه ستانه له م
دهفته ره دا دهنووسین به نیشانه ی (چ، ن) ۱۹ / ۴ / ۱۹۴۰
مامۆستا نه جمه دین مه لا، سلیمانی» (ل: ۱۳۴).

دوای ئه مه مامۆستا نه جمه دین مه لا پتر له ۸۰ پارچه شیعره ی سالمی
نووسیوه، دوای ئه وه ییش نووسیویه:

«به کۆمه کیی یه زدان هه لبه ژاردی دیوانی سالم ته واو بوو به قه له می بهنده ی
بئی نه و مامۆستا نه جمه دین مه لا له شاری سلیمانی، له شه وی پینج شه مه ی
۱۸ ی (ربیع الاول) ۱۳۵۹ هـ. ریککه وه تی ۲۷ ی نیسانی ۱۹۴۰ م. هیوام وایه
خۆنده وارن له نارێکی نووسنده که م ببورن. چونکه له وهختیکی په ریشانی و
بئی زه وقیدا نووسیومه ته وه.»

ده بئی ئه وه بلاین: که مامۆستا گیوی موکریانی دیوانی سالمی چاپ
کردووه ته وه، گه لای که شکۆلی له به رده ستدا بووه و سوودی لای وه رگرتوون و
به شی زۆری ئه م پارچه شیعرانه ی بلاو کردووه ته وه، به لام ناته واوی زۆریان
تیدایه و هه لای نوسخه و نووسه ره وه و باش نه خوینرانه وه به چاپه که وه زه ق و
دیارن.

جگه له وه ییش کاتی وا هه یه زانیاریی زۆر و پر بایه خی له سه ره تای پارچه
شیعره کانه وه نووسیوه.

من له م باسه دا - وهک بریارم داوه - ته نیا به راوردی ده ستخه ته که ی
دیوانه که ده که م و که شکۆله که دیلمه وه بۆ کاری لیکۆلینه وه ی گه وره و ته واوی
دیوانی سالم، به لام لیره دا بۆ ده رخستنی بایه خی سه رچاوه کان و بوونی
زانیاری به نرخ، لا له یه که پارچه شیعره ی چاپه که ده که مه وه و له ته ک
ده ستخه ته که ی مامۆستا نه جمه دین مه لا دا رووبه روویان ده که مه وه، بۆ ئه مه ییش
پارچه شیعره که وهک مامۆستا نووسیویه تی دهنووسمه وه و خویننه ره ده توانی
له ته ک چاپه که دا به راوردی بکات. به لام پێش ئه وه دوو زانیاری، یان دوو

سهرنج دهخه مه روو:

یه کهم: ماموستا نهجمه دین مه لا ده لیت: «ئهمه ی ئاتی ئه وه له بیهسته یه که عه بدوره حمان سالم فهرموویه تی له کاتیکا چووته شاری «حله» له ماله عاره بیک میوان بووه خزمه تیان نه کردووه».

پیش ئهمه پیش له باره ی شوینی کۆچی دوا یی «سالم» وه نووسیویه تی: «له پاش رووخانی حوکوممه تی بابان «سالم» به مه ئموورییه ت له لایه نی حوکوممه تی تورکه وه نیرراوه بۆ شاری «حله»، چهند زهمانیک له وئ رای بواردووه و له ویش وه فاتی کردووه و هه له بیهسته یکی دوور و درژی شی له وئ وتوووه که له م کتبه دا، له ئاتی نووسراوه، گله یی له ماله عاره بیک: کردووه که چووته مالیان و خزمه تیان نه کردووه».

دووه م: خوالی خۆشبوو گیوی موکریانی به وه تۆمه تبار دهکرا که بۆاری شیعی کوردی کردووه و وشه ی بیگانه ی لئ ده رهاویشتوووه، رهنگدانه وه و کاریگه ریی ئه وه گومانه - دوا ی به راوردکردنی چاپه که له ته که دهسته ته که ی نهجمه دین مه لادا - به روونی لیره دا ده بیزیت.

دهقی پارچه شیعه که له چاپه که دا ۲۱ به یته، له دهسته ته که دا ۳۲ به یته..

باسیگی دستخه‌ته‌که^(۱)

نهم دستخه‌ته‌که وینه‌ی له لای منه وا دیاره کاتی خوئی له شیوه‌ی «به‌یاض» دا نووسراوه‌ته‌وه. له‌سه‌ر لاپه‌ره‌ی به‌که‌می که ژماره‌ی پپوه نییه به خه‌تیکی گه‌وره و سه‌روپۆر بۆکراو نووسراوه:

«تعالی هو الله شأنه العزیز، این کتاب کرماجی قصیده و غزلیات از گفته‌ء سالم و بعضی شاعرهای دیگر است.»

دوای ئەوه سه‌ره‌تا‌که‌ی دیار نییه و به‌لای که‌مییه‌وه شه‌ش لاپه‌ره‌ی که‌وتوو، ژماره‌ بۆ لاپه‌ره‌کانی به شیوه‌یه‌کی جیاواز له ژماره دانانی - ته‌رقیمی - نئیس‌ته دانراوه، بۆ نمونه له بری (۲۲) (۲۰۲) نووسراوه. گه‌لی جاریش ژماره‌کان دوویات بوونه‌وه‌ته‌وه، ئەوه‌ی که ماوه له به‌یازه‌که به‌گوپه‌ری ئەو ژماره دانانه (۷۰) لاپه‌ره‌یه، به‌لام به‌پیتی ئەو ژماره‌ی من بۆم داناوه گه‌ییوه‌ته (۱۲۴) لاپه‌ره.

وا دیاره به‌یازه‌که تیکچوو و شیرازه‌ی پساوه و دوایی که‌سیکی ناشاره‌زا ریکی خستووته‌وه، چونکه له دوو سی شویندا شیوه‌ی گواسته‌نه‌وه و ئەمبه‌ره‌وبه‌رکردنی لاپه‌ره‌کان ده‌گۆریت و به‌یه‌ک لادا ناخوینریته‌وه و ده‌جی خوینەر به‌شاره‌زایی خوئی باری خویندنه‌وه‌که‌ی بدۆزیته‌وه.

دستخه‌ته‌که به زۆری شیعرێ سالد، شیعرێ نالی و یه‌ک دوو که‌سی تری تیدایه، ته‌نیا شیعرێ کوردیی تیدایه شیعرێ فارسیی تیدا نییه. کۆتاییشی دیار نییه و نازنریت چهندی لی له ناو چوو.

دستخه‌ته‌که له پشیدا خراوته سه‌ر میکروفیلم و ره‌نگه باش چاودیری

(۱) مه‌به‌ستم لهم دستخه‌ته‌ته‌ دستخه‌تی دوومه که به دستخه‌تی سنه ناوی ده‌نیم.

لاپه ره کانی نه کرابیت و پاشو پیتش و کهوتن له لاپه ره کانیدا رووی دابیت، دواییش که خراوته سهر کاغز و وینهی گیراوته وه ئه میوه و دیوه، واته ههر دوو لای په رکه وینهی له سهره و ماوهی کار تپدا کردنی باشی نییه، که ئیستا فیهرستم بۆ کردوو فیهرسته که زۆر تهواو و دروست نییه و ده بی جار یکی تر - ئه گهر بلوئ - دستخه ته که وینه بگیرینه وه و لاپه ره کانی ریک بخرینه وه. له دستخه ته له «دیوانی سالم» دا په پیره وی پیتی هیجا نه کراوه و ئه و شیوهی تپدا په پیره وی کراوه شیوهیه کی جیاوازه.

گومان بۆ ئه وه ده چیت له بهر دستخه تی سالم یا له بهر دستخه تیک که له بهر دستخه تی سالم نووسرا بینه وه - نووسرا بینه وه.

رهنگه ئه م شیعرا نهی سالم ئه و شیعرا نه بن که سالم له دوا دوایی ته مه نیدا نووسی بینه وه، یان ئه مانه له بهر دیوانیک نووسرا بینه وه که سالم له دوا دوایی ته مه نیدا ریکی خستبیت؛ چونکه له هه جو یا ته که یدا نووسیویه:

«هجویات است در حالت جهل و نادانی انشاء شده است، استغفرالله.»^(V).

ئه م دستخه ته پیاویکی خه تخوشی شارهزا نووسیویه تیبیه وه و خه ته که ی خۆشه و هه له ی که مه و نوسخه که بۆ کاری لیکۆلینه وه له گه لی له نوسخه کانی تر جیگه ی متمانه ی زیاتره.

نووسه ره وهی دستخه ته که له سه ره تای پارچه شیعره کانی سالمه وه نووسیویه «ازگفتهء سالم - شیعرای سالمه» له دستخه ته کانی دیدا ته نیا «وله - ئه مه پش هی ئه وه» ده نووسن. له کو تایی گه لی له و پارچه شیعرا نه وه نازناوی «سالم» نییه.

هه رچه نده نوسخه که زۆر کۆن نییه گه لی نیشانه ی رینووسی کوردی له کاره که یدا دیارن و ئه مه پش جیگه ی بایه خیکی تره، نمونه ی ئه م لایه نه پش زۆرن له وانه:

«نمکی، رویه روت، قد نه بی...» که له دستخه ته کانی تر دا به «نمکی، رویه روت، قد نبی...» ده نووسرین.

هرچه‌ند دستخه‌ته‌که‌ی به «نستعلیق» نووسیوه‌ته‌وه -مآلی ئاوابیت-
شکسته‌ی به‌کار نه‌هیتانه‌وه و خه‌ته‌که‌ی زۆر خۆشخوینته .

هرچه‌نده دستخه‌ته‌که‌ ناته‌واوه و سه‌ره‌تا و کۆتایی دیار نییه، له ناوه‌وه
دوو میژووی تیدایه؛ یه‌که‌میان له لاپه‌ره ۹۵دا ده‌لی «۱۴ شهر ربیع الاول
۱۳۲۱» له لاپه‌ره (۱۲۱)شدا نووسیویه «هجدهم شهر ربیع الاول ۱۳۲۱» .
ئه‌وه ئه‌ندان‌ه‌ی له‌و میژووه‌دا نووسیویه‌تییه‌وه ده‌کاته چواریه‌کی ئه‌وه‌ی که ماوه
له دستخه‌ته‌که، واته ده‌بی ئه‌م دستخه‌ته - به‌و پدیه - له ۱۵- ۱۶ رۆژدا
نووسراپته‌وه .

له‌م دستخه‌ته وهرده‌گیرئ ده‌بی له‌و سه‌رده‌مه‌دا شیعره‌ی نالی و سالم له
کوردستانی ئیراندا زۆر باو و بلاو بوون و رۆشن‌بیران له هۆل و هه‌ولئ
نووسینه‌وه و کۆکردنه‌وه‌یاندا بووین .

وه‌ک باسیشی ده‌که‌م ده‌بی نالی که‌ی ئه‌م پارچه شیعره‌ی له تاران گوتی و
که‌ی گه‌یشته‌بیته‌ سنه؟ ئه‌مه‌یش بۆ خۆی نموونه‌یه‌کی تری بایه‌خدانه به
شیعره‌ی نالی و سالم .

بۆ ئه‌وه رۆشن‌بیران و به‌ته‌نگه‌وه‌هاتووانی دیوانی شاعیرانی کورد بزانی
ئه‌م دستخه‌ته چی له به‌ره‌می شاعیرانی کورد تیدایه، به کورتی
ناوه‌رۆکه‌که‌ی ده‌خمه‌ روو، به‌لام پێش ئه‌وه ده‌بی بلێم: ئه‌م نووسه‌ره‌وه به‌رپه‌زه
جگه له‌وه خه‌تخۆش و دست‌ه‌نگین بووه و به‌ته‌نگی کاره‌که‌یه‌وه بووه، زیره‌ک
و ورده‌کاریش بووه و چه‌ند شتی به‌بایه‌خی بۆ تۆمار کردووین که ئه‌مه یه‌که‌م
جاره میژووی ئه‌ده‌بی کوردی و میژووی زانایان و ناوداران‌ی کورد هه‌وآلیان
ده‌زانئ . له‌وانه:

«تمت شد از گفته سالم، اصل سکونت آن شاعر در ولایت سلیمانیه و خاک
دولت علیه عثمانیه است، آن شاعر دائی نالی بوده است، در تاریخ هجدهم
شهر ربیع الاول ۱۳۲۱ حقیق سراپا تقصیر علی اکبر ساکن ولایت سنندج
باتمام رسانید»

له‌مه‌وه ئه‌وه ده‌رده‌که‌وئ که تا ئیستا باس نه‌کراوه که سالم خالی نالی بووه .

ههروهها دوو چامهكهی نالی و سالم كه تا ئیسته به گومانهوه بۆ ئهوه
دهروانرا نالی ئهم شیعرهی:

« قوربانی تۆزی ریگهتم ئهی بادی خوش مرور

ئهی پهیکی شارهزا به ههموو مولکی شارهزووی

بۆ سالم نووسیوی و پارچهكهی سالمیش وهلامی ئهو بیت، نووسهروهی ئهم
دهستهخته لێردها ئهو گومانهی رهواندوهتهوه و لهسهه پهکهمیانی نووسیوه:

«این قصیده حضرت نالی در قسطنطیه محض احوالپرسی ملک بابان
فرستاده است.»

لهسهه دووهمیان:

«جانم فدای سروکت ئهی بادکی سحر

ای پیک مستعد له هموراه پر خطر»

نووسیویه:

«در جواب همین قصیده، نالی انشاشده است»

دهبی بهسهه ئهوهیشدا نهڕۆم ئهم دهستهخته جگه لهوه له سهرهتا و
ناوهراستییهوه کهوتن و ناتهواویی ههیه کۆتاییهکهیشی نهماوه و له شیعری
نالیدا کۆتایی هاتوو و رهنگه زۆر شیعری تری نالی لهوه بهشه له ناوچوهدا
بیت.

ههروهها گومانم بۆ ئهوهیش دهچیت ئهم دهستهخته بۆ میریک بیان کهسیکی
ناوداری ئهوه سهردهمه نووسرابیتتهوه و دوور نییه نووسهروه له کۆتاییی
دهستهختهکهوه باسی ئهوهی کردبۆ بهلام - دیسان - به له ناوچوونی کۆتاییی
دهستهختهکه ئهوه لههلهیش له کیس چوو که زانینی بایهخدانی میر و
ئاغایانی ئهوه سهردهمههی کوردستانی ئێرانه به شیعرهکانی نالی و وهک لهوه
دهستهختهوه که له ههنگاوێکدا سوودی سهرهکیم لێ وهرگرت ئهوه به ئاشکرا
دیار بوو که بۆ «ئهحمده ئاغا» ناویک نووسرابوووه.

فیهرہستیگی دستخہ تہکہ و سہرہ تہای پارچہ شیعہ کان:

ل: ۲ شکوہ بی حاصلہ سالم لہ جفاہای حبیب. (نہمہ دوا بہیتی پارچہیہ کہ کہ سہرہ تاکہی دیار نییہ)

ل: ۲ طرہی تو آبی بقای چہرہ دلی سردیہ شتاب (سالم)

ل: ۳ دور لہ خاکی سری کوی تو صنما تاسفریم (سالم)

ل: ۴ دموی مست بادہ بم تا بم (سالم)

ل: ۵ هل پڑا خوین بہ جگرما می غمزت بہ ظمیر

ل: ۶ دوری روی داوہ خمی سنبلی مو (ناتہواوی)

ل: ۶ هر طرف شمعی رخی جانانیہ (ناتہواوی)

ل: ۷ طلبکم گر بہ غیر از تو لہ اللہ (سالم)

ل: ۷ رہا ناکم دلم طرہء خمی یار (سالم)

ل: ۸ غبغب و خال و لب و طرہء یار (سالم)

ل: ۹ چاوکت وختی بہ ایما میلی جامی می دکا (سالم)

ل: ۱۰ بیم رقم کم گر لہ شرحی غم کمی

ل: ۱۱ دوا ہردم شکر خندت ثمرقند. (سالم)

ل: ۱۱ بہ فن ای مدعی گر ببیہ ابلیس (سالم)

ل: ۱۲ لطیف و سروقد و گل جبینی (سالم)

ل: ۱۳ اشارہ غمزہ رنگہ قصد سر بی (سالم)

ل: ۱۴ تابی کوا آینہ روی توی بیتہ ناو (سالم)

ل: ۱۵ لہ ناو زلفا برو دلدار مہستور (سالم)

ل: ۱۶ چونکہ او گوی زنخدانی ہیہ (سالم)

ل: ۱۷ سوی عاشق وختی ایما رو برو تیرافکنی (سالم)

ل: ۱۸ لہ دلدا چونکہ هر خوینم دخوا غم (سالم)

- ل: ۱۹ هلاکی جانی بیمارانه اُمه شو (سالم)
- ل: ۲۰ راسته ای زلف سیه مارانی (سالم)
- ل: ۲۱ عبدال اُبد هر منم ای چرخ جفاکیش (سالم)
- ل: ۲۱ دل له حلقه چینی زلفت ای بسا زنجیری دی (سالم)
- ل: ۲۱ به خدای له روژ شو دینی (سالم)
- ل: ۲۲ حسابی نفعهء زلفت له کل مشکی خطا ناکم (سالم)
- ل: ۲۴ رنجشی معشوقه گر عاشق له بر چاوی نه بی (سالم)
- ل: ۲۵ روژ دل هر شوی تاره چ لوی بم چ لمی (سالم)
- ل: ۲۶ هر سحر دینيته یادم کوی تو ملکی خطا (سالم)
- ل: ۲۶ کار آشفتم دریغا رنگی سامانی نیه (سالم)
- ل: ۲۷ وکونی تا لبم نه کری لبی یار (سالم)
- ل: ۲۸ له رزای دل اکر تیرت خبردا (سالم)
- ل: ۲۸ بو پاسی رو له طرهء مو مار ارقمی (سالم)
- ل: ۲۹ به پابوست بکا کر سر وکو فرش (سالم)
- ل: ۲۹ تا منزلی تیری نگهت ناوی دلم بی (سالم)
- ل: ۳۰ به حسرت اشک آلم دپته سر رو (سالم)
- ل: ۳۱ اکر چ سینه بو دل وک سپر بو (سالم)
- ل: ۳۱ تفرجگاه دل گلزار روته (سالم)
- ل: ۳۲ خو شا هر جا که فصدی لب دکا یار (سالم)
- ل: ۳۲ که الماسی مژت کیر بدلما (سالم)
- ل: ۳۳ چ دبی کر له رقیبم دلم آزاری بیی (سالم)
- ل: ۳۴ به دل وختی نکه مژگان دلبر (سالم)
- ل: ۳۵ فلک زحمت له دلّ میلِت بدرکا (سالم)

- ل: ۳۶ جهان آرایه مه اما نه وک روت (سالم)
- ل: ۳۷ له محشردا اکر بی روی تو مایل بجننت بم (سالم)
- ل: ۳۷ صد مولوی به فتوی دل دبنه عیسوی (سالم)
- ل: ۳۸ سوادى قیرکون شبها له نسخهء عنبرین موته (سالم)
- ل: ۳۹ به روی روزا نواندى لیل دیجور (سالم)
- ل: ۴۰ اکر دستم دگاته گوی پستان (سالم)
- ل: ۴۱ عیلاجی ایشی دل ناکا بصد مرهم حکیم امشو (سالم)
- ل: ۴۲ خراب خانهء دل هر وکو خانهء خراب کردم (سالم)
- ل: ۴۴ به چین گرتویه زلفت کرد رخسار (سالم)
- ل: ۴۵ آبی حیاتی منه بوسهء لیوی حبیب (سالم)
- ل: ۴۶ نگه کی گر به چاوی فتنه انگیز
- ل: ۴۶ له روی تیری موژهی خونریزی مهحبوب. (سالم)
- ل: ۴۷ له چرخى حسنتا هاتن مطابق (سالم)
- ل: ۴۸ ای دیده وا دیاره که تو آبرووم دبی (سالم)
- ل: ۴۹ مرادم حالی خومه گر حدیثی شور بلبل کم (سالم)
- ل: ۵۰ الوداع ای ملک بابان الوداع (سالم)
- ل: ۵۱ زمانه قد له کل اولادی آدم با وفا نابی (سالم)
- ل: ۵۲ سروکاری خیالت ابتدا وختی لهکل دل بو (سالم)
- ل: ۵۲ دناسی قاتلی دل گر نگه کی سوی مژگانن (سالم)
- ل: ۵۳ بیتو... کریم وک رعدی نوبهاران (سالم)
- ل: ۵۴ به ابد جیگهء من منزلی جانانه نیه (سالم)
- ل: ۵۴ دلم شاده له بندی سلسلهی گیسوی دلبردا (سالم)
- ل: ۵۵ بو منی بی سرو پا غیر وفا پیشه نما (سالم)

- ل: ۵۵ له رمزی سری عشقا اهل دل بیدار و باهوشه (سالم)
- ل: ۵۶ دلی پر وحشتم جانا له بر مژگانی وک تیرت (سالم)
- ل: ۵۷ له بر پیکانی تیری آهی من مومه حجر امشو (سالم)
- ل: ۵۷ غلامی دیدهء مخموری تویه نرگسی شهلا (سالم)
- ل: ۵۸ له بر تعمیری ام ویرانه محنت ملکی آدهم بو (سالم)
- ل: ۵۹ بو خال لبث زلف سیهدامه همو دم (سالم)
- ل: ۵۹ نایلی بیمه حضورت منی آواره عبث (سالم)
- ل: ۶۱ نمکی ریته برینم نمهکی روی ملیح (لیره‌دا که‌وتن هه‌یه)
- ل: ۶۱ اُ به دورمدا وفا کیشاویه مرکز (سالم)
- ل: ۶۰ اُ عقیم آسا له زگ وستایوه وصلی نما ایتر (سالم)
- ل: ۶۰ سوادى پردهء ظلمت سیاهی نسخهء موته (سالم)
- ل: ۶۰ له سینه‌مدا سه‌دای نالینه بی تو (سالم)
- ل: ۶۲ طریقی عشقت ار ون کم تریقی دشت محشر یم (سالم)
- ل: ۶۲ له غمزه چاوی مخمورت بتال بو (سالم)
- ل: ۶۲ یاد زلف و ابرو و مژگان یار (سالم)
- ل: ۶۴ سوادى دا به مغرب طرهء گیسوی جانانم (سالم)
- ل: ۶۵ سا بزاری بو ننالینم له داغی فرقتت (سالم)
- ل: ۶۵ له قبله رو به روت محرابه بو دل (سالم)
- ل: ۶۶ له هر موی برو زلفت به‌داوه (سالم)
- ل: ۶۷ وکویک دیته بر گوی پیایوی احمق (سالم)
- ل: ۶۷ زورقه دل دریا و مردم ناخدا (سالم)
- ل: ۶۸ خمی قدم له غمدا شیوه ابروته تا موته (سالم)
- ل: ۶۸ له زلف و اگریجت بو کلم و غیغب (سالم)

- ل: ٦٩ بندی کردم به جفا لا مذبی پرستمی (سالم)
- ل: ٧٠ اوف خدا ام چژنه بو حالی غریبان ماتمه (سالم)
- ل: ٧٠ وا دل له خه یالاتی نهان پر غمه امشو (سالم)
- ل: ٧١ تا طاقه له سینم دل غمدیده له کوی تو (سالم)
- ل: ٧٢ به محضی جووو... هرکسی ترکی محبت کا (سالم)
- ل: ٧٣ معنی نین وکو یک شرحی من و دلبری من (سالم)
- ل: ٧٤ له پوزی لامعی طشتیکی راگرتو وتی رومه (سالم)
- ل: ٧٥ جانانه حالی ام دله گر جستجو دکی (سالم)
- ل: ٧٤ حرمتی دل واجبه چونکه مکانی دلبره (سالم)
- ل: ٧٥ ای دلا حلقهء او زلفه همو دامه مچو (سالم)
- ل: ٧٦ به افسونی نگاهی سحر دیدهء نازنینی من (سالم)
- ل: ٧٧ هتاکی ای فلک بو بختی من جووو تظلم بی (سالم)
- ل: ٧٨ دیده بی دیدار دلبره تاره مه ستوری نکا. (سالم)
- ل: ٧٨ آشفته کناری گرت گیسو له رخی یارا (سالم)
- ل: ٧٩ پار سال له وصلدا به صفا عیش جمم بو (سالم)
- ل: ٨٠ ترکی چاوی دلبرم وختی نگه تیر افکنه (سالم)
- ل: ٨٠ پنجه بو تصویر ابروت پیروی مانی دکا (سالم)
- ل: ٨١ اسمان دهقانو عمرم کشت دواسی ماه نو (سالم)
- ل: ٨٢ تا رقیب حاضره گاهی حذره نهک حضره (سالم)
- ل: ٨٢ دک رقیب توشی بلای بی نجاتت قد نه بی (سالم)
- ل: ٨٣ تا له لیوم خدایا بار ام هجرانه بی (سالم)
- ل: ٨٤ وک درو فوه نخشه دندان و لیبی آلت (سالم)
- ل: ٨٤ تماشای کوی زرخندان دلی نارنج بغدایه (سالم)

- ل: ۸۵ دود آهی سحرم روی فلکی کرده سیحاب (سالم)
- ل: ۸۵ له وادی فرقتا روزم وکو شوی تاره (سالم)
- ل: ۸۷ دل له محنت کیله ریم کن با بغم درچم له شار (مهولانا خالید)
- ل: ۸۶ به دل کین با به نشئه می خماری محنتی دنیا (سالم)
- ل: ۸۸ اگر امیدی دل بینته جی ماهی جهان آرا (سالم)
- ل: ۸۹ تیروش دیمه گذشت و عهد نیسان هاتوه (سالم)
- ل: ۹۲ قربان توز ریگتم آی باد خوش مرور (نالی)
- لهسر ئهم قهصیده نووسیویه: این قصیده حضرت نالی در قسطنطنیه محض احوالپرسی ملک بابان فرستاده است.
- ل: ۹۸ جانم فدای سروکت ای بادکی سحر (سالم)
- لهسر ئهم قهصیدهیه نووسیویه: در جواب همین قصیدهء نالی انشا شده است.
- ل: ۹۹ مهی دی هاتو چو رابرد و شوی دی (سالم)
- در وصف والی کردستان انشا شده است.
- ل: ۱۰۳ هجویات است در حالت جهل و نادانی انشاء شده است.
استغفرالله.. (سالم)
- ل: ۱۰۳ مولتنما باز له قهرا بو به نوکی نیشتر (سالم)
- ل: ۱۰۴ در زفاف درویش آقا انشا شده (سالم)
- ل: ۱۰۴ مرغ دل بو سیری شادی وا له سینمدا دفری (سالم)
- ل: ۱۰۶ له ذکری آلتی یاری قلندر (سالم)
- ل: ۱۰۷ رفیق بینو تماشاکن دمی بوک بردنه امشو (سالم)
- ل: ۱۰۹ کس نلی پیم ای فلانی هجوی سنگ هل کیش مکه (سالم)
(هجو احمد سنگ هل کیش)
- ل: ۱۱۱ دوس دل سردم ... (کلام حبیب الله خان کلیاهی)

- ل: ۱۱۲ اگر نخلی مرادم بی ثمر بی (سالم)
- ل: ۱۱۳ له کنجی محنتا هر شو خیالی وصل دلبرکم (سالم)
- ل: ۱۱۴ راسته دل حبسه ولی شاده له گیسوی حبیب (سالم)
- ل: ۱۱۵ دستی من تعویذه بوردی بلا (سالم)
- ل: ۱۱۶ همو شو چاوه‌ریم بلکم به مخفی یار جانی بی (سالم)
- ل: ۱۱۷ ابد قط ستری اندامت بتا جامهء کتان نابی (سالم)
- ل: ۱۱۸ چونکه اقلیمی فراق آب و هواییکی نیه (سالم)
- ل: ۱۱۹ وجودم راسته خوی سوتا ولی اکثر خطای یاره (سالم)
- ل: ۱۲۰ بی تماشای خالی توخالی له مردم دیده‌ما (سالم)
- ل: ۱۲۱ له ظلمت برمه بر کس گر عرایض (سالم)
- ل: ۱۲۱ گریزانی جفام ای ترکی سیمین بر خدا حافظ
- * تمت شد از گفته‌ء سالم اصل سکونت آن شاعر در ولایت سلیمانیه و خاک دولت علیه‌ء عثمانیه است، آن شاعر دائی نالی بوده است. در تأریخ هجدهم شهر ربیع الاول ۱۳۲۱ حقیر سراپا تقصیر علی اکبر ساکن ولایت سنندج باتمام رسانید.
- ل: ۱۲۲ بدا احوالی اشخاصی که خاصی ملک بابانن.
- ذکر پریشانی نجبای بابان از گفته‌ء نالی در ولایت سلیمانیه انشا کرده.
- ئه‌م پارچه شی‌عره چوار لاپه‌ره‌یه دواى ئه‌وه ده‌سخه‌ته‌که به‌بی کۆتاییه‌اتنیکی دیار ته‌واو بووه.

فیهرهستی دستخهتی ئەحمەد ئاغا

کاتیک دستخهتی ئەحمەد ئاغام دستکەوت شیعرە بلاونەکراوەکانیم له ژێر ناوونیشانی «هنگاوێک لەسەر رینگە ی لیکۆلینەوهی...» دا بلآو کردەوه، هەر ئەو دستخهتەم لەو شیوه له دستدا بوو، بۆیه بایهخم تەنیا به پارچه شیعرە بلاونەکراوەکاندا و نهچومە بواری نووسینی ناوهرۆکی دستخهتەکه، بهلام که دستخهتی «عەلی ئەکبەری سنهیی» م دستکەوت و ناوهرۆکهکهیم له تهک ناوهرۆکی دستخهتی ئەحمەد ئاгада بهراورد کرد، له هەندێ رووهوه گومانم بۆ ئەوه چوو که ئەم دوو دستخهته یهکێکیان لهبەرئەوی تریان نووسرايیتەوه، یان هەردووکیان لهبەر دستخهتیک نووسرايیتەوه. ئەوهيش که ئەو گومانە ی دروست کرد ئەوهیه:

* ئەم دوو دستخهته هیچیان لهسەر تهرتیبی پیتەکانی هیجا نهنووسراونهتەوه و لهوانهیه له نووسینهوهیاندا بابەتبهندی پەیرهویی کرايیت.
* له هەردووکیاندا بابەتی «هەجویان» بهجیا نووسراوه و له سەری نووسراوه «هەجویان».

* هەردوو دستخهتهکه به زۆری شیعرە «سالم»یان تیدایه.
* پارچه بلاونەکراوەکانی هەردووکیان لهیهکهوه نزیکن. هەر چهند زنجیره ی پارچه شیعرهکان له هەردوو لادا وهک یهک نین.

لهبەر ئەو لهیهکهچوونانه و لهبەرئەوهی مهبهستم لهم کارهدا خزمهتکردنی دیوانی سالم و کارناسانکردنه بۆ ئەو کهسانه ی دهپانهوئێ له دیوانی سالم بکۆلنهوه، وام به باش زانی لهم ههولە نوێیهدا فیهرهستی ئەم دستخهتهش بخرمه پال فیهرهستی دستخهتی سنهیی و بهر چاوریوونیهک بۆ لیکۆلەرەوانی دیوانی سالم بکهم و کۆمهڵیک بهو بهرێزانه بکهم.

فیهرهستی دستخه تی نهحمه د ئاغا

- ۱- سهره تاکی ناته واوه و بهم بهیته دست پی دهکات:
- ۱ نگاهت گر باهوی چین بدم نسبت دروی مخطه
- ۱-۲ بو خال لبِت زلف سیه دامه همو دم
- ۲-۳ نایلی بیمه حضورت من آواره عبث
- ۲-۴ له سینمدا صدای نالینه بی تو
- ۳-۵ نمکی ریته برینم نمکی روی ملیح
- ۴-۶ بدورمدا وفا کیشاویه مرکز
- ۵-۷ اگر باور دکی سوگند بابروت
- ۵-۸ بغمزه چاوی مخمورت بتال بو
- ۶-۹ یادی زلف و ابرو مژگان یار
- ۷-۱۰ طریقی عشقت ار ون کم طریقی دشت محشریم
- ۷-۱۱ به حقیقت صفا استادی هنر
- ۸-۱۲ سا بزاری بو ننالینم لداغ فرقتت
- ۹-۱۳ له قبله روبروت محرابه بو دل
- ۹-۱۴ سوادى دا بمغرب طره گیسوی جانانم
- ۱۰-۱۵ وکویک دیته برگوی پیایوی احمق
- ۱۱-۱۶ زورقه دل دیده دریاو مردم ناخدا
- ۱۲-۱۷ لحمه رای هندی غم شهی شادی گریزانه
- ۱۳-۱۸ له هر موی برو زلفت بداهه
- ۱۳-۱۹ بندی کردم بجفا لا مذبی پر سمتی
- ۱۴-۲۰ خمی قدم لغمدا شیوه ابرونه تا موته
- ۱۵-۲۱ لزلف و اگریجت بو کلم غبغب
- ۱۶-۲۲ تا تاچه لسینم دل غمدیده له کوی تو
- ۱۶-۲۳ اوف خدا ام جژنه بو حال غریبان ماتمه

- ۲۴- وا دل لخیالاتی نهان پر غمه امشو ۱۷
- ۲۵- معنی نین وکو یک شرح من دلبری من ۱۸
- ۲۶- بمحض جوری دلبر هرکسی ترک محبت کا ۱۹
- ۲۷- جانا حالی ام دله گر جستو جو دکی ۲۰
- ۲۸- ای دلا حلقهء او زلفه همو دامه مچو ۲۱
- ۲۹- حرمتی دل واجبه چونکه مکانی دلبره ۲۱
- ۳۰- لنوری لامعی مشتیکه راگرتو وتی رومه ۲۱
- ۳۱- .. وشان ملک عرب جمله یک بیک ۲۲
- ۳۲- بدل کین بالنشه می خماری محنتی دنیا ۲۲
- ۳۳- اگر امیدی دل بی نیته جی ماه جهان آرا ۲۳
- ۳۴- دله خلوت سرای حضرت دوست ۲۴
- ۳۵- هر دیدن تویه دل پکا شاد ۲۵
- ۳۶- سهی قران مشکین زلف و پرچم ۲۶
- ۳۷- خضروارم اگر ماچی کرم کی ۲۸
- ۳۸- وله برکلام سعدی: روه یاگل امه یابرگ نسرين ۲۹
- ۳۹- وله برجامی: گوارت کوته سر روشنی بناگوشی ۳۰
- ۴۰- لیرهدا ناته واویی و کهوتن ههیه. سه رهتای لاپه ره ی تیداچوو به (به ایماکر) دهستی پی کردوو. سه رهتای نه و لاپه ره ییش که نیسته ههیه به:
- ۳۱ زخم دل بو آب پیکان تشنه ما
- الوداع ای تیر مژگان الوداع
- ۳۱ -۴۱ فرح بو دل له طالعما چه کم بو
- ۴۲- سه رهتای نه م لاپه ره ییش - وا دیاره- دوا ی ناته واویی دیت:
- ۳۲ بمن بی سینه سختم به قلغانی نظر ناکم
- ۳۲- بیابوسی لقدتا طره تاکی چین بچین درژی
- ۴۴- رو بروی نقش نگین مصطفا ۳۳

- ۳۵ - ۴۵- دزانی باغ بخت اهل دل بو قد ثمر نادا
- ۳۶ - ۴۶- طریقی عشقت ار بردم خجالت بم لمحشردا
- ۳۷ - ۴۷- چشمن نهر روان دیدهء گریانی منه
- ۳۸ - ۴۸- قادری بو نظم و بین کفرو دین
- ۳۹ - ۴۹- لطف یارهوه نوبهء نظره
- ۴۰ - ۵۰- بسر گلدا لسانت گل دباری
- ۴۰ - ۵۱- عین فوارهء خوین دیدهء بی آوی منه
- ۴۱ - ۵۲- مایله وک سری زلفت سری من با بری پا
- ۴۲ - ۵۳- قد تاوا نابی آرزوی یارم
- ۴۲ - ۵۴- حک بکم دفتری سعدی دمی وصف ار به بیان
- ۴۳ - ۵۵- طره بو آب بقای چهر دلی برد بشتاب
- ۴۴ - ۵۶- دور لخاکی سری کوی تو صنما تا سفریم
- ۴۵ - ۵۷- دموی مست بادهبم تا بم
- ۴۶ - ۵۸- هل پڑا خوین بجگرما دمی غمزت بظمیر
- ۴۷ - ۵۹- سراپا بنده اندامم له بندی سحری جادوی
- ۴۸ - ۶۰- هاته روی دل لغمزه بسکه خدنگ
- ۴۸ - ۶۱- زلفی جانانه لدوری کمرا
- ۴۹ - ۶۲- هر طرف شمعی رخ جانانیه
- ۵۰ - ۶۳- غبغب و خال لب و طرهء یار
- ۵۰ - ۶۴- روی لناو طره چرایه و لشبایه
- ۵۱ - ۶۵- طلب کم گر بغیر از تو له الله
- ۵۲ - ۶۶- رها ناکا دلم طرهء خمی یار
- ۵۲ - ۶۷- بیم رقم کم گر لشرح غم کمی
- ۵۳ - ۶۷- امرو بدلبیری شهی هر مرزو کشوری

- ۵۴ - ۶۹- چاوکت وختی به ایما میل جام می دکا
- ۵۴ - ۷۰- لطیف و سرو قدو گل جبینی
- ۵۶ - ۷۱- بفن ای مدعی گر ببیه ابلیس
- ۵۷ - ۷۲- دوا هر دم شکر خندت ثمر قند
- ۵۸ - ۷۳- تابی کوا آینه روی توی بیته ناو
- ۵۹ - ۷۴- اگر نخل مرادم بی ثمر بی
- ۶۰ - ۷۵- چونکه او گوی زنخدان هیه
- ۶۲ - ۷۶- لئاو زلفا برو دلداره مستور
- ۶۳ - ۷۷- دلدا چونکه هر خوینم دخوا غم
- ۶۴ - ۷۸- سوی عاشق وختی ایما روبری تیر افگنی
- ۶۴ - ۷۹- عبدال ابد هر منم ای چرخ جفاکیش
- ۶۵ - ۸۰- راسته ای زلف سیه مارانی
- ۶۶ - ۸۱- هلاک جان بیمارانه امشو
- ۶۷ - ۸۲- بخدای که روژ و شو دینی
- ۶۸ - ۸۳- دل لقلقهء چین زلف ای بسازنجیری دی
- ۶۹ - ۸۴- زنجشی معشوقه کر عاشق لبر چاوی نبی
- ۷۰ - ۸۵- حسابی نفعهء زلفت له کل اشک خطا ناکم
- ۷۱ - ۸۶- هر سحر دینیته یادم کوی ملک خطا
- ۷۲ - ۸۷- روژی دل هر شوی تاره چه لوی بم چه لمی بم
- ۷۳ - ۸۸- بو پاس رو لطره مو ماری ارقمی
- ۷۳ - ۸۹- لزاری دل اگر تیرت خبردا
- ۷۴ - ۹۰- وکونی تا لبم نگری لب یار
- ۷۵ - ۹۱- بحسرت اشکی آلم دیته سر رو
- ۷۶ - ۹۲- تا فنرلی تیری نگهت ناوی دلم بی
- ۷۶ - ۹۳- بیابوست بکا گر سر وکو فرش

- ۷۷ - ۹۴- اگرچه شو انیسم وک ملک بو
- ۷۷ - ۹۵- خوشا هر جا که قصدی لب دکا یار
- ۷۸ - ۹۶- تفر جگاه دل گلزار روته
- ۷۸ - ۹۷- اگر چی سینه بو دل وک سپر بو
- ۷۹ - ۹۸- بدل وختی نگه مژگان دلبر
- ۸۰ - ۹۹- چه دبی گر له رقیم دلم آزاری ببی
- ۸۰ - ۱۰۰- جهان آرایه مه اما نوک روت
- ۸۱ - ۱۰۱- فلک زحمت لدل میلِت بدرکا
- ۸۳ - ۱۰۲- سواد قیر گون شبها لنسخهء عنبرین موته
- ۸۳ - ۱۰۳- لمحشردا اگر بی روی تو مایل بجنّت بم
- ۸۴ - ۱۰۴- صد مولوی به فتوی دل دبنه عیسوی
- ۸۵ - ۱۰۵- اگر دستم دگاته گوی پستان
- ۸۶ - ۱۰۶- بروی زوژا نواندی لیل دیجور
- ۸۷ - ۱۰۷- خراب بی خانهء دل هر وکو خانهء خراب کردم
- ۸۷ - ۱۰۸- علاجی ایش ناکا حکیم امشو بصد مرهم
- ۸۸ - ۱۰۹- حکایت خوانه طوطی دل بدور دام گیسودا
- ۸۹ - ۱۱۰- بچین گرتویه زلفت کرد رخسار
- ۹۰ - ۱۱۱- نگه کی گر بچاوی فتنه انگیز
- ۹۱ - ۱۱۲- له مهتابا که دل دی اگریجهء وک عقربت امشو
- ۹۲ - ۱۱۳- لروی تیپی مژهء خونریز محبوب
- ۹۳ - ۱۱۴- آبی حیاتی منه بوسهء لیوی حبیب
- ۹۴ - ۱۱۵- ای دیده وا دیاره کتو أبروم دبی
- ۹۵ - ۱۱۶- لچرخی حسنتا هاتن مطابق
- ۹۵ - ۱۱۷- اژدها یک شو ببینی مار زلفت گر لحو
- ۹۶ - ۱۱۸- مرادم حالی خومه گر حدیثی شور بلبل کم

- ۹۶ - ۱۱۹- سروکاری خیالت ابتدا وختی لگل دل بو
- ۹۷ - ۱۲۰- کی مقارن بن لوصلا روی من رخساری یار
- ۹۷ - ۱۲۱- هر شو که ماهتاب رخت درکوی لدور
- ۹۸ - ۱۲۲- نگه ناکی بلای افتادکانا قد لبر تمکین
- ۹۸ - ۱۲۳- رافزی شیون لهردولا نزان و بیخبر
- ۹۹ - ۱۲۴- دناسیی قاتل دل گرنگه کی سوی مژگانت
- ۱۰۰ - ۱۲۵- برخ رنگین و دل سنگین میان لاغر کمرزین
- ۱۰۱ - ۱۲۶- زمانه قد له گل اولاد آدم با وفا نابی
- ۱۰۱ - ۱۲۷- بأبد جیگه من منزل جانانه نیه
- ۱۰۲ - ۱۲۸- دلم شاده له بندی سلسلهء گیسوی دلبردا
- ۱۰۳ - ۱۲۹- بی تو مهیبه کریم وهک رعد نو بهاران
- ۱۰۴ - ۱۳۰- دلی پر وحشتم جانا لبر مژگان وک تیرت
- ۱۰۴ - ۱۳۱- بو منی بی سرو پا غیر وفا پیشه نما
- ۱۰۵ - ۱۳۲- لرمزی سری عیشقا اهل دل بیدار و باهوشه
- ۱۰۶ - ۱۳۳- لبر تعمیر ام ویرانه جنت ملک آدم بو
- ۱۰۷ - ۱۳۴- بس مشکله زاهد بگیه عشق حقیقی
- ۱۰۷ - ۱۳۵- شیولی بحری اشکم تر دکا پشتهی سمک امشو
- ۱۰۸ - ۱۳۶- لبر پیکان تیری آهی من مومه حجر امشو
- ۱۰۸ - ۱۳۷- کشادی عقدهء خاطر بکاری بو اویش رابورد
- ۱۰۹ - ۱۳۸- چه حاصل اژدهای زلفت بدایم وقف گردن بی
- ۱۱۱ - ۱۳۹- ذاکری لفظ شهادت به دلا حالتی نزع
- ۱۱۱ - ۱۴۰- ایام عید و عهد گل و موسم بهار
- ۱۱۱ - ۱۴۱- روت نازک و لطیفه وکو نوگل بهار
- ۱۱۰ - ۱۴۲- غولام دیدهء مخمور تویه نرگس شهلا
- ۱۴۴ - ۱۴۴- سواد پردهء ظلمت سیاهی نسخهء موته

- شعاعی ماه دو هفته له عکس پرتوی روته ۱۱۰
- (لاپه رهکان پاش و پیتش کهوتوون) نهمه‌یش سه‌ره‌تای پارچه‌یه‌ک شیعره که
 ئەو دواکه‌ی دیار نییه و ئەم پارچه‌یش له‌وانه‌یه له دیوانه‌که‌دا نییه ۱۱۰
- ۱۴۶- مخمس بر نالی - ای حارث اگر دولت جاھ و حشمت بو ۱۱۷
- ۱۴۷- دل لحنه کیله ریم کن با لغم درچم لشار ۱۱۸
- ۱۴۸- ای پیره‌ن نقاب عفت ۱۲۰
- ۱۴۹- ای جامه‌ء نیک بخت دلبر ۱۲۱
- ۱۵۰- ترک چشمش کار جاد و گهر است ۱۲۱
- ۱۵۱- تا سرشک از دیدگان افشاندہ ام ۱۲۲
- ۱۵۲- پروانه صفت دل بهوای تو پریده ۱۲۳
- ۱۵۳- ز خالشی دلیرم در دام گیسو دانه میسازد ۱۲۴
- ۱۵۴- دکا دنیای پر شورش لهر سو فتنها پیدا ۱۲۴
- ۱۵۵- در وصف والی - مہی دی هاتوچو رابورد شوی دی ۱۲۸
- ۱۵۶- هجویات - مو لتنما باز لقه‌دا بو بنوک نیشتر ۱۳۰
- لیژده‌دا که‌وتن و ناتہ‌واویی هه‌یه
- ۱۵۷- دادپوشی سرو گوی زین له نشیب ۱۳۱
- ۱۵۸- رفیق بینو تماشاکن دمی بوک بردنه امشو ۱۳۱
- ۱۵۹- مورغی دل بو سیری شادی وا لسینم فری ۱۳۱ مکرر
- ۱۶۰- بیستم آغه سوره مه‌دحی وا شه‌گیری کردوه ۱۳۳
- ۱۶۱- لق لق آسا لق و بدروته فلان ۱۳۴
- ۱۶۲- خوش بو بهار در کنار کشت ۱۳۵
- ۱۶۳- کلام سرکار شیخ است - باز لیلی زخیمه بیرون شد ۱۳۷
- ۱۶۴- کای جهان جلوگاه قدرت تو ۱۳۹
- ۱۶۵- سلکانی که لا مکان سفزند ۱۴۱
- ۱۶۶- دگر دشنه‌ء دهر خونریز شد ۱۴۶

چیم بۆ ئەم شیعراڤه کردوو؟

وهك نووسىيومه ئەم چامانه ئەمه يهكهم جاره بلاو دهكرينهوه و له يهك
نوسخهيش زياتريان له دهستدا نيهه و به رينووسى كۆن نووسراون. من
ههولم داوه - بهگويژهى توانا - بهيتهكان بهينمهوه سهه رينووسى باوى
كوردى ئيستا و بهو شيوه پيشكيشى خويندهوارانى بگهم.

ههندى وشه و رستهى واى تىدايه خويندنهوهيان يان شيوهى گۆگردنيان
نازانم، ههولم داوه وهك رينووسهكانى خويان روونوسيان بگهم و له ناو دوو
كهوانهى ئاوادا (...!) دام ناون، تا بزانم دواتر شيوهى دروستى
خويندنهوهيان دهزانریت.

وهك لهو ئاماژانهوه دهردهكهويت چهند شوينيكم بۆ راست نهبووتهوه،
لهبهرئهوه خوينههه ئازيزيش بگهم به هاويهشى ئهركى ساغگردنهوهى ئەم
دهقانه وينهى تهواوى چامهكانم بلاو کردووتهوه، تا ئهويش به دهورى خۆى
بهشى خۆى بخاته ئەم كاره و ئهگهه منيش له ساغگردنهوهى شوينگهليكددا به
ههلهدا چوويم راستيان بگهنهوه.

له دهقهكهدا (چ نالى و چ سالم) ههندى رسته و وشهيان بهكار هيناوه كه
ئىستا له ناو خهلكدا يان ههه بهكارنابرين، يان زۆر كهمن ئهوانهى ئهه رسته
و زاراوانه به دروستى بزانن، من وهك خويان نووسىيومن بۆ ئەمهولا بهلكو به
شپنههه بگهينه مانا و مهبهستى دروستيان.

بهگويژهى توانا ههولم داوه دهقى شيعرهكان وهك دهستهتهكه و له
دهستهتهكهوه نزيك بهينمهوه سهه رينووسى كوردى، بۆچوون و
راستگردنهوهى خۆم و ليكۆلينهوهى زياترى دهقهكهم بۆ كات و شوينى خۆى
هيشتووتهوه. دهستهتهكه يهك نوسخههه و هههچهند كه جوان و خۆشخوين

و پوخته و نووسرهوهکهی به سهلیقه و وردهکار بووه کهم ههله و لهبیرچوون و دوویاتبوونهوهی ههیه. بۆیه دهبی چاوهروانی نوسخه‌ی دووهم و نوسخه‌ی تر بین تابزانی چۆن دهبیئت.

دهبی ئهوه‌یش بلّیم: بۆ پارچه شیعرهکه‌ی نالی، که له دیوانی سالمدا به ناوی سالمهوه بلاو کراوتهوه، جیاوازیی زۆری له نیوان چاپهکه و دهسته‌تهکه‌ی لای مندا ههیه، به‌لام له‌به‌رئه‌وه‌ی دهسته‌تهکه‌ی نه‌ماوه تا سوودی لی وهر‌بگیری، وهک ریپازی زانستی دهخوازیت نه‌کرا به‌راورد له نیوانیاندا بکه‌م و^(۱) ئه‌و باب‌ه‌ته‌م خسته لاه بۆ هه‌لیکی تر به‌لکو دهسته‌تیکه‌ی ئه‌م پارچه شیعره دهست بکه‌وێت و باشتر لیکۆلینه‌وه‌ی له‌سه‌ر بکریت.

یهک دوو نمونه‌ی جیاوازی:

له به‌راوردیکی سه‌رپێی له نیوانی دیوانی چاپی سالم و ئه‌م دهسته‌ته‌دا زۆر به‌ ئاشکرا درده‌که‌وه‌ی که ئه‌و دیوانه چاپه‌ی سالم که خوالیخۆشبوو گیوی موکریانیه‌ی کردووه‌یه‌تی و دوا چاپی دیوانی سالمه، چاپیکی شیرزه و شیواو – یان شیویزناره – و پر له هه‌له‌یه و دهبی کاری به‌په‌له بکریت بۆ ئه‌وه‌ی دیوانی سالم وهک شیواویه‌تی – به‌گۆیره‌ی توانا و ده‌رامه‌تی سه‌رچاوه‌ی نوێ – کاری بۆ بکریت و له به‌رگیکه‌ی قه‌شه‌نگی نویدا جیکه‌ی خۆی له ئه‌دهب و فره‌هنگی کوردیدا بکریت و، رۆشنییرانی کوردیش به‌م سه‌رچاوه ده‌وله‌مه‌ند و به‌پیزه‌ که‌ره‌سته‌یه‌کی نوێی لیکۆلینه‌وه‌ی زمان و ئه‌دهب و که‌له‌پووریان بخریته به‌رده‌ست.

من له‌م هه‌له‌دا هه‌ر بوا‌ری ئه‌مه‌م هه‌یه و ئه‌مه‌نده‌م پێ ده‌کریت و سه‌رقالیی و بی کاتی و سه‌رگه‌رمیم به‌ پرۆژه‌گه‌لی تره‌وه ئه‌وه‌یان لی گرتووم بتوانم ئه‌م کاره‌گه‌وره‌ پیرۆزه «لیکۆلینه‌وه‌ی دیوانی سالم» ئه‌نجام بده‌م. به‌لام وهک له

(۱) ب‌روانه: تحقیق النصوص ونشرها، عبدالسلام هارون، الطبعة الثانية، مؤسسة الحلبي وشركاه للنشر والتوزيع. مطبعة المدني شارع العباسية بالقاهرة. ۱۳۸۵هـ

«ههنگاوێک» دا نووسیم ئەمجاره‌یش ده‌یلمه‌وه: هه‌ر که‌سیک بچیته ژێر باری ئەم کاره پیرۆزه‌ ئه‌وه من له‌ عاستی خۆمه‌وه یارمه‌تیده‌ریکی باش و بێ‌هه‌ق و مزى ده‌بم و ده‌رگه‌ی کتیبخانه‌که‌م له‌به‌رده‌ستیدا والا ده‌بیت.

له‌ پێشدا پارچه‌یه‌ک له‌و شیعرا‌نه وه‌ک له‌ دیوانی سالدا چاپ کراوه ده‌خمه‌ روو، دوا به‌دواى ئه‌وه‌یش وه‌ک ده‌ستخه‌ته‌که‌ ده‌ینوسمه‌وه:

له‌ پێشدا پارچه‌ شیعره‌که‌ وه‌ک له‌ چاپه‌که‌دايه‌:

نارنجی زوله‌یخایه‌ گۆی چاهى زهنه‌خدانت
ته‌وقى ملی شیرینه‌ پاوانه‌وو خه‌لخال
په‌نجته‌ له‌ حه‌نا مه‌گره‌ سووریکى ته‌لخ ره‌نگه
خوینى دلى من ئاله‌ بۆ په‌نجه‌یى شمشالت
به‌خبه‌خ له‌ قه‌دى سه‌روت چه‌ند دلبه‌ر و موزروونه
سه‌یریکه‌ چ شیرینه‌ پاوانه‌ و خه‌لخال
گه‌ر بێتو نقاب لاده‌ی فى الجملة ده‌بن ده‌رم
محزونی سیه‌ه‌ چه‌شمان محرومى دیده‌ی کالت
بۆ چم ده‌وئى ئه‌و قبله‌ گه‌ر نه‌یکه‌مه‌ خاکی ریت
روحم به‌ چ مصرف دى گه‌ر نه‌یکه‌مه‌ قربانت
له‌ب ته‌شنه‌یى ماچیکه‌ له‌و دامه‌نى پاکى تو
مانع مه‌به‌ له‌م خیره‌ ده‌ستی من و دامانت
ل: ٥٢ دیوانی سالم.

وه‌ک ده‌ستخه‌ته‌که‌یش:

وه‌ک دو‌پرو (فوه‌!) نه‌خشه‌ دندان و له‌بى ئالت
میثلى به‌ره‌زا په‌خشه‌ ئه‌گرچه‌ له‌سه‌ر خالت
وه‌ وه‌ له‌ قه‌دى سه‌روت چه‌ند دلبه‌ر و مه‌وزوونه!
سه‌یریکه‌ چ شیرینه‌ فیس و که‌له‌ و ده‌سمالت
نارنجی زوله‌یخایه‌ گۆی چاهى زهنه‌خدانت

تەوقى مىلى شىيرىنە پاوانە و خىرخالت
 بەنجەت لە حەنا مەگرە سوورىكى تەلخ رەنگە
 خويىنى دلى من ئالە بۆ پەنجەيى شمشالت
 گەر بىت و نىقاب لادەي (من جملە) دەبن يەك دەم
 مەرزوونى نىيە چەشمان مەفتوونى ديدەي كالت
 بى رحىم و جەفا كارى بۆ كۆھكەنى غەمگىن
 شىيرىنى زەمان ئامان رحىمى بە پەشىو حالت
 ل: ۸۶ دەستخەت

ئەمەم نووسى وەك جىياوازىي نىوانى دوو پارچە. ئەگەر بمانەوئى نموونەي
 نىوان بەيت و دوو بەيت و رستە و وشەيش بزائىن ئەو ھەر زۆر زۆر، بۆ ئەم
 لايەنەيش يەك دوو نموونە دەخەمە روو:

دوا بەيتى پارچەي (دلم شادە) ي (چ) ل: ۲۱ بەم شىپوئەي خوارەو
 نووسراوہ:

نە فەرھاد كەوتە شوۆرى من نەشىرىن گەيىيە روتبەي تۆ
 نىيە رحىمت بە (سالم) دا واوئىش لە تۆ بەردا
 ھەر ئەم بەيتە لە دەستخەتەكەدا ئاوا نووسراوہ:

نە فەرھاد كەوتە شوۆرى من نەشىرىن گەيىيە حوسنى تۆ
 لە دل من نەقشى تۆم ھەلكەند و ئەو كىشاي بەرووي بەردا
 ل ۵۴ دەستخەت

لە پارچەي (بى تۆ مەھىيە گرىم) ي چ ل: ۹۳ سى بەيتى دوايى وەك نموونە
 دىنمەوہ و دوايى ھەمان سى بەيت لە دەستخەتەكە دەنووسم:
 چاپەكە:

شىپوواوہ دل لە گولزار ئەفغانى بولبولى زار
 پەيوەستە ئىنتظارە وەك چاوى رووزداران

بې هووډهيه له گولزار ئه فغانی بولبولی زار
ناگه نه گوښی یاران نالینی بی قه راران
(سالم) که سی به سالم ناگاته رووی دلبه
جه معن به دهوری گه نجا هر سوو سیا ه ماران

دهستخه ته که:

شیواوه دل له هیجرا ناگاته شامی زولفت
په یوه سته ئینت یظاره وهک چاوی روزه داران
بی هووډهيه له گولزار ئه فغانی بولبولی زار
ناگاته گوښی یاران ئه ندووهی بی قه راران
(سالم) له بی به سالم ناگاته رووی دلبه
جه معن به دهوری گه نجا هر سوو سیا ه ماران
ل: ۵۴ خ

پارچه ی (تورکی چاوی دلبه رم) ۱۳۱ چ ۸۲: له خ دا ئه م به یته ی خواره وه
هیه که له چه دا نییه:

وهک نیظامی پر نیظام بؤ نیظامی نهظمی عیشق
دل له زیکی گه نجی فیکرا وهختی وه صفت مه خزنه

پارچه ی (دهستی من ته عویزه ...) ۲۵ (چ) و (۱۱۶، خ) له دهستخه ته که دا
چوار به یته زیاتره که ئه مانه ن:

کاشفی ئه سراره بولبول حه قیه ته
وا له جه وری گول له دل یا خارها
دهولته تی دنیا له دست نامه رد و دوون
طوولی نابی قه د به قه د رهنگی حه نا
بؤ (صباح الخیر) ی دل غه م هاته وه
مه رحه با بی مه رحه بابی مه رحه با

سهحر فكري من قهلم دينيته چرخ
موعجيزه‌ي عيسا بؤ چالاکي عهصا

ئهمه‌يش پارچه شيعره‌که وهک دستخه‌ته‌که:

ه ۱ (*)

حه‌سره‌تا دل غافلّه نازاني قسمةت چي ده‌کا
ئهمرؤ ئيرهم بوو به مه‌سکه‌ن ئاخوق فه‌ردا کويم ده‌با؟
به‌دره‌قه‌ي مي‌حنه‌ت نمايه شاطري ته‌قدير مه‌دام
ده‌ستي (کشمه و پيش رو!) ده‌مبا به مه‌نزلگاي به‌لا
نا به‌له‌د بي‌چاره بوو دل، ناره‌زووي نارامي کرد
هات و نه‌يزاني له پر داکه‌وته ناو چاهي جه‌فا
(حيلله) خورمايه، منيش مئيش جيسري دامی عه‌نکه‌بووت
نه‌فسي سه‌رکesh وام نه‌ديوه، روو له شيريني ده‌کا
گه‌ردوشي ده‌وران جله‌وکيش بردميه مالى عاره‌بؤ
چووم و ديم، ئهمما نه‌چوومايه دريغا، هه‌سره‌تا!
ته‌لخي کام و ته‌لخي وهقت و ته‌لخي رووم، گرد ساعه‌ته‌ن
ته‌لخي يکم خسته رووي زه‌هريش به ئينساني نه‌کا!
عاله‌مي ئينسانيه‌ت لاجوو له لاي ئه‌من و ئه‌وي
من له تاو عه‌جزی ضه‌ميري، ئه‌و له‌به‌ر فه‌قدی وه‌فا
لاي يه‌ساري ديده و گوئي بؤي نه‌ما سه‌مع و به‌صه‌ر
ئه‌هلي ده‌ستي چه‌پ له يومني من ئوميديان لي برا
هي‌نده مات دانيشتم و نه‌پيرسي ئه‌ژنوم هاته ژان
ناعيلاج وهک پووش له مه‌وجي نابه‌له‌د خوم گرته لا

(*) ئهم پارچه له به‌حري (ره‌مه‌لي مه‌حذوف) ه فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن.

حوجره ییکم گه وته دست و چوموه ناوی وهک قه فهس
 کهبکی چهنگ ناسا له برسان دل له سینهم سهر ئه دا!
 خۆم چه پۆکم دا به سهردا ئه سپه کهم شیوه نیه تی
 تازه مان کرد ههردوو لا شینی شه هیدی (که ره به لا)
 ئه هلی (کووفه) فهقدی ئاویان کرد له میهمانی عهزیز
 خانه خوپی من مه نعی نان و قووت و جیگه و ری دهکا
 خانه خویم میهمان نه وازه، وهرنه سهیری حورمه تم:
 دۆشه کی خۆم خاک و خۆله، سه رکه شی ئه سپم سه ما!
 شیشی سوور بیئن وهرن خالیگه مان^(۱) داخ کهن به جوت
 چونکه زانمانه من و ئه سپم له بهر سه ردی ههوا
 تووره که ی ئه سپم زه مین و موته که ی خۆم زانووه
 قووتی من خوینی جگه ر، خۆراکی ئه و ته صویری کا
 کورکه کورکییه ئه سپه کهم، خۆشم ده نا لم جار به جار
 ئه و له داخی ئاخوړ و جۆ، من له هه سرهت جی و چرا
 با من و بارگیری کویت ههردوو بنووین به شکم به خه و
 من ببینم رووی طه عام و ئه و ببینی رووی کا
 ئاخوړی ئه سپم هه وایه، خوانی خۆراکم خه یال
 لازمه بۆ رفعی جووع هه ر دوو بکه یین ده ممان له (با)^(۲)
 ئاه ی خۆم بۆ نانی جۆ، سمکو ئی ئه سپم بۆ هه شیش
 ئه م گه یشته پشتی ماهیی، ئه و گه یشته رووی سه ما
 چاوی قووچان ئه سپه کهم، باقل طه ویله ی هاته یاد

(۱) ولاخ که سه رمای ده بی ژان دهکا، ده لێن: برکی کردووه. خالیگه ی داخ ده کهن بۆ چاره سه ری.

(۲) وهک ده لێن بۆ که سی هیچی نه بی: به (با) ی خوا ده ژی.

دَل له سینهم ماته، تهحقیق یادی چیگهی خه و ئەکا
لووتی داژهن ئەسپهکهه، خۆم دهسته و ئەژنو ماتى غه
من له فکری حالى ئەو، ئەو شینى حالى من ئەکا
ئەمن و ئەسپ ئوستاد و شاگردین له تهصویری خه یال
ئەو له نهقشی توورهکه، ئەمنیش له صنعى بۆریا^(۳)
شاممه موغناطیسسه بۆ بۆنى کهبابی سهههگوزهر
لئوى ئەسپم جازیبی پووشه به میثلی کههرهبا
موژده بۆ یاران له برسانا دودانى ئەسپهکهه
بۆ بژارهى پووشى ناوخشت کارى دیواربهر ئەکا!
سههنگرۆژیکه، له برسانا، دودانى گرده کویت
ههه دهلئى (میبازى)^(۴) ناو شاره و خه یاری (نو!) ئەخوا
زۆر دهترسم تا سهههه (دو پر صفت بى توسنم!)^(۵)
وا له سههههه پووشى خورما دهم له کلکی خۆی ئەدا
وا دهزانى زینهکهه پالانىی پووشه گرده کویت
وهک مهقاش جارجار له لاه له لاپچکهه دهخا
(ئانى) عهناقیه وه یا گوگردى ئەحمهه پیاوه تیی
لهه دهره میوانى مهظلووم ئهه نهچی چۆن دهردهبا؟
مهجلیسى بۆ زیب و زینهه (جیم) و (رئى) پى لازمه
ئیبیتىدای ئیسمى لهسهه (رئى) (ئەلف) و (نووئى) موقتەضا

(۳) بۆریا: سهههه.

(۴) ئەم وشه به پى رینووسه کۆنهکهه دهگونجى (میباز = میتباز) بخوینریته وه،
وهک دهشى (میباز-مهیباز) بى، به لام بۆ دووهمیان مهخۆر دهگوترى نهک
مهیباز.

(۵) ئەمهم بۆ ساغ نهکرایه وه، به رینووسهکهه خۆی روونوسم کرد.

گهر عه‌ره‌ب به‌م نه‌وعه بن با (شیری و شتر) بیته ناو^(٦)
وهر شه‌بیب طه‌بعن هه‌زاران مه‌رحه‌با (اهلا صفا)
من له فکری حالی خۆمدا ئه‌سپه‌که‌ش (هذا القیاس)
تۆی خوایا قادر و تۆی (ربنا) موشکیل گوشا
هم نشینم قه‌د نه‌بی ئیتر عه‌ره‌ب تا حالی مه‌رگ
ئاینه‌که‌سبی جه‌لا حه‌یفه له خاکسته‌ر بکا!

له‌سه‌ر پارچه‌ی:

«ده‌کا دنیا‌یی پر شو‌رش له هه‌ر سوو فیتنه‌ها په‌یدا» نووسراوه: «در وصف
عزیز بگ»

ئهم پارچه له دیوانه‌که‌ی خوالته‌خۆشبوو گیوی موکریانیدا ١٦ به‌یته، له
ژماره ٢٦ ی کۆواری «رۆشنبیری نوێ» دا (١٧) به‌یتی تر بلاوکراونه‌ته‌وه، که له
چاپه‌که‌ی مامۆستا گیودا نین.

ئهم پارچه له ده‌ستخه‌ته‌که‌ی لای مندا ٢٠ به‌یته، هه‌ندیکیان له‌وانه‌ی
رۆشنبیری نویدا هه‌یه و به‌شی زۆری چاپه‌که‌ی مامۆستا گیویشی تێدا‌یه.

له‌به‌رئوه‌ی ئهو جیاوازیانه هه‌یه و ئهم پارچه‌یش نرخ‌ی تایبه‌تی خۆی
هه‌یه، وه‌ک ده‌قیکی سییه‌م ئهم پارچه جاریکی تر وه‌ک ده‌ستخه‌ته‌که ده‌خمه
روو، به هیوای ئه‌وه‌ی له کاتی لیکۆلینه‌وه‌ی «دیوانی سالم» دا سوودی خۆی
هه‌بیته.

(٦) ئه‌مه ئیشاره‌یه بۆ ئه‌و په‌نده کوردیه‌یه که ده‌لێن: (شیری و شتر و دیاری عه‌ره‌ب)
ئهمه‌یش کورتکراوه‌ی (نه شیری و شتر و نه دیاری عه‌ره‌ب) ه.

هـ ٢ (١)

دهکا دنيایي پر شوږش له هر سوو فیتنه‌ها په پيدا به نه‌یرنگ و فسوونی ئو له هر سووی و‌غا په پيدا ع‌ج‌ه‌ب ماخو‌لیایي بوو ده‌ل‌ئی دنیا موسه‌له‌ط بوو له سه‌ودای موقت‌ه‌ضای ط‌ه‌بعی به مه‌حضی ما‌ج‌ه‌را په پيدا ته‌ماشای جه‌وری دنیا کهن، چه قه‌هر‌یکي له خه‌سره‌و کرد؟: ته‌ریو تاجی (مش‌کوهی!) نبو ته‌ختی نه‌با په پيدا (٢) دلی له‌گه‌ل مه‌روم به دوشمن نیعمه‌ت و لوطف و جه‌فای بو ئاشنا په پيدا خواوه‌ند چادری چه‌رخی به دوونی‌یه‌ت سه‌راپا کرد بیروون سوور سوور ئاینه ده‌روون ره‌نگی عه‌زا په پيدا جیهان گهر رووبه‌رووی من بی به خوون‌ریزی ظه‌فه‌ر نابا ده‌که‌م بو حیرزی جان و دل به چاکیی من په‌نا په پيدا په‌ناهم شه‌ه‌سواری‌که گوزه‌رکا گهر به ئه‌لبوزا ده‌کا ضه‌ربی سمی ئه‌سپی له خارا طو‌طییا په پيدا ئه‌گهر خورشیدی تیغی بی به‌سه‌ر شه‌ودا شه‌به‌یخوون کا ده‌کا به‌رقی به یه‌ک پرته و له یه‌ل‌د‌ادا ضییا په پيدا به هر لادا بکا جه‌ولان له بادی سممی ره‌ه‌واری چرای عومری عه‌دوو وه‌ک صوب‌حده‌م وه‌ضعی فه‌نا په پيدا به حوج‌جه‌ت نیزه گهر لی‌دا سوپه‌ر وه‌ک کاغه‌زی قه‌نده به هر ضه‌رب‌ئی له‌گه‌ل بازوویی ئو حوکمی قه‌ضا په پيدا

(١) ئه‌م پارچه له به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واوه، واته هه‌شت جار (مفاعیلن) هر نیوه به‌ی‌تیکی چوار جار.

(٢) شیوه‌ی خویندنه‌وه‌ی ده‌قی ئه‌م نیوه به‌ی‌ته‌م به دروستی نه‌زانی.

(٣) لی‌زه‌دا که‌می‌ک له‌نگی و نا‌جو‌ری هه‌یه.

ههم ئوردوویی عهرووسی قهبر و تیغی ماشیطه‌ی مه‌رگه
 له زه‌خمی مورده‌گان بۆ ده‌ست و پا ره‌نگی حه‌نا په‌یدا
 له مه‌یدانا به ره‌سمی ره‌زم ئه‌گه‌ر ته‌وسه‌ن بدا جه‌ولان
 له ناله‌ی، گاوو ماهیی دئ له ژیر خا‌کا سه‌دا په‌یدا
 غوباری سمی ئه‌سپی ئه‌و مه‌گه‌ر ئه‌جزایی ئیکسیره
 له چیه‌ره‌ی دوشمنی ئه‌ودا هه‌موو، ره‌نگی ته‌لا په‌یدا
 به‌رابه‌ر روویی ئه‌و ره‌نگی عه‌دوو سیمابی کوون سیمه
 ده‌کا ئه‌جزایی تیغی ئه‌و له قه‌لبا کیمیا په‌یدا
 سفیده چاوی به‌دخواهی موقابیل حه‌لقه‌یی دیرعی
 ده‌کا به‌رقی سینانی بۆ عه‌دوو رۆژی سیا په‌یدا
 نه‌ه‌نگ ئاسا له ده‌ریای خاطرێ قه‌هری که گه‌ردش کا
 له کوشته‌ی عومری به‌دخواهی سه‌راسه‌ر ره‌خنه‌ها په‌یدا
 له گه‌رمی رۆژی مه‌یدانا، عه‌دوو له‌ب توشنه، سیر ئاون
 له ئابی تیغی جه‌وه‌رداری ئه‌و کاری سه‌قا په‌یدا
 به‌تیغی... له خوینی رۆمییان شه‌ططی به رووما دئ (!)
 ته‌نی ئوفتاده زه‌وره‌ق سه‌ر له جیگه‌ی ناخودا په‌یدا
 له به‌حری رۆژی ره‌زما گه‌ر نه‌ه‌ه‌نگی تیغی سه‌ر هه‌لدا
 له ناو که‌شتیی ئه‌تراکا ده‌بئ شین و سه‌دا په‌یدا
 له سه‌همی حه‌مله‌یی ئه‌و بۆ عیدا هه‌رجا حه‌ذر واجب
 له ده‌ستی ئه‌و بۆ کراسی رۆمییان شیوه‌ی قه‌با په‌یدا
 ... گه‌ر بیته رووی مه‌یدان وه‌کو شی‌ری شکار ئه‌فگه‌ن
 ... بۆ به‌هی ده‌ردم له ئه‌ندامی گییی په‌یدا
 ئه‌گه‌ر^(٤) به‌قای نۆشیبئ دوشمن فایده‌ی نادا

(٤) په‌نگه ئه‌مه (ئاوی به‌قا) بیت و نووسه‌ر (ئاوه‌که‌ی) له‌بیر چوو بیت

له مهوجی جه وههري تیغی حورووفی (لابقا) پهیدا
 به بیستی سرکesh له هه رجا سرفه رازیکه^(۵)
 به سهر هه رگه رده نه شاخا له تیپا وهک لیوا پهیدا
 ئەگه ر وهک کیوی قاف مه حکه م بی دوشمن گاهی حمله ی ئەو
 له مهیدانی گوریژا (دینیوه!) روو بهر قهفا پهیدا
 له ضه ربی زه رگی ئەو دوشمن وهکو پووشه به دم باوه
 له موقناطیسی زووینی فونوونی که هروبا پهیدا
 چه حاصل دوشمنی، وهختی هه زیمهت، گه ر موحه صصه ن بی
 له فه تحی هی ممه تی ئەودا کلیدی ده رگوشا پهیدا
 له به حری جه نگی مه غلووبا که تیغی مه وجی خوون دینئ
 ده بی بۆ دست و پا ئوفتاده گان هه ر سوو شه نا پهیدا
 ئەگه ر یهک له محه طولی بی له قه لبی له شکره قه هری
 له صه حرادا ده بی بۆ جان وهه ر سوور و غه زا^(۶) پهیدا
 عه صای مووسایه مه ر ئیزه له ره غمی مشتی فیرعونی
 به به رقی ئاته شه فشانی به شه کلی ئەژده ها پهیدا
 وه لی طالبع نه بی پۆشیده یه جه وهه ر له رووی دنیا
 به مه ردانی دلاوه ر حاصلی کۆشش جه فا پهیدا
 عه زیزه وا له ناو چاهه خوا وهندا نه جاتی ده^(۷)
 له چیه ره ی ئەو بکا یه عقووب دلی شیوه ی صه فا پهیدا

-
- (۵) له دستخه ته کهدا ئاوایه: (به پستی سرکش لهر جا سرفه رازیکه)، به لام له نگه.
 (۶) له دستخه ته کهدا (عزا = عه زا) یه، به لام (غه زا) باشتره و رهنکه هه ر به ئاره زوو،
 نووسه ره وه خالیکی بۆ هه ر دووکیان دانا بیت.
 (۷) پیش ئەم دوو به یته ی دوایی دستخه ته که بچراوه و به ناته واوی می ماوه ته وه، ئەم
 دوو به یته م له (مینای شکسته) وه رگرت و، وهک ئەوی نووسیمن.

خوایا مولکی بابان بی رواج و قهلبه، سا لوظفی
به ئیکسییری وجوودی ئه و بکا وهک من بهها پهیدا

ه ۳ (*)

بۆ منی بی سهروپا غهیری وهفا پیشه نهما
بۆ دلّی تۆ - سهنهما! - جوز ستهمه نديشه نهما
ئاب و رهنگم نییه - از بسکه - تکا خوینی سروشک
مهیی ئه حمه ر که (رونقی!) رۆیی شیشه نهما^(۱)
چه تهکانیکه - خوایا! - ههرهسی ههجرى^(۲) ههیبب؟
بۆ نهالی ئه مهلم شاخ و پهړ و ریشه نهما!
وام ته راشیوه به ناخوون له غهمت سینهیی ریش
شوه رتهی کۆهکه ن و وهصفی ده می تیشه نهما
بهس بسووتینه به غه م (سالم) ی مسکین به جهفا
بۆ وجوودی سه ر و پا له حم و دم و پیشه نهما

(*) ئه م پارچه به کیشی ره مه لّی هه شتی مه خبوونی مه حدووف هۆنراوه ته وه:

فاعیلاتون/ فاعیلاتون/ فاعیلاتون/ فاعیلون

— — — / — — — / — — —

(۱) ئه م پارچه له لاپه ره ۶۶ ی که شکۆلی قزلجیشدا ههیه، له تهک که میک جیاوازی
وشه له نیوانیاندا که کار ناکاته سه ر مانا، به لام ئه م نیوه بهیته م له
دهسته خته که ی لای خۆمدا بۆ نه خوینرایه وه، له لای قزلجیی ئاوایه:

مهیی ئه حمه ر که رژا خاصیه تهی شیشه نهما

له دهسته خته که ی (سنه) یشدا هه روایه.

(۲) ههجرى (سنه) جهوری.

ھ ۋ (*)

رووبەرووی نەقش و نگینی مصطەفا
نوسخە تۆماری جەمئىي ئەنبىيا
(يا محمد) تۆى شەفاعەتخوۋازى خەلق
بەھرىيە لوطفى تۆن شاھ و گەدا
بۆطە و افى كەعبەيى تۆ تا حەشر
حەلقەگىرن جانى كولى ئەوليا
وھقتى كەشفى زەمزمەي ئىعجازى تۆ
گوم دەكا مووسايى عىمرانى عەسا
وا دەتاسى حەق لە شەوقى تۆى نەبى
نوورى مانگ و خۆر وەكو سەنگى سىيا
شەمەي دىنت بىمى خامۆشىي نىيە
تا حەشر بادى موخاليف لىيى بدا
جەزبى تۆ ئاھىنرۇبا دىننەتە چەرخ
مىھرى تۆ وەكو كەھ و كىشى كەھروبا
ئانگە عىسا مورغى خۆى بى رەھبەرىي
ئافتابى موەجىزەت گەر جىلوھ كا
رووبەرووی ئىحرامىيانى كۆيى تۆ
عەطرھا دىننە ھەموو صوبحى صەبا
وا بە دل بۆطە و فى كەعبەت موبتەلان
بوو بە خويىن نافی غەزالانى خەطا

(*) ئەم پارچە لە بەھرى رەمەلى شەشى مەھذووفە كە ئەمە تەفەيلىھە كانىھەتى:
فاعلاتن * فاعلاتن * فاعلن.

ظلّمه تي بؤ ئوممه تي خوّت برده دهر
 مووسا ئهر برّوا لهوئى رّئى ون دهكا
 سهرووى جهننهت ههر دهكا ئيدريسي كز (!)
 تا به ئه اندازهى قسه دت برّى قسه با
 ههر كه ئيسمت بوو به سكه كى زهرى دين
 (شائيرى دين بوونه ضربى شهردا!)
 گهر نه ههنگى قولزومى ئيعجازى تّو
 بيته روو ثوعبانى مووسا رهد دهبا
 ههر چه جان و جورمى بي مه علوممه ليم
 خاصه بؤ تّو ئافه ريدهى كرد خوا
 ون ده بي وهك گه نجى قاروون زهرى ناب
 خاكي كه عبهت گهر نه بي بؤ كي ميا
 رووبه رووى رهوضه ي مونيرت ئينس و جين
 دين وهكو پهروانه بؤ شهوقى چرا
 ئيستى خوانى دهستى له تلهت بي به تيغ
 ههر كه سى دامانى دينت بهر بدا
 دوشمنى صديق و فارووقم به جان
 غهبرى تّو گهر دلّ قه بوولّ كا ئاشنا
 بؤ رهواجى دين به شمشير و قه لهم
 كاتبت عوثمانه، شيرت مورتهضا
 تيغى قه صصا بى قهزا وهك گؤسفه ند
 گهردى كه عبهت جاني (سالم) كا فيدا

ئاشوفته كه ناری گرت گیسوو له روخی یازا (*)
 ئاری! نییه هه ددی مار رابوری به سهه نارا
 هه زمی دلی پر شوۆرم بۆ دامه نی سهه حرایه
 بیزار و هه راسانم بهم نهوعه له ناو شارا
 مه جنوون و بیابانی (زوراهی دهی!)
 نالینی منی به دبهخت جاویده له کوۆه سارا
 بۆ شادیی دوشمنی یار تا من له غه ما بمرم
 مه لفووفهیی نهومییدی نار دوویه به ئه غیارا
 ئاشفته و غه مگینه یارم له قسهی ناصیح
 وهک تازه گولۆ باغه په ژمورده له ناو خارا
 عاشق به قهه و رووته، صوۆفیی به نیهان وهک من
 دز پیشهیه - ساقوربان - گوۆی بکوته به بزمارا
 جانانه له گه ل (سالم) نه زدیکه ته ره ححوم کا
 بهم نهوعه له گریانانی خوین دۆ له دلی خارا

(*) له بهحری هه زه جی هه شتی مه خروومه.

فعول - مفاعیل، فعول - مفاعیل

۶(*)

په نجه بۆ ته صوبىرئ ئه برؤت په پرهوى مانىي دهكا
خامه بۆ زنجىرى گئسووت عه نبهر ئه فشانى دهكا
قووتى رۆحه لئوه كهت ياقووت وهها ئاودار نييه
مه نعى بازارى عه قىق و له على روممانىي دهكا
گهر له په ردهى نازه وه ئاوازي تۆ بگرئته گوئ
طووطىي شىرىن سوخه ن كهى مه يلى خو شخوانى دهكا؟
قامه تى نه و خىزى شىرىن نيهالى جه ننه ته
سه رووى رهنا سا له لات كهى ئه زمى هه مشانىي دهكا؟
به نه شئهى حالى مه ستى چاوه كهت (لايعقله)
بۆ كه بابى جه رگى من لئوت نمه كدانى دهكا
بئ هه زار جارت ده خيل بم حه رفى به دكار مه شنه وه
هه رچه ده ربارهم بلئ بئ پيره شه پتانى دهكا
لئوى ياقووتت نكينه خاته مى نادر ظوهوور
موه رى ده ستى ئاصه فه و ئه مرى سوله يمانى دهكا
كهس نييه ئه و شوخه حالىي كا له سووزى ئاته شم
پئى بلئ (سالم) له شه وقت وا غه زه لخوانى دهكا

(*) به حرى ره ملى هه شتىي مه حذووف

فاعلاتن - فاعلاتن - فاعلاتن - فاعل

۷(*)

دیده بی دیداری دولبه‌ر تاره مه‌ستووری نه‌کا
خویش نه‌زدیکه له نه‌زدیکم بلا دووری نه‌کا
دهری دورن ناپایه‌دار و نازهنینان بی خه‌به‌ر
بهم قه‌راره خه‌یفه با مه‌عشووقه مه‌غرووری نه‌کا
سیری مه‌ستانی عه‌یان کرد مه‌ه له په‌رده‌ی تیره‌ی تو
چاوه‌که‌ی توهمه‌ت به شو‌عله‌ی شه‌معی کافووری نه‌کا
عاشقی میسکین قه‌ولی طه‌بعی دولبه‌ر که‌ی ده‌بی؟
تا قه‌بوولی غوربه‌ت و ئه‌ندۆه و ره‌نجووری نه‌کا
داخلی به‌زمی خه‌قیقه‌ت که‌ی ده‌بی پیری سلووک
تا به خوینی ده‌فته‌ری زه‌ر خه‌رقه ئه‌نگووری نه‌کا؟
ئاسمان (سالم) له‌گه‌ل یه‌ک خه‌نده سه‌د شیوه‌ن ده‌دا
دل نه‌صیحه‌ت که بلا قه‌د مه‌یلی مه‌ستووری نه‌کا

(*) به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتیی مه‌حذووف
فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن

هـ ۸ (*)

طوره بۆ ئابى به قاي چيهره دلى برد به شتاب
بۆ ده ليلي رهه ئه گهر كارى خضر بى له غوراب
وا به دل چه سپه جودا نابى پهرى تيرى نيگه هـ
كهى بيروون دى به كه سى طوعمه له چنگالى عوقاب؟
سيپرى مه كشوفه شه هيدى گولى چيهره له مه زار:
دى له سهنگى له حدى تا به حشر بۆيى گولاب^(۱)
بۆ سه رئه فرازى ده مى صولحى نيگارى (زو زنج)^(۲)
حاضره روتبه و^(۳) په ستىي هممه جا ميثللى حوباب
ههر طه ريف ره مى به بيان^(۴) و ههوا گهرمى ته مووز
توشنه له ب كه شمه كه شه داوه^(۵) به من به رقى سه راب
گونه هيكه به قه دهر كوشتنى ئه ولادى نه بى
عه فوى (سالم) ده مى كوشتن كه بزاني به صهواب

(*) له به حرى (ره مه ل)ى هه شتى مه خبوونى مه قسووره: فاعلاتن، فعلاتن، فعلا تى،
فعالنىي.

(۱) ئەم نيوه به يته له بهر كيشه كه ده بى ئاوا بخوينا رتبه وه:

"دى له سهنگى له حدى تا به حشر بۆيى گولاب"

(۲) ئەم پارچه له لاپه ره ۱۴۰ى (ف) و ۱۴۰ى (م) و ۱۶۹ى (س) دا هه يه، له س دا ۵
به يته به يتى چوارهمى ئيره ي تيدا نييه، نيوه ي يه كه مى ئەم به يته م باش بۆ
نه خوينا رتبه وه، له (م) دا نووسراوه:

"بۆ سه رئه فرازى ده مى صولح نه كا زۆرى برنج"

(۳) روتبه و (سنه) روتبه ي.

(۴) به بيان و... له (م) و (س) دا (بيابان) نووسراوه و دياره ئەمه پيش دروسته.

(۵) داوه (سنه) داده.

۹(*)

دوودی ئاهی سهحهرم رووی فهلهکی کرده سیماب
به قهراری تهمی بهست ماه و خوری خسته حیجاب
شهرهری ئاگری غهم بۆچهکی وا خسته دلم
رایحهی عهطری وهصل ناپری ئی بۆنی کهباب
وام له ناو قولزومی عیشقا به فریبی دلی شووم
دهگه پیم هایل و بیخود به میثلی ظهرفی حویاب

(*) له بهحری رهمله لی مهخبوونی مهحذووفی موسبهغه

فهعیلاتون، فهعیلاتون، فهعیلاتون، فهعیلان

هـ ١٠ (*)

خوښا هر جا که قه صدی له ب دهکا یار
دهبیتته مه عدنی له عمل و نمهک زار
له زهخمی خوین وهکو فه وواره دهقولی
شه هیدی ناوهکه هی موژگانی دلدار
که فه صصاد قه صدی فه صدی لیوی توی کرد
جیهان گرتی سه راسه رهنگی گولنار^(١)
په ناهی برده بهر چاوت دلی تهنگ
دهوای بیمار نه گهر بکری به بیمار!
له خاکی کوشته هی زنجیری زولفت
سه هر دینی صهبا بوی موشکی تانار
سیه ه زولفت که نه فشان بوو به روودا
له لام ناشفته بوو ته تیبی نه شعار
هومما بگری دهبارینی له پر له عمل
که پیشه هی کوشته هی لیوت به مینقار
ده ترسم بی له ناکاودا سه مومی
نه گول بیل نه دل بیل نه گولزار
له وهختیکا له گهل تو ناشنا بووم
نه حاجیب بوو نه مانیع بوو نه نه غیار

(*) به حری هه زه جی شه شی مه قسور.

مه فاعیلون / مه فاعیلون / مه فاعیل

(١) نه م پارچه له ل: ٨٨ی گولزاری به هار و ٧٤ قزلجیدا هه په، له هه ردووکیاندا نه م
به یته هه په که له ده ستخته ته که دا نیه. هه ندی ورده جیاوازی تریش هه په له
نیوانیاندا، له وانه له په که م دیردا له هه ردوو نوسخه که دا (قصد = فه صد)
نوسراوه، به لام له ده ستخته ته که دا (قصد = قه صد) ه.

له حالاتى نهظهردا ليم دهتوريى
موژهت خويندريز دلى (سالم) گونههكار

ههجوییات

ه ۱۱ (*)

موو له ته نما باز له قههرا بوو به نووکی نیشسته
دل له سینه مدها دسووتی ههروه کو شه مع^(۱) و فه نه
تۆ سههراپا په شم و ریشی خۆت له ئاگر بۆ ده خه ی؟
(الحذر) خۆت دوور گره سووتای! برۆ هه ی بۆ خه بهر!
شا وه تن، له قلهق خه رام، گه ردهن سه قاقوش، سه ر زه غه
سابرین ریش، ناغه زانوو، پی شتر مورخ، عه قل کهر
گوربه خوو، ژیشک به دن، سووچه ر مه کان، رووت که متیار
لووت چه کوش، (موو په رسیش پاپا روخ چه په ش، رهنگ جانه وهر!)^(۲)

(*) به حری (ره مه ل) ی هه شتی مه حدووف.

(۱) شه مع و (سنة) شه معی.

(۲) ئەم پارچه شیعره که سه ره تای پارچه ی (هه جویات) ه و نازانین له هه جوی
کیدیایه، لیره دا بۆ ته و او بوون بچراوه و، نازانین جگه له و به شه که ی تری ئەم
پارچه چه ند پارچه ی تر شیعی ئەم بابته نایابه تیدا چوو. دوا ی ئەمه پینج
بهیت له پارچه شیعیکی نووسراوه، که ئەویش هه ر له هه جودایه و نازانین چه ند
بهیتی له پێشه وه تیدا چوو.

ئەم پارچه له (ئهوراقی په رتشان ل: ۱۴۷) دا هه یه، له وئ ۱۱ بهیته. به لام له ویش
باش ناخوینرتیه وه، یان دروستتر بلیم: دروست نه نووسراونه ته وه. له دوا بهیتدا
ناوی «میرزا» یه کی تیدایه، واته ئەو بهیتانه ی له هه جوی «میرزا» ناوێکدا
نووسیوه که میرزا سلیمان ه که سالم هه جوی کردوه.

له بهر ئه وه ی بهیته کان دروست نه نووسراونه ته وه و باش بۆم نه خوینرانه وه لیره دا
نه منوسین.

موور خهصلهت، شیرههیبهت، پششه قووهت، پيلهتهن (**)

سهه خه رهک، (بهه دووخ موو، ناخن دلاله، گوئی سپهه!) (!)

ئوستر ئاسا وهک (چنکچی!) عووج که دئی وهختی نههار

ئاسمان بۆ مهجمهعهی مهجلیس دینیتته تهوقی سهه

ئیمتیحانت چۆن بکهه گهه ناگرئ ئههنازهیی قهددت

سهه له خایهت ناسوئ پۆیهی چناری ماسیدهه

فههعی تۆ ئهصلهه حهقیقهت (جلب و) رهحمی کهه نییه

راستی واته که تۆ چینسی منارهی نهک بهشهه

خۆ له بهه طولی درئژی زۆر (صندته!) گهه بنوی

دهست به سمت خهه له بهغهدا لیره نابی باخه بهه

ئههلی ئهه ئههیمه نی تهحقیق به قووجی قامهتت

گهه به تههکیبت حساب کهه عووج باببه و تۆ پسهه

بهسههسی میرزا بووه خشه ناویژم ئیتر ههجو!

نهقدی لههوه دا به جینسی سههوهو ذیللهت سههههسهه

(**) له «هنگاوێک» دا ئاماژهه بۆ ئهوه کرد که دهستهختهکه لهو جیکه دا ناتهواویی

تیدایه و پارچه شیعهرکه به ناتهواویی ماوهتهوه، بهلام وا خۆشبهختانه لهه

دهستهخته دا ئهه ناتهواوییهه دهستهکوت و به ههردووکیان پارچهکه تهواو

دهکهه، هههچهند، چههه شوئینیکی تیدایه هههشتا باش ناخوئیرینهوه.

ئهه چوار بههتهی له (ه) دا ههیه و لیرههه ههیه جیاوازییهکی ئههتۆ له نئوانیاندا

نییه جگه لهوهی نیوهی دووهمی بههتی چوارهه لیره ئاوایه:

لووت چههکوش (، موپرشیهه، پاپاخ چههه!) رهههه جانهوهه

ايضا وصف ثانی (۱)

له ذیکری ئالہ تی یاری قہلہ ندر
 له ئہ فکارم دکہم فکر تکی بہر تر
 دکہکا گورزی گران و ہزنی له روتنا
 زہمین جی جی له بہر دہمیا موجه ددر
 له ناو دہریای طومانا عہ موودی
 نہہنگ ئاسا له ہہنگاوی شناور
 بہ بی دہر پی ئہ گہر بی سووی سہ حرا
 له شہش فہر سہخ دہبین میلی ئہ حمہر!
 له پی دار قاپغی نہوسی بہ مہشاک (!)
 له بن خایہی دہنووسی: «عبدہ ہو» کہر
 له رووی ئہودا منارہی شاری ہولیر
 بہ قہد بہر دووخہ جورحی، بہ لکہ کہ متہر!
 دہبیتہ نہر دہبانی جہ معی یہ ئجوج
 ہہ لینی گہر بہ دیواری سکہ ندر
 چہ نہر نیش ژنی بی مہیلی و ہن کا (!)
 نو قم نابی له ناو دہریایی شوشتہر
 کہ زوپنا سہرقہ فی رہق بوو له کارا

(*) له بہحری ہہ زہجی مہ حذووفہ.

(۱) دوویارہ و ہسفی تکی تر. مہ بہستی لہم و ہسفی دوویارہ دہرویش ناغایہ کہ له پارچہ شیعریکی دیدا باسی زہفاف و بہ زاوا بوونی دہرویش ناغای کردوہ، بہم پارچہ جاریکی تر ہہ جوی دکاتہوہ و باسی میلہ کہی دکا و ہک دہیخوینتہوہ.

ئەوا ماكەر له بەرپا هۆلى دوختەر
دەبىتە قەيسەرىي پەس بەر بە ئەشكەوت
ئەگەر ئاغا بكا كارى پەس (دېر)
دەلەرزىن پىرەژن وەك بى، لە حەمام
بكىشى گەر لە نەقشى ئەو (مصور)
وتم: ئاما دەدەي تەسكىنى فاطان؟
وتى: مېشوو لە كەي دەگرى بەرى گەر (۲)؟

(۲) لە دەستخەتە كەدا (گر) نووسراو واته نیشانەى رېي قەلەوى بۆ دانراو، دەگرى
بە (گر) بخوینریتەو، وەك دەگرى (گەر) بىت.

هـ ۱۳ (*)

هه‌لپژا خوین به جگه‌رما ده‌می غه‌مزت به ضه‌میر
هاته جونبوش که به ئاهم له ده‌رۆ تا په‌ری تیر^(۱)
بۆ ره‌فوو کردنی چاکی ده‌می شمشیر و برۆ
موژه ته‌رده‌سته له دلما وه‌کو سووزن له هه‌ریر
هه‌مه‌جا خوار کشان تا بمبه‌یه چاهی زه‌نه‌خ (!)
کافری دل سیه‌هی دیده‌ده‌با دل به ئه‌سیر
تا ته‌رده‌دومه له‌سه‌ر سه‌فه‌حیه‌یی دنیا له غه‌مت
به‌س که‌شاکه‌ش له گوزه‌رمایه وه‌کو کلکی ده‌بیر
بۆ سروشتی به‌ده‌نت پۆزی ئه‌زهل صانیعی کول
صافی مرواریی و ماهیی به یه‌کا کرده عه‌جین^(۲)
به نیگاری عه‌جه‌می شیوه‌یی تۆ نایه‌ته ضه‌بط
تازه‌ناموخته که‌ی مه‌شقی ده‌گاته خه‌طی میر؟
زیره سه‌رمایه‌یه بۆ (سالیم) و کرمانی ده‌با!
شیعری کوردی که بدا جیلوه له لای شیخی که‌بیر

(*) به‌حری (ره‌مه‌ل) هه‌شتی مه‌خبوونی مه‌قسوور: فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن
(۱) ئه‌م پارچه له لاپه‌ره ۹۶ی «گول» دا هه‌یه و که‌میک جیاوازی وشه له نێوانیاندا
هه‌یه له‌وانه:

(۲) عه‌جین: «گول» خه‌میر، ئه‌میش راسته له‌به‌ر سه‌رواکه‌یش.

هـ ١٤ (*)

به دهورمدا وهفا كيشاويه مهرکهز
ههتا نه مرم له خهط ناکه م ته جاوهز
کوهن ناکه م قوماشی عیشقی جانان
ههتا قابیض نهیی رۆحم نه کا گهز
به نهوعی چه رخی داوم چه رخی چه رخ
رهگی دل بادرا وهک پشتیهی قهزز
برادره مـاده ره هیندوویی باغت
غولامی چاوی مهستت دوخته ری پهز
به شه رعی شافیعیی گهر نه هیه کوشتن
له شه رمی شه رعی دولبه ردایه جایز
شه وی فیرقهت له بهر غم تا سهحه رگاه
له په هلووم خاره (سالم) نه رمیی خهزز^(١)

(*) به حری (ههزهجی) شه شی مه حزووف:

مهفاعیلون/ مهفاعیلون/ فهعوولون.

(١) ئەم پارچه له لاپهه ٨٥ی گولزاردا ههیه و له تهک ئیره دا که میک جیاوازی له نێوان وشه دا ههیه.

ه ۱۵ (*)

به پاپۆستی بگا گهر سهر وهكو فهرش
سهري فهخرم دهچي بۆ^(۱) پايهیی عهرش
نیگاهی چاوی مهستت گاهی ئیما
دهبخشی نهشنه^(۲) بۆ دل ههروهكو بهرش
ئهگه مانیع نهبن دهستم دهگا پیت
درازی ئاستین و كووتههی ئهersh
موژهت طاوور و میر^(۳) ئالایه چاوت
یهرش بۆ دل دهبن^(۴) گهر بی بلی عهرش^(۵)

(*) بهحری ههزمجی شهشی مهقسوور:

مهفاعیلون / مهفاعیلون / مهفاعیل

(۱) دهچي بۆ (سنه) دهگاته.

(۲) نهشنه (سنه) نهشنهیی (دل ههersh) سنه (من...).

(۳) طاوور و میر (سنه): (طالویه و سیر)

(۴) دهبن (سنه) دهبا.

(۵) ئههم پارچه له لاپه ره ۸۰ی قزلجی و ۸۶ی گولزاری بههاردا ههیه، له تهك كهمی
جیاوازیدا. لهوانه: لهبری «گهر بی بلی عهرش» له گولزاردان نووسراوه «... بی
بیستنی عهرش».

۱۶ (*)

له ظلّمت بهرمه بهر کهس-گهر-عهرايض
ئُهجهل کۆتا بکا کارم به قايبض
دهبا دل سوجدهيي طاقی برۆی یار
هموو وهختی لهگهڵ جهمعی فهرايض
نه بوغضیئی کهسی مهنناعی عوششاق
ئوه نوطفهی ژنی ناپاک و حایض
شههیدی نیمنگاهی تۆ شهریفه
وهلی (سالم) له غهیضی زهخمه فایض

(*) ههزهجی شههشی مهحدووف.

له قیبله‌ی پروو به پرووت میحرابه بۆ دۆل (!)
به لهب قوبلهت وهکو جه‌للابه بۆ دۆل
شه‌وی ده‌ی بی چرا پر نووره کولبه‌م
خه‌یالی عاریضت مه‌هتابه بۆ دۆل
ئه‌له‌م ئاسایشی ئه‌ربابی عیشقه
هه‌موو خاری جه‌فا سنجابه بۆ دۆل
قه‌ناره‌ی حازره هه‌ر سوو له موژگان
له چاوتا مه‌ردومه‌ک قه‌صصابه بۆ دۆل
سه‌مه‌ک بم گه‌ر له جه‌ورت بچمه ده‌ریا
موژه‌ت به‌رگه‌شته وه‌ک قوللابه بۆ دۆل
به‌ میحنه‌ت هاته له‌غزش قه‌لبی (سالم)
خه‌یالت مه‌عه‌دنی سیمابه بۆ دۆل

(*) به‌حیری هه‌زه‌جی شه‌شی مه‌حزووف.

پوژی دل هەر شهوی تاره چه لهوئى بم چه له مى بم
 مهزلى گيسووي ياره چه لهوئى بم چه له مى بم
 گوشه گيرم له فیراق و له وهصل ده مخهيه لا^(۱)
 مهزلم هەر له كه ناره چه لهوئى بم چه له مى بم
 گاهى بوعدت ده پوژى لولوى ئه شكم وهكو قورب
 دیده مه شغوولى نيثاره چه لهوئى بم چه له مى بم
 جهورى وهصلت شهره ر و حالى فیراقت سه قه ره
 جایی من ههردوو له ناره چه لهوئى بم چه له مى بم
 بهرى دا طوره يى دل و له شكرى غه م ههلقه يى دا
 دهورى ئه و جومله حه صاره چه لهوئى بم چه له مى بم
 تا خه يالى قوو هتى بى قوربه له (سالم) فیرهقت
 روويى جه نانه دياره چه لهوئى بم چه له مى بم

(*) به حرى ره مه لى هه شتى مه خبوونه: فاعيلاتون / فاعيلاتون / فاعيلاتون /

فاعيلاتون، جگه له سه دره كانى دواى دپرى يه كه م مه خبوونى مه حذووفن.

(۱) ئه م پارچه له لاپه ره ۱۰۲ى قزلجى و ۱۳۶ى گه لاله دا هه يه، به لام جياوازى زور

له نيوانياندا هه يه، له وانه كو تاييى قافيه كه له هه ردووكياندا «چه له مى بم چه

لهوئى...» وهك ده بينى له ده سته ته كه ي سنه دا «چه لهوئى بم چه له مى بم». ه. له

جياوازيه كانى تريشدا ده سته ته كه م به لاهه ده روستتره، بويه وهك خوئى

هيشتمه وه.

لهقلهق ئاسا لهق و بهدرهوته فلان
به ههپۆلا (نتطرى!) نهوته فلان^(۱)
دیمه مهدرهسه (نتحواه!) مهتار
قامهتى شاهیدی مزگهوته فلان
پهپرهوى (سبعه)ى قورئانییه بهوهى
نهبو خاريجى له ههر حهوته فلان
عیززهتى ههرچه ئوصوولاته نهما
بهسکه بهدلههجه و بهدسهوته فلان
جامه دارانى حه مامن شاهید
كونى پشتى وهكوئه شكهوته فلان
یهك طه ویلهى كه رئه گهر هه مراهى بئ
هه مه جا قایم و بهرکهوته فلان
وهك درهختى رهشه یا ریشه کئیف
ههر له سهر تا به قهدهم چهوته فلان
خایهیی گزگلییه و نهوسى بهروو
شهکه می کوندهیى پر چهوته فلان

(*) بهحرى رهملی شهشى مهخبوونى مهقسوور:

فاعیلاتون/ فهعیلاتون/ فهعیلان.

(۱) ئەم پارچەم له هیچ سهراچهیهکی تردا نه دۆزییه وه و یهك دوو وشهیشیم بۆ نهخویندرایه وه و به گومانه وه روونوسم كردن.

هـ ۲۰ (*)

قادری بۆ نہظم و بہینی کوفر و دین (۱)
پہرچہمت وا بگرہ دانہ گری جہبہین
غہیری قاروون کی دہزانی جیی رہقیب
مووسا ئاسا گہر موطیعم بی زہمین؟
تا دہنووسی سینی بۆسہی تو قہلہم
دینہ سہر کاغہز مہگہس بۆ ئہنگہین
جانشین جہم بہ حیشمہت من دہیم
گہر وہکو لہ علی لہبت ہم بی نگین
بہرمہدہ دہستم لہ گۆشہی دامہنت
تا لہ دنیا ہلتہ کینم ئاستین
پینج و خہم بہس وا لہ مووتا تابرو
کی دہگاتہ چینی زولفت؟ حیصنی چین!
خوون فشانہ وہختی لوطفیشت نیگاہ
فہرقی کوا بۆ دل زہمانہ ئہصلہح وہکین (!)
فہرزی عہینہ حہمدی ئہو تا بی نہفہس
خالیقہ ئیجادی نووری کرد لہ طین (!)
خانہ وک زیندانہ بۆ (سالم) لہ غہم
غہیری سایہت گہر ببینی ہمنشین

(*) بہحری رہمہلی شہشی مہقسوور:

فاعیلاتون/ فاعیلاتون/ فاعیلان.

(۱) ئہم پارچہ لہ (ئہوراقی پەرشان ل: ۱۵۸) دا ہہیہ و لہوئ ہہشت بہیتہ. ہہروہا
لہ کەشکۆلی (قرنجی) شدا ل: ۷۹ہہیہ.

هـ ۲۱ (*)

نیگهه ناکه‌ی به لای ئوفتاده‌گانا قه‌د له‌به‌ر ته‌مکین
دلّت کردم به خوین سا به‌سیه‌تی ئه‌ی کافری بی دین!
به‌دین سه‌نعانم و غه‌م کۆه‌که‌ن و مه‌نزلّ له لای مه‌جنوون
(بخوتو دخت ترسای یم و لیلی برخ شرین!)^(۱)

(*) به‌حری هه‌زه‌جی موئه‌مه‌نی موسه‌ببه‌ع:

مه‌فاعییلون / مه‌فاعییلون / مه‌فاعییلان

(۱) ئه‌م نیوه به‌یته‌م به دروستیی بۆ نه‌خوینراپه‌وه، وه‌ک خو‌ی و به پینووسه‌که‌ی
خو‌ی روونووسم کرد.

بهئه فسوونی نیگاهی سیحر دیدهی نازهنینی من
 به باد چوو سه ره سهه مایهی حهیات و عهقل و دینی من
 له شووری بهختی بهد - یاران - له دنیا شیوهنی خوّم کرد
 مهننن بۆ ته عزیزیهی فهوتم بینای شوپ و شینی من
 جودا نابیی ئه بهد سی رهنگ له سهه سی روو ههتا دهمرم:
 دلّ و میحنهت، سهه و سهودا، سهروشک و ئاستینی من
 موهه بییایه مهکانی تهن له خاک و خاره و خارا
 له جیگهی رهختی خواب و بالش تهکیه و سهرینی من
 بنووسن سهرفی میحنهتها له چاکی کفنهکهه - یاران!-
 وهکو دنیا له عوقباش غهه بیی با ههمنشینینی من
 دلّم فهللاح و دهرد و ئه شکم نههرو، غهه بهذره
 سهه دان دهه سهه ئه دا حاصل له ههه وهرزا زههینی من
 به رهنگ چه سههله صوحی نهوړۆز گهه به یه لدا بی
 بهبی رووی جیهان ئه فرۆزی یاری نازهنینی من؟

(*) بهحری ههزهجی ههشتی تهواو.

هـ ۲۳ (*)

تا تاقه له سینهم دلی غه‌مدیده له کۆی توو
مه‌شغوولّه وه‌کو کووکووی ویرانه به کووکوو
وهصلت شه‌مهری ره‌نجی منی زاری چه ده‌به‌ردا^(۱)
وهک مه‌وسیمی گولّ عه‌هدی چلون هاتو؟ چه زوو چوو؟!
ته‌رکی جه‌فا بی‌ه‌وده‌یه لابه‌و زاری^(۲) (!)
خۆ تا^(۳) به‌ئهبه‌د جه‌وه‌ر و قانوونه له گولّ روو
په‌ موشکیله ئهم^(۴) حالّه بکا چاره‌یی دهردم
بی‌ بۆیی شیفا، داروویی تو، فکری ئه‌ره‌سطوو
ئهبنائی حه‌به‌شزاده چه مه‌قبووله له لای رۆم
دانیشتوو به زانوویی ئوده‌با چاکیری هیندوو
وا سیرپی (هو الحق)^(۵) به‌یه‌قین که‌شفه له خاطر
هر (هو هو) ه شوغلی دلی غه‌مدیده له‌گه‌لّ هو
بۆ صیدقی قسه‌م بادی سه‌هر شاهیده با بی
بی‌ بۆیه له روویی گی‌سوویی تو نافه‌یی ئاهوو
(سالم!) به‌سه‌رت تا (قه‌ره‌سوو)م لیوه دیاره
باره له دلی خه‌سته ئه‌له‌م وه‌ک که‌لی شاهوو

(*) به‌حری هه‌زمجی هه‌شتی ئه‌خره‌بی مه‌کفووفی مه‌حزووفه:

مه‌فعوولو/ مه‌فاعیلو/ فه‌عوولون.

(۱) له ده‌ستخه‌ته‌که‌دا ئاوايه که نووسیم، ئه‌گه‌ر (ده) که‌ی نه‌بی دروسته. (سنه) دیردا.

(۲) زاری (سنه) خواری

(۳) خۆ تا (سنه) خو خو.

(۴) ئهم (سنه) له‌م.

(۵) (هو الحق) (سنه) هه‌وا له هه‌ق.

ه ٢٤ (*)

ئەي دلا حەلقەيي ئەو زولفە ھەموو دامە مەچۆ (١)
رۆيني ئەو رەھە سەرخود طەمەعی خانە (٢) مەچۆ
لازمە گەر چە دلا دیدەنی دولبەر لیکن
قەولی ئەو دەرھەقی توندیی و دشنامە مەچۆ

(*) بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخپوونى مەحزووف.

(١) ئەم دوو بەیتە ھەر بەو شپۆھ نووسراون و سەرھتا و کۆتایییان دیارە و ناتەواویی
لە لاپەرھەدا نییە.

(٢) طەمەعی خانە (سنە) ھەوسى خامە.

٢٥ (*)

پار سال له وهصلدا به صهفا عهيشى جهم بوو
 لهو كه ونه را شه و كه تى شاهى عه جهم بوو
 وهك راهيبى پازهند به نه دهب مه حوى نه ظه ر بووم
 ته زه بيوون به ته لا و خشللى موله وو هن صه نه مم بوو
 لهو خه لوه تى خاصه م له له ب و عا ريض و ديده
 په يوه سته: شه راب و مه زه و شه وق و شه مم بو
 وهك تاجيرى ده ولت به هه واى خه زه يى روى بار
 بو شاهيدى گه نجى به شاره ت عه له مم بوو
 ده مدا به له يم له عمل و دوو له بى گوى بلوورى
 په يوه سته له گه ل خوم وهكو حاته م كه ره مم بوو
 شاديم له هه واى صووره تى نهو گه بيه مه قامى
 صه د شاهيدى وهك شه ككه ر و شيرين خه ده مم بوو
 تا نامه دى طاليع بوو وهكو خوسره وى په رويژ
 گه ه باده به له ب، گه ه له له با غونچه ده مم بوو
 نامه د كه تراندى له ب و له ب له له ب و مه ي
 (سالم) له فيراقا نه نهوم بوو (نه) نه مم بوو^(١)

(*) به حرى هه زه جى مه خروومى مه كفوفى مه حذوف:

مفعول / مفاعيل / مفاعيل / فاعولن

(١) وا ده زانم روونه كه به له بيرچوونى نووسه ره وه ليره دا (نه) يهك كه وتووه، بويه به
 پيوستم زانى (نه) كه له شوينى خوى دابنيمه وه.

۲۶ (*)

ئاسمان دېھقان و عومرم كەشت، دەوواسى ماھى نەو
سەرەفگەندەو ئىستادىم خۆشە ئاسا بۆ درەو
تا بە رەنجى عىشقى (كندىن!) رووم جووتى غەم
نا نوپنى خەرمەنى دنيا لە لام يەك دانە جەو
سازشى چوار جىنس لە چوار نەوع چوار يار نادەن بەھەم:
ئاب و ئاتەش، گورگ و گەللە، عەقل و مەستى، عىشق و خەو
يارى صاحىب مروەتم ئوفتادەكانى دا صەدا
سەگ بە گورگە لۆقە ھات و (سالم)ى مىسكىن بە دەو

(*) بەحرى رەمەلى ھەشتى مەحدووف.

۲۷ (*)

ره‌فییق بئین و ته‌ماشاکهن دهمی بوو کبردنه ئیمشه‌و
هه‌وای بووکۆ (به‌دان) و^(۱) مه‌یلی زاوا (کردن)ه ئیمشه‌و
موهه‌یییای کرد فه‌له‌ک طه‌وقی بلوورین بۆ ملی داماد
چه‌لیپا هه‌ردوو پئی بووکۆ دووشاخه‌کردنه^(۲) ئیمشه‌و
له‌گه‌ل کاروانه‌دا ئاوازی پۆپله‌ وه‌ک جه‌ره‌س هه‌لسا^(۳)
له‌ ده‌ست زاوا له‌ ده‌ست بووکا خرنگه‌ی بازنه ئیمشه‌و
ده‌لّین: به‌ربووکۆ باوان ده‌سته خوشکی ماده‌ری بووکه
له‌ زاوا خۆی ده‌ترسم بگری بووکۆ پاژنه ئیمشه‌و^(۴)

(*) به‌حری هه‌زمجی هه‌شتی ته‌واو.

(۱) به‌دان (سنه) بران.

(۲) دووشاخه‌کردنه (سنه) دووشاخه‌ی گه‌ردنه.

(۳) هه‌لسا (سنه) هه‌لسا.

(۴) یه‌ک دوو زاواوه له‌م پارچه شیعه‌ردا هه‌ن روونکردنه‌وه‌یان مانای شیعه‌ره‌که
روونتر ده‌کاته‌وه. (پاژن) بیان (به‌ربووک) به‌و ئافه‌رته ده‌لّین که له‌ لایه‌نی ماله
باوان - خانه‌واده‌ی بووک - هه‌و له‌ ته‌ک بووکدا ده‌نیرریت، دیاره ئه‌و ئافه‌رته‌هیش
له‌ لایه‌نی ماله زاواوه ده‌نیرریت پئی ده‌گوتریت پیخه‌سوو. سالم ده‌لّی: به‌ربووک
ده‌سته‌خوشکی دایکی بووکیه، ده‌ترسم زاوا له‌باتی بووکۆ لنگی به‌ربووکۆ پاژن
بگریته ده‌ست!

عینین: ئه‌و پیاوه‌ی یارۆکه‌ی شله‌به‌ته‌یه و هه‌لّناسی و کارا نییه.

ده‌ترسم... (سنه) ده‌پرسم: بیکره بووکۆ یا ژنه ئیمشه‌و؟

خه زووره‌ی بووک له ره‌قصابه وه‌کو ئه‌شطر له پرووی به‌چچه
خودی زاوا له‌به‌ر دوخته‌ر له حالّی (٥) مردنه ئیمشه‌و
نه‌فیری شادییانه‌ی ماده‌ری زاوا بلّند نابیی (٦)
چبوو عینینه زاوا، یا مه‌گه‌ر بووک بی بنه ئیمشه‌و!

(٥) له حالّی (سنه) کاتی

(٦) سنه ئه‌مه‌ی تیا‌یه.

به تهنگه دل له سينه‌مدا وهكو مورغي قه‌فەس ئيمشه‌و
 به جان شيوهن ده‌كەم ياران له هيجرانا هه‌وه‌س ئيمشه‌و
 خه‌ووطه‌رف و فه‌راغه‌ت زه‌حمه‌ته‌ بۆ عاشقى به‌ده‌خت
 موژەم يه‌ك يه‌ك له چاوما بوو به نيشى خار و خەس ئيمشه‌و
 كه مينقارى هه‌وه‌س ناگاته‌ سه‌ر شه‌كه‌ر وه‌كو تووتى
 به‌سه‌ر خۆما ده‌ده‌م ده‌ستى ته‌ئەسوف وه‌ك مه‌گه‌س ئيمشه‌و
 جله‌و ريز وا به چوستى هات و لى دام ره‌زه‌نى ئه‌ندوه
 له جه‌لده راهى هه‌لقوووما برى ريگه‌ى نه‌فه‌س ئيمشه‌و (!)
 سه‌رو پيچ و دەم و ريشى ره‌قىب سه‌يركه‌ن ره‌فيق ئامان
 به چۆكا هاتوه‌ ئه‌فگه‌نده سه‌ر هه‌ر وه‌ك ته‌ره‌س ئيمشه‌و
 له مه‌يدانى به‌لاغه‌ت وا قه‌له‌م سه‌رخۆشه‌ بۆ نووسين
 له هاتوچۆ و ته‌ره‌ددودا ده‌كا مه‌شقى فه‌ره‌س ئيمشه‌و
 ئه‌گه‌ر دولبه‌ر بپرسى حالى (سالم) پيى بلين: توو خوش!
 له گيسوى ميحنه‌تا ناكا به‌سه‌ريا هات هه‌ره‌س ئيمشه‌و

(*) به‌حرى هه‌زه‌جى هه‌شتى ته‌واو.

وچوودم راسته خوئی سووتا وهلی ئەکئهر خهطای یاره
 له ئەصلاً قهلبی من گۆگرده شوعلهیی رووی ئەو ناره
 به مهجنوونیی له صیدقا گهر منیش لهیلی په‌رستیکم
 سهگی ده‌رگامی یاره موونیسیم گهر نه‌نگه وهر عاره
 حسابی من له‌گه‌ل طالیع نه‌ما گهر سه‌عهده وهر شوومه
 له ههر لا روویی د‌ل‌داره له‌ویدا به‌ختی من یاره
 له غهم ئیت‌ر به سه‌ختیی حه‌به‌یی ته‌عدا قه‌بوول ناکه‌م
 (نظام الملکی) ئیق‌لیمی د‌لم موژگان‌ی د‌ل‌داره
 سه‌لاوه‌ت به‌خشه گهر به‌ختم سه‌ره‌ر ته‌حسینی من ناکا
 زبانی وه‌صفی لیوی تو بکا ئە‌لبه‌ت شه‌که‌رباره
 خو‌شا ئە‌شکی به یادی له‌علی تو برژیت‌ه سه‌حرایی
 هه‌موو سه‌نگیکی یاقووته، هه‌موو خاکی نه‌که زاره
 هه‌رم ئاباده جی‌گه‌ی دل‌به‌ر و زاده‌ی جگه‌ر لاته
 فسوونی ئەو فریبی ساحیری مه‌ککاره بازاره
 ره‌وانم تازه بوو (سالم)، (عفاک الله) له‌گ‌ل فکرت
 له د‌ل‌ما شیعری شیرینت به له‌ززه‌ت وه‌ک قسه‌ی یاره

(*) به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واو.

۳. (*).

له وادیی فیرقه‌تا رۆژم وه‌کو زولفت شه‌وی تاره
به یادی چاوی بی‌م‌سارت دل‌م دایم برین‌داره
مه‌گه‌ر باعیث به هیجرانه وه یا لیتلاوه بیناییم^(۱)
که‌وا رۆژی رووناک ئه‌م‌پۆ له‌به‌ر چاوم شه‌وی تاره
له فیرقه‌ت نه‌وگولئی باغ و به‌هاری عاریضی یارم
به ئه‌شکی ئالی گولگۆنم سه‌راپام ره‌نگی گولناره
که یادی پیره‌هه‌نی ئالی ده‌که‌م دلّ وا به‌تاو ده‌کوئی
سروشکی جۆششی گریانی چاوم ره‌نگی گولناره

(*) به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتیی ته‌واو.

(۱) له ئه‌صلدا (بیاییم) نووسرابوو به هه‌له‌م زانی و (بیناییم) به‌لاوه دروست بوو.

۳۱ (*)

تا ره قییب حاضره گاهی هه زهره نهک هه زهره
ئهو سهگه تا له که مین بی هه زهره ریشم سه فهره
گهر له بن سایه ی طوویا به صهفا ماوا کهم
بلایته دل (یاد بدی!) ئهو سهگه جیم پی سه قهره
چین به چین که وتووه ته سهر یه که له دلا عوقده بی غهم
بی به ماچی دهمه که ت لاده سا ئهم که سه ره (۱)
ئاخ له پاش ئهم هیجرانه به کویری ره قییب
دهمدی دهستم له قهدت چه سپه به مثیلی که مهره
به قسه ی خووش نییه تی وایه قسه م پی دهرخا
صهد دهسی (تو لکی دام!) کردووه حیزبابه که ره

(*) رهمه لی هه شتی ته واو

(۱) لیرمدا (کثر - که تر) نووسرا بوو ئاشکرایه هه لیه و (که سه ر) راسته بویه وا
نووسیم.

هـ ۳۲ (*)

حورمه‌تی دلّ واجبه چونکه مه‌کانی دولبه‌ره^(۱)
مه‌یشکینن ناوی، پر ئیکسیری که‌عبه‌ی ئەکبه‌ره
شیفته‌یی گیسووی ئەیانزیکم له‌غه‌می مه‌حموودسان
له‌شکری غه‌مزهی له‌غه‌زنه‌ی مولکی دلّ غاره‌تگه‌ره

شیعه و سوننی له‌لای من هه‌ر یه‌کیکن چونکه یار
نه‌سلی ئەولادی حوسه‌ین و ئەسلّی فه‌رعی عومه‌ره
بۆ محهمه‌د نه‌عتخوانم چاکیری هه‌مزه و‌عه‌لی
خاکی به‌ی سه‌لمانی پاکیش بۆ سه‌ری من ئەفسه‌ره
ساگوزاریکه‌ به‌سه‌رما بی له‌ریتی ئەه‌لی‌عه‌با
گه‌ردی پیروزی ره‌هت بۆ تاجی فه‌قرم ئەفسه‌ره^(**)

(*) به‌حری ره‌مه‌ل.

(۱) ئەم دوو به‌یته‌ی له‌شیوه‌ی چوارخشته‌کیدا نووسراون و سه‌ره‌تا و کۆتایی لاپه‌ره‌که
دیاره و ناته‌واوی پێوه دیار نییه.

(**) ئەم سێ به‌یته‌ی سه‌ره‌وه ده‌که‌ونه‌ دوا‌ی ئەم دوو به‌یته‌وه که له‌ (هه‌نگاوێک) دا
بلاو بوونه‌ته‌وه.

شاکاریکی بالاونه کراوهی سالم

عهبدو لا پاشا و سالم

ئوهوی له میژووی نووسراوی بهردهستماندایه لهسه ر عهبدو لا پاشای بابان شتیکی زۆر کورته و به هیچ شیوهیهک رهنگدانهوهی ژیان و بهسه ر هاتی و ماوه و چۆنیهتی فه رمانرهوایی ئه و ناگهیه نیت. ئهوهی لهسه ر ئه م میره بابانییه نووسراوه ئه مهیه:

عهبدو لا پاشا کوری مهحموود پاشا، برای عهبدو رهحمان پاشای بابان بووه. ئه م پیاوه رکه بهری مهحموود پاشای برزای بووه، کاتی سه عید پاشای والیی بهغدا عهبدو لا پاشای کرد به فه رمانرهوای بابان له بهر رکه به رایه تی مهحموود پاشا نهیتوانی کاره که ی بگریته دست و له سه رده می فه رمانرهوایی داود پاشادا ماوهیه ک عهبدو لا پاشا حاکی کۆیه و حه ریر بو، دواتر چوو بۆ ئیران و داوای کۆمه کی له دهوله تی ئیران کرد و سوپایه کی هینا بۆ سه ر مهحموود پاشا و له شه ریکدا که له فه ره گۆلدا رووی دا سوپای مهحموود پاشا و والیی بهغدا شکان و والی بهغدا له گه ل ئیراندا ریک کهوت و عهبدو لا پاشایان کرد به فه رمانرهوای بابان.

پاش ماوهیه ک مهحموود پاشا سوپایه کی گه وره ی له دیار به کر و بهغداوه هینا و عهبدو لا پاشای له سلیمانی ده رپه راند. دیسان عهبدو لا پاشا رووی کرده وه ئیران و سوپایه کی گه وره ی له ئیران و ئه رده لانییه کان هینا و مهحموود پاشای پێ له سلیمانی وه درنا. دواتر عهبدو لا پاشا بوو به فه رمانرهوای کۆیه و حه ریر.

دواچار سالی ۱۲۶۷ک ۱۸۵۱ز نامیق پاشا عهبدو لا پاشای بانگ کرد بۆ

به‌غدا و به کۆتکراوی ناردی بۆ ئەستانه و بهم شیوهیه فرمانڕه‌ه‌وایی بابان کۆتایی پێ هینرا^(۷).

ئەمە ئەوهیه که له‌باره‌ی عه‌بدوڵا پاشاوه له‌ده‌ستدایه، به‌لام سالم له‌ پارچه‌یه‌که شیعری (٤٢) به‌یتیدا باسیکی گه‌رانه‌وه‌ی عه‌بدوڵا پاشا له‌ لای رۆمه‌وه بۆ سلیمانی ده‌کات، باسه‌که هه‌رچه‌ند به‌ شیعره و بۆ پیاوه‌لانی عه‌بدوڵا پاشای گوتوه و له‌ شیعردا لایه‌نی ئەده‌بی زاله‌ به‌سه‌ر لایه‌نه‌کانی تردا، سالم که خۆی هاوچه‌رخ‌ی عه‌بدوڵا پاشا بووه و شایه‌تی رووداوه‌کان بووه، ناماژه‌ی له‌ شیعره‌کانیدا بۆ گه‌لی رووداوه‌ کردووه، ئەگه‌ر به‌باشی بزانییه‌ن و روون بکرایه‌وه و تۆمار بکرایه‌ن، روخساریکی تریان به‌ ژبانی عه‌بدوڵا پاشا و میژووی فرمانڕه‌ه‌واییه‌که‌ی ده‌دا.

من که ئەم پارچه‌ شاکاره میژووویییه بۆ یه‌که‌م جار لێرده‌ا بهم شیوه‌ بلأوه‌ ده‌که‌مه‌وه ناتوانم بگه‌مه‌ دۆزینه‌وه‌ی ئەو باس و بابه‌تانه‌ی سالم ناماژه‌ی بۆ کردوون، چونکه ئەو باسانه له‌ که‌سانی جیا‌جیا و ناوچه‌گه‌لی جۆراوجۆر و رووداوه‌گه‌لی گه‌وره و بچووکه، ده‌دوین که - به‌داخه‌وه - تۆمار نه‌کراون و نزیک‌ی ٢٠٠ ساڵیان به‌سه‌ردا تێ په‌ریوه و مه‌گه‌ر له‌ملا و لا به‌ ناماژه‌ی بچووکه و لابه‌لا ناوه‌ینانیان هه‌بیت و که‌سیک له‌ په‌راوێزیکیدا یان له‌ پارچه‌ شیعریکدا ناوی -لابه‌لای - یه‌کیکیانی هینابیت، ئەوه‌یش له‌ ده‌ست ئیمه‌دا نییه. من له‌ بارودۆخیکی وه‌ه‌ادا ناتوانم - وه‌ک گوتم - به‌و باسانه‌دا بگه‌م و ناماژه‌ بۆ چه‌ند نمونه‌یه‌ک له‌و رووداوانه‌ ده‌که‌م که له‌ دووتویی شیعره‌کاندا سالم گونجانوونی و ته‌نیا ناوی هیناون، ئەو له‌ سه‌رده‌می خۆیدا درێژه‌ی باس و به‌سه‌ره‌اته‌کانی زانیوه و وای زانیوه هه‌روا به‌ زانراوی ده‌می‌تێته‌وه، به‌لام ئیمه‌ ئیستا - ئەوه‌تا - عه‌ودالی دوا‌ی بچووکه‌ترین زانیاری‌ن له‌ باره‌یانه‌وه. سالم پێش ئەوه‌ی بگاته سه‌ر باسی هاتنه‌وه‌ی عه‌بدوڵا پاشا دیت

(٧) بروانه: مشاهیر الكرد وکردستان، محمد امین زکی، بنکه‌ی ژین، السلیمانیه، ٢٠٠٥، ل: ٢٨٨. بابان في التاریخ، جمال بابان، مطبعة الحوادث، ١٩٩٣، ل:

١٩٨، النوهمی، الشیخ محمد الخال، ل: ٣٢.

دیمه‌نیکى به‌هاری و نه‌ورۆزى و رهنگامه دهدات به‌زه‌وى و شنه‌ى شه‌مال، داران ده‌هه‌ژینى و ساره و بولبول ، قومرى و... به شه‌وقه‌وه عامبازى چلۆپۆپى سه‌وزى سه‌روو سنه‌ویه‌ر ده‌بن و دهنگى قاز و قولنگ و سۆنه دنیاى پى‌کرده‌وه، زه‌وى فه‌رشى سه‌وزى راخستوه و گوڵ سه‌رى داوه له یه‌ک و ئەو فه‌رشه‌یان رازاندوه‌ته‌وه.

دواى ئەوه باسى ئەوه ده‌کات حاكمى مه‌نفى به ئەمى سولتان و سه‌درى ئە‌عزم له قوسته‌نته‌نیه‌وه گه‌راوه‌ته‌وه بۆ سلیمانى و به‌مه‌یش ته‌ختى سلیمانى بۆ موڵكى سه‌با هاتوه‌ته‌وه.

ته‌نانه‌ت له نووسینه‌که‌دا سالم گه‌رانه‌وه‌ى عه‌بدوڵا پاشا به هۆى ریک‌خستنه‌وه‌ى نيزامى به‌ینى رۆم و ئیران داده‌نیت.

باسى «کاک ئەمین» ناویک ده‌کات که وا دیاره له کاتى دوورى و ئاواره‌یی عه‌بدوڵا پاشادا شتیکی به‌ده‌ست بووه و ته‌پلدار و عه‌له‌مدار بووه.

هه‌روه‌ها باسى په‌تله‌ملیک ده‌کات و ناوى نابات و ئەو که‌سه‌یش هه‌ندیک کاروبارى فه‌رمانه‌واى بابانى له ئەستۆدا بووه.

جگه له‌مه‌یش و له‌وه‌یش ناوى که‌هیا دینى که ئەویش له یه‌کیک له سه‌رده‌مه‌کانى فه‌رمانه‌واى عه‌بدوڵا پاشا له شه‌ردا دژی عه‌بدوڵا پاشا به‌شداریی کردوه.

هه‌روه‌ها ناوى عه‌زیز به‌گ دینى که له قه‌سیده‌یه‌کى درێژدا سالم زۆر ستایشی کردوه.

ئاماژه بۆ شه‌ریکی ده‌ورى مه‌ریوانیش که عه‌بدوڵا پاشا تێیدا خاوه‌ن هیز و شه‌روان بووه، لایه‌نیکى تری چامه‌که‌ى ساله.

باسى والى و فه‌وجى «چیش که‌روو» که دیاره مه‌به‌ستى پى سوبایه‌کى هه‌ورامیه، له لایه‌نانه‌یه سالم له شیعره‌کانیدا گونجاندوه. سالم له‌م پارچه شیعره‌دا جگه له‌وه‌موو ستایش و پیاوه‌لانه‌ى بۆ عه‌بدوڵا پاشای نووسیه‌وه، له دوا به‌یتدا کاریکی زۆر به‌بایه‌خى کردوه ئەویش ئەوه‌یه له دوا به‌یتدا میژووی گوتنى پارچه شیعره‌که‌ى و هاتنه‌وه‌ى عه‌بدوڵا پاشای به

حیسابی ئەبجە دە رستەیی «حاتمی بخشش» دا تۆمار کردووه. که دهکاته سالی (۱۲۶۱ک = ۱۸۴۵ز). به لام نووسه رهوهی شیعرهکان بههله حاتمی کردووه به «حاتمی» و ئەوهیش میژووه که دهگۆرێ، من ئەو ههلهم له حسابی ئەبجە دهکەدا راست کردهوه.

عهبدوڵا پاشا له سه رچاوه یه کی تر دا:

لیکۆله رهوهی کورد - له هه ر بوار ی کدا - میژوویی، رۆشنییری، سیاسی، ئابوویی... که دست ده داته قه له م و ده یه وێ له سه ر ئەو باب ته ی مه به ستییه تی له سه ری بنووسی.. بنووسی هه ر زوو ریگه ی ده گاته به ست و نه ده توانی کاره که ی به شیوه یه کی شیوا و نه جام بدات و نه ده توانی په ند و ده رزیکیش له رووی زانیی میژووه وه به نه وه ی نوێی که له که ی بگه یه نیت.

میژووی بابان - ئەو بابانه ی که ماوه یه کی دوور و درێژ سلیمانی و ده وره ی و پشتریش قه لچوالان و ناوچه که ی خستبووه ژیر کاریگری هاتوچۆ و هه لسوکه وت و فه رمانداریکردنی فه رمانه واکانییه وه - بۆ ئەم میژووه پر کاره سات و شکست و هه لسانه وه و نه هامة تی و شکۆمندی و... یه چیمان له ده ستدایه؟ گومان له وه دا نییه - جگه له ئه رشیفی و لاتانی دووره ده ست - ئه رشیفی و لاتانی ئیران و تورکیا پر له فایل و دیکۆمینت و کتیی نایاب و لیکۆلینه وه ی جۆراوجۆر له سه ر ئەم باب ته، به لام به داخه وه تا ئیستا که سی دلسۆز و کارامه ی و امان نه بووه هاتی - به پتی توانای خۆی - لای له م لایه نه گرینگ و گه وره ی میژووی کورد و بابان کردبیته وه و لیکۆله ره وه - وه ک وتم - له به ر نه بوونی سه رچاوه ده سه ته وسان له عاستی باباته که یدا دۆش داده مینی.

بۆ میژووی عهبدوڵا پاشای بابان گه لیک گه رام، به لام به دهستی پره وه نه گه رامه وه، خۆ وه نه بی سه رچاوه نه بی، سه رچاوه هه یه، به لام ئیمه ده ستنیشانمان نه کردوون و شوینه کانیان نازانین.

یه که یک له و سه رچاوانه ی من ده میکه باسیم نووسیوه و شوینیم دیاری

کردووه و بانگه‌وازیشم بۆ ئەوه کردووه کاری بۆ بکریت، بەرگی دووهمی «دوحة الوزراء»ی دانراوی رهسوول حاویی کهرکوویکی «سنهیی»یه، ئەم بەرگه‌ی ئەم کتیبه سیخناخ و لیوانلیوه له میژووی بابان و کارهسات و شه‌ر و ئەمبهره‌ویه‌ری میرانی باباندا، که رهنگه ئیمه شتیکی زۆر کهمی ئەو رووداوانه به‌و دروستییه نه‌زانین که ئەو پیاوه تۆماری کردوون، چونکه ئەو پیاوه خۆی له ته‌ک رووداوه‌کاندا ژیاوه و له شوینیکدا بووه که ناوجه‌رگه‌ی بریار و بریارانی ئەو سه‌رده‌مه‌ی میژووی بابان بووه و مامۆستا حاویی یه‌کیک له نووسه‌ره‌کانی ده‌رباری داود پاشای والیی به‌غدا بووه و له نزیکه‌وه شایه‌تی باس و خواست و جموجۆل و هه‌لسوکه‌وته‌کان بووه.

له‌م به‌رگه‌ی ئەم کتیبه‌دا له ماوه‌ی دوو ساڵیدا سێ ته‌سه‌ل له‌سه‌ر هه‌لسوکه‌وت و ئەمبهره‌ویه‌ری عه‌بدوڵا پاشا هه‌یه، که ناوونیشانه‌کانیان به‌م جۆره‌یه:

له رووداوه‌کانی ساڵی ۱۲۲۸ک:

۴۵- گه‌رانه‌وه‌ی مه‌حموود پاشا له ده‌وره‌یه‌ری کۆیه‌وه و رووکرده‌وه به لای خزمه‌تی «ولی النعمی -خاوه‌ن شکۆ»دا، نارده‌نی عوسمان به‌گی برای بۆ لای شازاده‌ عه‌باس میرزا بۆ سپاردنی ویلايه‌تی بابان به‌ عه‌بدوڵا پاشا .
۴۶- گه‌یشتنی هه‌والی گه‌رانه‌وه‌ی مه‌حموود پاشا له ده‌وره‌یه‌ری کۆیه‌وه به‌نامورادی و رووکرده‌نی بۆ سلیمانی و رویشتنی عه‌بدوڵا پاشا بۆ لای عه‌باس میرزا و چوونی مه‌حموود پاشا بۆ شارۆچکه‌ی ناوبراو.

له رووداوه‌کانی ساڵی ۱۲۴۰ک:

۱۷۸- گه‌رانه‌وه‌ی عه‌بدوڵا پاشا له په‌نای عه‌جه‌مه‌وه و په‌ناهیانی به‌داوینیی خاوه‌ن شکۆ و هاتنی بۆ به‌غدا^(۸).

(۸) پروانه: بووژاندنه‌وه‌ی میژووی زانایانی کورد له ڕیگه‌ی ده‌ستخه‌ته‌کانیانه‌وه، محمه‌د علی قه‌رده‌اغی، به‌رگی چواره‌م ، ل: ۱۶۷.

ئەمانەى نووسىمىن ناوونىشانى سى بابەتن كە بابەتى واىان ھەيە ٦ شەش
لاپەرھى لەسەر نووسراوھ. بەلام بەھۆى نەبوونى سەرچاوەكەوھ لە دەستدا
نازانىن دريژھى رووداوھكان چۆن.

ئەمە لە لايەكەوھ، لە لايەكى ترەوھ ئەم بابەتانه باس لە رووداوى دوو سال
دەكەن كە عەبدولا پاشا دەورى كاريگەرى ھەبووھ تىياندا، ئەى رووداوھكانى
دواى ئوھ تا كۆتاييھيتان بە دەورى ميرنشيني بابان و عەبدولا پاشا لە
سالى ١٢٦٧ك ١٨٥١زدا؟^(٩).

ئەگەر بە وردى رووداوھكان بزاني دەبى چەند لەسەر عەبدولا پاشاى
چيگەى مەبەست و باسى ئىرھمان بدۆزىتەوھ؟

(٩) پروانە: النوھى، ل: ٣٢.

در ذکر آمدن بندگان عبدالله پاشای بابان از دربار همیون بسوی عراق و
روم ونظم سرحدات بین روم و ایران از گفتهء سالم^(۱۵)

تیروهشی دیمه گوزهشت و عههدی نیسان هاتهوه
بولبولی بی دل له دوری گول به ئهفغان هاتهوه
سهختگیری کرد سهرما ئهگهر وهکو ئهفراسیاب
بادی نهوروزی به میثلی (پور دستان!) هاتهوه
لهشکری گول جومله خندانن دهلین: سهرما شکا!
تا سولهیمانی صهبا بۆ دیوی زستان هاتهوه
باغه پهژموردهی خهزان و خورهمی ئهوقاتی حووت
ماهی نهوروزی به عهکسی ماهی ئابان هاتهوه
بای شهمال هینایه جونبوش قامهتی سهرووی سههی
بۆ خیابانی چهمن قومریی به نالان هاتهوه
ساره دلدادهی شکوفهی شاخساری طرفی باغ
بیخود و رهققاص و سهرمهست و غهزهلخوان هاتهوه
بۆ شکوفهی طیفل داری یهک شهبهی شاخی درخت
رهحمهتی ئیزهده لهگهل ههر قهطره باران هاتهوه
روویه پرووی طیفلی نهباتاتی چهمن موشتاق وار
دایهیی ئهبری بهاریی ئهشکرپژان هاتهوه
دهنگی صهد رهنگی کلنک و قاز و سؤنه و بورچین
سازوهش ههر سو له کو سهبزه و شهتاوان هاتهوه

(۱۵) باسی گهراوه و هاتنهوهی عهبدولا پاشای بابان له درباری هوماپیونهوه بۆ
عیراق و روم و ریکخستنی سنورهکانی نیوانی ئیران و روم، له وتی (سالم).

سهیری گولشهن كهن له چيهره‌ی گول شه‌وی ئوردی به هه‌شت
 هه‌ر طه‌ره‌ب بۆ مه‌جلیسی بولبول چراغان هاته‌وه
 سه‌بزه وه‌ك مه‌خمه‌ل له هه‌رجا فه‌رشه بۆ سه‌حنی چه‌مه‌ن
 مه‌وسیمی عه‌یش و طه‌ره‌ب بۆ مه‌په‌رستان هاته‌وه
 بۆ ده‌ماغم عه‌هدی گول ئه‌فسورده‌گیی سه‌رد نه‌ما
 تا له گولشه‌ندا به سه‌رما بۆی ره‌یحان هاته‌وه
 پیتی وتم دوی شه‌و له كونجی می‌حنه‌تا واضیح سه‌روه‌ش:
 وا چراغی دوودمه‌انی ئه‌هلی بابان هاته‌وه
 چيهره‌یی مه‌قصه‌د هوه‌یدا بوو له هه‌رجا صویح وار
 موژده ئه‌ی په‌عقووپی دل یوسف به كه‌نعان هاته‌وه
 ئاشكارا هه‌ر طه‌ره‌ف هوده‌ود له په‌روازا ده‌آی:
 روویه‌رووی مو‌لكی سه‌با ته‌ختی سوله‌یمان هاته‌وه
 به‌رقی وه‌شبۆ مو‌لكی مه‌ورووشی له قوسطه‌نطینه‌وه
 حاكمی مه‌نفی به ئه‌مری (سه‌در) و (سولطان) هاته‌وه
 ئاصه‌فی ثانی مو‌ره‌خ‌خه‌ص بو به ئه‌مری پادشاه
 بۆ نیظامی مو‌لكی به‌ینی رۆم و ئی‌ران هاته‌وه
 من وتم: چۆن بو (آغ‌دنگ‌زا!) نه‌جاتی دل؟ وتی:
 شاه‌ی كه‌یخوسره‌و به‌جه‌یحوونا به ئی‌ران هاته‌وه
 فیتنه‌خیزه راهی قوسطه‌نطین به میثلی (هه‌فت خوان)
 ئه‌م به هه‌ر خوانی وه‌كو (رۆبین ته‌ن) ئاسان هاته‌وه
 نۆكه‌رانی بی ره‌مه‌ق كرد (خصتی!) طه‌بعی مونیب
 بۆ ته‌نی مو‌رده‌ی خه‌لایق یه‌ك به‌یه‌ك جان هاته‌وه
 شه‌هد و ته‌ل‌خه لوطف و قه‌هری بۆ قه‌راری نیک و به‌د
 شاه‌ی نه‌حل ئاسا به یادی نۆش و نیشان هاته‌وه

خوش نما شمشیرى ئەو بوو وەك هیلالی شامى عید
 ماھى ئەو دەرکەوت و عیىدى رۆژەداران ھاتەوہ
 بۆ قیصاصى موستەحەق و قەبضى دەستى موددەى
 شىپرمەردى كوردى پیل ئەفگەن بە مەیدان ھاتەوہ
 بىن بەھەم با دەنگى گریهى مولحید و خەندەى مورید
 بۆ نەمانى كوفەر و ظولەت بەدرى ئیمان ھاتەوہ
 شەبەشینانى خەفەت بازەرە ئاسا بىنە رەقص
 وا لە بورجى دەولەتا خورشیدى رەخشان ھاتەوہ
 چونكە دیھقان نۆكەر و بەگ چەرچىیە و ئاغا بەقال
 بۆ نیظامى نۆكەر و بەقال و دیھقان ھاتەوہ
 بچنە سەر صنعاتى ئەووەل كەفشەدۆز و پینەچى
 حاكمى مەركەزى شەناسى ئەھلى دیوان ھاتەوہ
 دیم لە بابانا رەعییەت ظالم و نۆكەر فەقىر
 موعەكەس بوو قەضیە و بابى فەقىران ھاتەوہ
 شەقوہ شەین ئامادە بن بۆ كاسبى شورانشین
 پشتى لەشكر، سەدرى مەجلىس، میرى میران ھاتەوہ
 گریه تا دەنگى دەردى (!) با (كەرىم ئاغای نەنى)
 حاكمى مەعزول كەردەبى ئەو بەشادان ھاتەوہ
 تەپلى بدەرتى، عەلەم ون كا جەتابى (كاك ئەمین)
 قابیلی بەیداخ و تەپل و لەشكر و سان ھاتەوہ
 خۆى بە پەت ئەمجا بتاسىنى مودیرى پەت لەمل
 صاحبى چەتر و لیوا و طەوق و فرمان ھاتەوہ
 خرسى خووگەھى یاخى بوو لە دەشتى شەھەرزور
 پى بلىن: خۆى راگرى و شىپرى غەران ھاتەوہ

چونکہ شیوہی زاغی بوو سہرکاری کہہیا پیش نہزین
 بو شکاری ئہو لہ سہردا بازی تہرلان ہاتہوہ
 مونگیری عہدی (عہزیز بہگ) کلکی (کہہیا) ناگری
 صاحبی شمشیر و دیرع و خوودہ و خہفتان ہاتہوہ
 رنہگہ ئہمجا بیتہکاران سہرحہدی مولکی سنہ
 رموشینی مہعرہکہی دہشتی (مہریوان) ہاتہوہ
 کہر و فہر با کہم بکا والی بہ فہوجی (چیش کہروو)
 پشت بہندی لہشگری (دنداتو جاخان!) ہاتہوہ
 طایری دہولت (بحمداللہ) بہ ئہمیری شہرہزوور
 موسستہعیدد و خورہم و یازان و تازان ہاتہوہ
 کہوتہ ناو کہفہی کہرہم دووبارہ خہرجی شہرہزوور
 طالبعی دہرویش و موفلیس بوو کہہ قانان ہاتہوہ
 من بہ شک دہموت: نہجاتی کہی دہی پاشا لہ روم؟
 دل وتی: سالم یہقینت بی بہ قورئان ہاتہوہ
 ئہہلی دانش (حاطمی بخشش) بہ ئہبجہد کہن حساب
 با نہئین: کانی کہرہم کہی بوو بہ بابان ہاتہوہ؟

ه ۳۴ (*)

داده پوښی سهر و گوپی زین له نه شیب^(۱)
(چونکه بی کورده کله و موده!)
دوشمنی توپه نه گهر پوینی توند
بوزه هه تکه پرۆ سا وهختی هه وه
مه نزل و باغی وه کیل صد قه دمه
شه وه سا بوزه پرۆ گاهی خه وه
سه عی نوح ماین و نه سپیکی که هیش
نهری دو مادهیه گهر مابی نه وه
گهر له دوشان^(۲) بگه مه شاری سنه
دهیفرۆشم - به خوا - تا قه له وه

(*) به حری رهمه لی شه شی مه خبوونی مه حذووف.

- (۱) نه م پینج بهینه که دیاره له هه جوی ماینه که یدا گوتوونی و له و کاته دا له
دهور و بهری شاری سنه دا بووه .. کۆتاییی پارچه شیعر تکه سه ره تاکه ی بهر نه و
به شه ده که ویت له بابه تی هه جودا تیدا چووه .
- (۲) له ده ستخه ته که دا وهک (کر لدوشان) وایه، نه مزانی مه به سستی چیه، دوور نییه
«دوشان» ناوی جینگه یهک بیت.

بيستم ئاغه سووره مه دحي واشه گيرىي كردووه^(۱)
 (اوند مست د ژنوى باريوه يا مردووه!)
 ئاله زاقه و جره يو، كۆلاره پشته و سنگ بچووك (!)
 لاق دريژه، چنگ مريشكه و كه م فره، چاو مردووه
 هر له عه مدهن خوئى له داو داوه كه (جاسم!) بيكرئى
 چونكه توږه، مورغى باغه، خوئى له وان گوم كردووه
 گائته مورغانى كيپوه، هر كه فيكه ي لئى ده كا
 ئيسته له و ترسه له سهر ده ستگيشه خوئى مات كردووه
 گهر بچي ته مي رگه وه قازلاخ به جري توورهي ده كا
 بو جياگا گوركي له سه حرا هر به شه و رابوردووه
 صينفى مورغيش گهر وه كو ئينسان جوداكي، ميلله تي،
 ئاشيانهي گهر له خانه ي روسته مه جينسى جووه!
 مي خه كه وهك پارچه بو هردوو پتي ئاماده يه
 بو كوني لووتى خه فه قان خوئى موهه ييا كردووه
 رهنگه هه ره كه س چاوى به م سنگ و سهر و كلكه كه وي
 پيى بلئ: له عننه له بابى ئه و كه سه ي توئى گرتووه!
 ئه حمه دي كا كم ده لئى: قاله وهره وا واشه كه ت
 باقلى من هتلكه ده كا وا وهك مريشك پس كه وتووه!
 واشه خيپو واشه وا كا كم (بام دراكيه!)
 (بعد ازين) دايم به بي هيچ له و ته لانه قووقووه

(*) به حري ږمه ل.

(۱) واشه گيرىي، يان بازه راوو، راوه بان، بابه تيكه شاعيرانى زاراوى گورانى. چهندين پارچه شيعرى جوانيان تيدا كوتووه و به گه لئى جور باسى راوى بازبان كردووه. ده كرى ئه م بابه ته وهك باسيكى فولكلورى ده وله مند ليكولينه وهى له سهر بكرئت.

هجو احمد سنگ هل کیش^(۱)

کهس نه لئی پیم: ئەی فالانی ههجوی سهنگهه لکیش مه که (*)
 ئاشپهزی ههجوم - بهوه لالا! - دهیجنم وهک کوهله که
 دوور له دینم میثلی نه مروود بۆ منارهی ههجویات
 (خاکو زیت!) پئی قهد ده کهم ئەی سهنگشکین وهکو چۆله که
 نهوعی گوردی ههجویاتی تور به ریژی یادگار
 خاکی ههجوی تی ده کهم دهیناخنم وهک تورره که
 سا که دل دینتی دهیی عهرض کهم له عهرصهی مهحفه لا
 ههلسه بیتن یاران له دهووم رۆبنیشن، کۆمه که
 با به شهرتی منعی کهن گهر حهمله زهن بی به زمی جهنگ
 (کلبه تیژ پست پسینه سنک کروژه کوپکه!)
 گهر به قار و قین و جهنگ هات پئی بلین خۆی لایدا
 وهرنه شاپه ژهنی شهقم ئاوازی ههر وهک فیشه که
 پشتی پیم سممتی له یاریدا وهها خاراندوه
 گهر به کیفی خهنجهری کهی جووتی پیستی هۆشه که
 شین کهوایه، شرپه بایه، فووته خهنجهر، بۆزه ریش
 ئیسمی سهنگهه لکیشه، توند و تیژه، وهک شوانی له که
 میخ به دهسته، سیخ به پشته. میخ دفینه، میخ درپن.
 میخ به پییشه. میخ به پاشه، میخ شکینه، (طولکه!)

(۱) ههجوو داشۆرینی ئەحمدهی سهنگ هه لکیش.

(* رهمه لئی ههشتیی مهحذووف:

فاعلاتن/ فاعلاتن/ فاعلاتن/ فاعلن

کلکی جوانووی رووته وهک سنگ، سنگی خوښ میثلی (ملکا!)
 سنگ به سنگ کهن، ئالوگۆر کهن، چونکه ههر دوو وهک یه که
 بهرفی ساردی ئاوی (رهی!) میخی به بن میخیا کوتین
 گهر جه وهندهی پیا بکهی ساردی دهکا وهک تهرزه که
 مهستی ئالته (بنپمو بی ژیر مهبن!) دووی جوانوکه ی
 گهر جه وهندهی پیا بکهی ساردی دهکا وهک تهرزه که (۲)
 هینده هه یوانه ئه گهر دوو روژ له سهحرا پووش بخوا
 (بعد ازان) ئادهم نییه، یا ساپرتنه یا شه که
 چونکه بابی قاترانه کهر، دهبی قهدری بیی
 با بچم (وا دردم!) ههوسار و پالوو و کووژه که
 گهر کهسی بی بیکری وهصیهت ده کهم ئه م ئیشه که
 وهسته که سسته که له ری تپی هه لده باری مه که!
 ئهلقابی سهنگ، ئیسمی ئهحمده، کونیه تی هه لکه ندنه
 وهک عهره ب سی ناوه، خو ئه م شیتته قهدهم (حشککه!)
 کهر له پیشه ی عاقلی کرد گوپی هه ماقهت تاق و جووت
 ههر کهسی نزدیکه لی هه لدا یه (یا لدا فیکه که!)
 سهنگشکین عه فوت ده کهم لاکین به شهرتی: (بعد ازین)
 ئهحمه قانه قهده به هیچ نهوع مهده و زه ممی کهس مه که

(۲) دیاره ئه م نیوه بهیته یا نیوهی دووه می بهیتی پیشوو به هه له دوویات بووه ته وه و نیو بهیت به هه له لایراوه.

۳۷ (*)

ته ماشای کۆی زهنه خدانت ده لئی نارنجی به غدایه
نیگاهی چاوی فه تتانت وهکو ئاهوویی سه حرایه
وهکو سه نعان له عیشقت شیفته و مه جزوب و مه جزوونم
قه سه م بهو زولفه شه برهنگهت که وهک زوناری ته رسایه!
مه کهن مه نعم وهکو وامیق ئه گهر ئاشفته و زارم
(جگر گاهم!) شکافی ناوکی موژگانی عه زرایه
ئیشاره ی چاوی مه خموور و نیگاهی ناوک ئه ندازت
به میلی غه مزه بی مه جنوون که شی ئیمایی له یلایه (!)

(*) به حری هه زه جی هه شتی ته و او

مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعیلن.

۳۸ (*)

چونکه ئیقلیمی فیراق ئاب و ههوا ییکی نییه
باغی پهژموردهیی دل نهش و نماییکی نییه
رووم له میحرابی برۆ صهعه له هیجرا کهچ بی
پادشههی وهک دلی من قیبله نماییکی نییه
زهنگی میرئاتی دلم شاهیده ئهییامی فیراق
تاینهیش بی روخی جانانه صهفاییکی نییه
نوطقی پهروانه دهبهستی به یهقین شهوکهتی شهمع
پر دلی دهرده دهسووتیت و صهداییکی نییه
چونکه بۆ نووری وهفا طالیه پهروانهیی عیشق
غهیری شهمع دلی من مهیلی چراییکی نییه
صوبحی وهصلت کهیه تا کولبهیی من روشن کهی؟
خۆ چرای عومری عهدو بادی فهنا ییکی نییه!
زالی دنیا که به بی عیدده بهسی شهوهری وی (!)
لاده لهم فاحیشه - ئهی دل - که حهیا ییکی نییه
لهزهتی وهصله بکا چاره، وه یا شهربهتی مهرگ
بی یهکی لهم دوه دهردم چ دهواییکی نییه
فکری دهرکردنی بی حاجیب ئهگه زولمه بهسی
(سالم)ی غهمزده جوز ئه دهره جاییکی نییه

(*) بهحری رهملی ههشتی مهحدووفی مهخبوون.

۳۹ (*)

کاری ئاشفتهم - دريغا - رهنګی سامانی نييه
بهختی خهفتهم تا قيامت فکری هه‌لسانی نييه
سوودی کوا فکری فلاتوون بۆ عیلاجم (بعد ازین)؟
دهردی من دهردیکه ئه‌صلا قه‌د چه ده‌رمانی نييه!
غه‌رقی فيکریکم به مه‌للاحی خیره‌د ناییمه‌ ده‌ر
هه‌ر طه‌ره‌ف تۆ ده‌فکرم ئه‌م به‌حیره‌ پایانی نييه
فکری قه‌بضی رووی ره‌قیبم حه‌وصه‌له‌م وا ته‌نگ ده‌کا
روو به‌ رووی تۆ غونچه‌یی دلّ زه‌وقی خه‌ندانی نييه
وا له‌ قه‌بضه‌ی ئیختیاری کافرکا کاری من
مروه‌ت و ئینصاف و به‌خت و دین و ئیمانی نييه

(*) ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌حذووف.

ه . ٤ (*)

چ دهبی گهر له ره قییم دلم ئازاری بیی؟
ههر گولی بوپول بی حوکمه دهبی خاری بیی!
مانیعه بو گوزهری دل له روخت زولفی سیاه
گهنجی بی ههر طهرهفی شهرطه دهبی ماری بیی
زهحمه ته عوقدهیی خاطر به ویصالت وا بیی
قهدهغهی بوسه دهکهی دا له بی من باری بیی
نایه لی له زده تی وهصلت له دلا جهوری ره قییب
شادمانی نییه بو ئه و کهسه ئه غیاری بیی
له ره هی که شمه که شا جانی هه میسه عه دهره
عاشقی بی دل ئه گهر دولبه ری عه ییاری بیی
به شه وی رهنکه به له د بی له غه م و طولی فیراق
گهر طه بییم وه کوو من دیدهی بی داری بیی
جان نیثاری ره هی جانانه یه (سالم) به ئه به د
له ته کا تیغی جه فا گهر دلی ئینکاری بیی

(*) به حری ره مه لی هه شتی مه خیوونی مه حدووف.

ه ٤١ (*)

تا مه نزلې تيرى نيگه هت ناوى دلم بى
ياره ب هه مه جا طور په يى تو ته وقى ملم بى
خوين كا جگه رم خارى نه له م وهختى ته ماشا
بى عارىضى تو گه ر هه وهسى روويى گولم بى
پر باده يى خوين بى به نه له م بيلبيله يى چاو
بى دولبه ر نه گه ر نارهنوويى جامى ملم بى^(١)

(*) به حرى هه زه جى هه شتى نه خره بى مه كفووفى مه حزووفه:

مه فعوولو / مه فاعيلو / مه فاعيلو / فهوولون.

(١) نه م پارچه م له هيج سه رچاوه يه كى تر دا نه دى، هه ندئ وشه يم باش بى
نه خوينا يه وه. نه م وشه يه ي داويى كه به (ملم) م نووسى ده شگونجئ (لم) بى.

۴۲ (*)

دەك رەقىب تووشى بەلایى بى نەجاتت قەد نەبى!
مانىعى وەصلى ھەياتم تۆى ھەياتت قەد نەبى!
ئەى موفەتتەن ھىندە بەدگۆ بووى نىشاطت كىرمە غەم
تا بەسەر زىندوو بى رەببى تۆيش نىشاطت قەد نەبى!
چاۋەكانت ھەردوو كوئىر بى دەستەۋئەژنۆ دابنىشى
زىندەگىت زەھرى ھەلاھەل بى مەماتت قەد نەبى!
سىنە پالوۋ بدگرىۋى عىلەت بە سەردىي جىگەكەت
پارچەيى بۆردىي رزىو فەرشى بىسپاتت قەد نەبى!
ئەى رەقىب بىمارە دل تىكرار دۆعائى ئەۋەل دەكا
دەك ئە زنجىرىۋى كەۋى رەببى نەجاتت قەد نەبى!

(*) بەھرى رەمەلى ھەشتى مەھزۇوف.

٤٣ (*)

ههتا كهى - ئهئى فهلهك - بؤ بهختى من جهور و تهظه للوم بئى؟
وه چاكه چهند روژئى نهوبهتى لوطف و تهره محوم بئى
له قههرت موددتيكه زههرنووشى جامى بهدبهختيم
له خوانى نيعمهتا با ههفتههئى بارئى تهنهعموم بئى
چؤن دل دئنى ئهئى ياران - دهخيل - صوحبهت لهگهل دوشمن
كرانه ئيستىخوانى لى كرين تو خوا بلا كهه بئى (!)
به ئومئدى خوا واجب دهكهه قهتلى رهقيب - شرعهه-
له بهزمى دولبهرا گهر بؤ زوبانم موددهئى تهكه للوم بئى
قهديم جانبازى رئى عيشقم، لهمهولا تازه لانادهم
ئهگهر لوطفت موجهدهد بئى وهگهر قههرت تهقه ددوم بئى
تهسهلسول تهعظيمه دنيا ئه بهد پايانى قهه نابئى
به جيديه خهرقهئى (سالم) مودام ئالوودهئى خهه بئى

(*) ههزهجى ههشتى تهواو

٤٤ (*)

تا له لِيوم خـوايا (!) باري ئهم هـيـجرانه بـي
بي لهبي من لِيوي غونچهت بو لهبي كهس وا نهبي
هر كهسي دهستي خهيايي لهو زولفي تو بينيته ياد
لهوحي سينهي چاك به چاك وهك چاك و زهخمى شانـه بي
وردكه ئهستوم، ئيستخوانم ئاميتهى خرخاله كه
تهوقه ليم ئهم گهردنه با سـيلـسـيلهـي پـاوانـه بي
مهرحمهت بي هووديه ئهو شهـمـعي رووي خوـي دـهـرخـا
دل دهسووتى چار نـيـيه لـابـود دهبى پـهـروانـه بي
تا له فانوسى جهـمـالا شوعلـهـوهر بي شهـمـعي رووت
دل به تاريخيى لهگهـل غـهـم هر دهبى هـمـخـانه بي

(*) بهـحـري رهمـهـلي مهـحـذووف.

ه ٤٥ (*)

در وصف والی (١)

مه هی دی هاتوچو رابورد شهوی دهی
دهسا دهی مهی بدن نه مجا په یا پهی
خه لاصم کن له دست غم موطریب ئامان
به دهنگی به ربه طو چهننگ و دهن و نهی
دهبی ساقی له می عیسانه فسه بی
به نه شئهی موردهی صد ساله کا حهی
زومه پرده رنگه صه حرا و باده گولگون
هتا کهی کا (پلی!) چه نگی ده خیل دهی؟
چه رنگینه به مهستی رویی ساقیی؟
چه دلگیره صه دای: ههی بیته مهی ههی؟
عه جب صه فوهت ده هیکه مهی حه قیقهت
له دل بیروون دهکا: غه ل و غه ش و غه ی
به یه غما چوو هه میسان طاقهت و هوش
له چاوی مهستی ساقیی ئوف خوا وهی
صوراحیی وا له بهر پیت مهی دیاره
نیهانیی قه د نییه پازت، چه فیتنه ی؟
له سسایه ی ده ولته تی (والی) (والا)
له هه ر به زمه وه کو چه شنی (جهم) و (کهی)

(*) به حری هه زه ج.

(١) له ستایشی والیدا. به لام نازانریت کام والیه. له دستخه ته کهی سنه دا
نووسراوه «در وصف والی کوردستان».

له بيمى سهحنهئى ئهو سینه رههزن
 نهماوه هه له (بهصره) تا بهرى (رهى)
 ئيشارهئى بهرقى تىغى رۆژى مهيدان
 به چالاكئى دهكا ئهسپ قران پهئى
 مهه و ماهئى به جهولانى دهكا ريش
 له ضهههئى سمى ئهسپ و نووكى نيزهئى
 دهزانن بۆ مهسيح كهوته پشتى رۆژ
 له ناو ئهوجى بلندي داري سفتهئى؟
 ظوهوره رهنكى فيردهوس و جهههنهه
 له خشپه و بهزمى قههر و فلاقهئى (!)
 بهدهن پۆش گهر موزهههئى كا به دۆشى
 دهپۆشى پرتهوى خۆر شهوقى شهمهئى
 ئهگهر مهئىلى كههم كا طهبعئى شوخئى
 دهكاته مهردهئى دوو نان (حاتهئى طهئى)
 بهخاصئىهت وهكو زمرووته عهئى
 رهئى سا دوشمنئى كوئير بئى وهكو حهئى (٢)
 له باغا بهئىدى مهجنوون زۆر به دهعهئى
 ئهبهه تا بئى به سهجدهئى ئهو دهبا پهئى
 (نيگاؤ!) رهسمئى - بهئى - گهر بئته خاطر
 دهكا شهق سینهئى قههصه بهدهشنهئى
 ئهگهر بئى مهئىلى راو كا بۆ تهفهه رروج
 دهكا (تحوه!) طوغرول چنگئى واشهئى

(٢) حهئى: لئرهه دا مهبهست كوئيرهماره.

به دهنگی ته پلّی باز گهر بازی بهردا
(عوقاب) وهک (کارهوان)^(۳) ماته له حمله‌ی
خوایا سا له ریّی ساقیی کهوثر
هه‌تا بیّ باغ و تاک و شاخ و ریشه‌ی
به به‌زم و کامه‌رانی و عه‌یش و عوش‌ره‌ت
له باده‌ی لوطفی حه‌ق پر بیّ پی‌آله‌ی

(۳) کارهوان: قه‌تی، کوپ کوپ.

بهیته تاک و جووته بالونه کراوه کان

حەق بڊا فرسەتم بە ئیڊنی عومەر
دوشمینی شاهزادە بم تا بم

*

پارچەى «بەچین گرتوویە زولفت گەردى روخسار» ل: ٥٩ ی چاپ و
٤٣ دەستخەت، لە دەستخەتە کەدا ئەم دوو بەیتەى زیادە:

بە سونبول زارى زولفا کەوتە ناو باغ
لە شەودا دل وەکو شەبگەرد هوشیار
لە وەختی کە لە گەل تۆ ئاشنا بووم
نە مانایە بوو نە حـ
جیب بوو نە ئەغـیار

بەلام ئەم بەیتەى دوایی لە تەک کەمیک جیاوازیدا لە پارچەى «١٠» ی
ئەم «بەركوت» دا نۆیەمەم بەیتە.

*

پارچەى «ئەلویداع ئەى مولکی بابان ئەلویداع» ی ل: ٥٧ چ و ل ٤٩
خ، ئەم بەیتەى خوارەوه لە خ دا هەیه و لە چ دا نییە:

زەخمى دل بۆ ئابى پەیکان توشنە ما
ئەلویداع ئەى تیری موژگان ئەلویداع

*

لە پارچەى «نایەلى بیمە حوزوور» (٧٢) چ (٦٠) خ ئەم دوو بەیتەى
خوارەوه لە خ دا هەیه لە چ دا نییە:

جەورى تۆ کوشتن و هەم فەخر عەدوو تۆى باعیث
بە صەداى خەندەبى ئەو کوشتنى دووبارە عەبەث

دلّ له رهقصایه وهکوس زهپرّه لهبهر پرتهوی روت
به هه‌وای شوپرسی من (رهقص حلی و یاره) عه‌به‌ث
پارچه‌ی (سابه‌زاری بۆ نه‌نالینم) (چ) ٤٦، (خ) ٦٥ له (خ) دا دوو
به‌یت هه‌یه له چ دا نییه، که ئه‌مانه‌ن.

بۆ ره‌مه‌ق وا ئوفتاده‌م تاقه‌تی ناله‌م نییه
ئه‌ی ته‌وانا بۆ زه‌عیفان کوانی ئاخ‌ر مروه‌تت؟
ته‌رکی دامه‌نگرتنی دولبه‌ر نه‌که‌ی (سال‌م) به‌ مه‌رگ
نامه‌وئ بروئ گیای بۆ خار له‌ خاکی (برشتت!)

*

له‌ پارچه‌ی (له‌ نووری لامیعی... ١٢٣ (چ)، ٧٦ (خ) دا جگه‌ له‌وه‌ی
جیاوازیی زۆر له‌ ته‌ک دیوانه‌که‌دا هه‌یه و هه‌موو «وتی» به‌کان کراون به
«گوتی» ئه‌م به‌یته‌ی خواره‌وه له‌ چاپه‌که‌دا نییه.

وتم: ته‌نها منم پابه‌ندی عیشقی تۆ؟ وتی: گوم به!
هه‌زارێکی وه‌کو تۆ کوشته‌یی شمشیری ئه‌برۆمه.

* پارچه‌ی:

"نمه‌کی ریته برینم نه‌که‌ین روویی مه‌لیح" ی لاپه‌ره ٥٤ ی چاپه‌که
چوار به‌یته له‌ ده‌ستخه‌ته‌که‌دا پینج به‌یته و ئه‌م به‌یته‌ی خواره‌وه‌ی که له
ده‌ستخه‌ته‌که‌دا به‌یتی دووه‌مه، زیاده.

ه

یه‌م صی‌فه‌ت بی‌ته ته‌لاتوم به‌ ئه‌به‌د نازانی
ره‌مزی پیش ئامه‌دی کاری منی بی‌چاره‌ی سه‌طیح

هـ

پارچه‌ی:

"یادی زولف و ئه‌برۆ و موژگانی یار" ی لاپه‌ره ٦٠ی چاپه‌که چوار به‌یته‌و، له دستخه‌ته‌که‌دا شه‌ش به‌یته و ئهم دوو به‌یته‌ی دوایی زیاده:

دهست ئه‌دا بۆم روو له روومالینی دۆست
گهر موقارین بن خه‌زان و نه‌ویه‌هار
که‌ی به (سالم) دهرده‌چۆ (سالم) که‌به‌د
سه‌یدی سه‌حرایی شکاری شاهوار؟

هـ

* پارچه‌ی:

"لیلی وه‌شانی ملکی عرب جمله‌یک به‌یک" له چاپه‌که‌دا ل: ٧٧
شه‌ش به‌یته، به‌لام له دستخه‌ته‌که‌دا جهوت به‌یته و ئهم به‌یته‌ی زیاده:

هم شمع شرع توبه‌ دکا منع گمرهی
هم روشن از جمله‌ تو در دیده‌ مردمک

هـ

* پارچه‌ی:

"ده‌زانی باغی به‌ختی ئه‌هلی دل بۆ قه‌ت ته‌مه‌ر نادا" له چاپه‌که‌دا ل: ١٧

هه‌شت به‌یته و له دستخه‌ته‌که‌دا ده به‌یته و پيش دوا به‌یت ئهم دوو به‌یته‌ی زیاده:

به‌حالی نامورادی من وه‌ها موشتاقه‌ مه‌عشووقم
له گوره‌ی (بو نوینی ره‌و) بادی سه‌حه‌ر نادا
له فیکری پاسی عیصمه‌ت وا به‌ ظاهیر دوو ره‌نگه
له حوکمی دووربینا قه‌ط قه‌ط به‌من ریگه‌ی گوزهر نادا

* پارچہی:

" طہریقی عیشقت نُر بہردہم خہجالہت بم لہ مہحشہردا " کہ لہ چاپہکہدا:
(ل: ۲۲) پینج بہیتہ لہ دستخہتہکہدا شہش بہیتہ و نئم بہیتہ، کہ سییہم
بہیتہ، زیادہ:

قہبوول ناکہی خہیآیشت لہ ناو دلما موقیمی بی
نہوا پہژموردہ بی گولدهستہی حوسنت لہ مہجہردا

* پارچہی:

" چہشمہی نہہری رہوان دیدہی گریانی منہ " ی (ل: ۱۳۱) ی چاپہکہدہ
بہیتہ، لہ دستخہتہکہدا (۱۱) بہیتہ و نئم بہیتہ، کہ پیش دوو بہیتہ
کوٹاییہ، زیادہ:

وا دہزانم کہ لہ فیردہوسی جہمالا بہ فہریب
دانہی خالی لہ بہت باعیثی عیسیانی منہ

* پارچہی:

لہ ناو زولفا بہرُوو دلدارہ مہستورہ " کہ لہ چاپہکہدا (ل: ۶۳) حہوت بہیتہ،
لہ دستخہتہکہدا نئم بہیتہی - کہ بہیتی شہشہمہ - زیادہ:
بہکس ناگا خہراجی ہیندووی خال
لہ قہلعهی چینی زولفا بوو بہ فہغفور

ھ

* پارچہی:

" بہرُووی رُوژا نواندی لہیلی دہیجور " ی لاپہرہ ۶۳ ی چاپہکہ (۹) بہیتہ لہ
دستخہتہکہدا (۱۰) بہیتہ و نئم بہیتہی خواروہ، کہ زیادہ، پینجہم بہیتہ:
تہحہروک بو شہریانی عہینہین
بلوورین ساقی وک ماہی سہقہنقور!

بهشی فارسی

شيعره فارسىيگان

دهستخه تى سه رچاوهى ئەم باسه وهك ئەو شيعره كوردىيانەى تىدايه (۱۰) پارچه شيعرى فارسىشى تىدايه، به لام من پارچهى كۆتايىي دهستخه ته كه م هه لېزارد، وهك نمونهى شيعرى بلآونه كراوهى فارسىي ئەم دهستخه ته.

ئەم پارچه شيعره درېژه، مه ئنه وييه، له كۆتايىيه وه نازناو «سالم»ى تىدا نىيه، به لام دهستخه ته كه وا دياره جگه له شيعرى سالم شيعرى كه سى ترى تىدا نىيه، چونكه هه ر له دواى كۆتايىي ئەم پارچه شيعره وه - وهك له كۆتايىيه وه دهينووسم - نووسراوه:

"بحمدالله باتمام رسيد وبخاتمت انجاميد ديوان كردى سالم
جهه ارجمندى احمد آغا تحرير شد"

ئەو پارچه شيعره كانى تر به شى فارسىيه كه م دواخست بۆ هه لىكى تر، يان بۆ ئەو كاتهى ديوانى سالم به لىكۆلینه وه وه بلآو دهكریته وه، هه ر كه س ئەو كارەى ئەنجام دا پارچه شيعره كان و وینەى دهستخه ته كه يش دهخه مه به ردهستى بۆ لىكۆلینه وه.

ساقى نامهء سركار شىخ

وكر دشنهء دهر خونريز شد
زمين و زمان فتنه نكيز شد
سپهرا سیه چهر و چبر آمدى
بخون دليران دلير آمدى
ز روز و شب چرخ دولاب كــــرد
پلنگ دور سنگ است اندر نــــبرد

عجب سست پیمانی وسخت چهر
ز چهرت نه پیداست آثار مهر
کسیرا که بر خون صلا میزنی
ز خون بلا بر بلا میزنی
جز از تو ندیم که بر خون خویش
بریزد کسی خون مهمان خویش
نه مادر همه مهربانی کند
بنور از خود همزبانی کند
ز خون سازدش شیر پستان دهر
چو خاری بپا خلد جان دهد
نوی زال گردون چه بد مادری
که چون شیر خون جوانان خوری!
بر خم تو تا چند آلاشیم
بیا سا زمانی درآسا شیم
ساقی بگو نخواستی از سر نهد
بکف جام یاقوت احمر دهد
قدمم یکدم در شبستان نهد
یکم جرعه از جام مستان دهد
کجا موکب شهریاران دهد
کزیشان نه بینم نشانی بشهد
همه مست جامند و سراندر گرم می
چه کیخسرو جم، چه جمشید و کی
بده ساقی آن بادهء جان نواز
جهان منیر باینست مهمان گداز

ازان باده دل را چه سازش دهد
جهان را دل اندر گذارش دهد
گروهی که عار از شهی داشتند
همه جام خود را تهی داشتند
ز دام خیالات بگریختند
برفتند و پیمانها ریختند
بیا ساقیا آتشم تیز کن
مرا نیز پیمانه لبریز کن
بریزم یکی جام می در بکام
ازان پیش کز می بریزد بجام
به بین ساقی این بزم پاکیزه را
بیا رای آن دخت دوشیزه را
بیرون آور از پرده شیشه را
که جان پرده پرداخت ز اندیشه را
حریفان بقصدش چو آیین نهند
ز یک جلوه صد جان بکابین دهند
نه بر صدر میخانه صفها زدند
بسان غرا ز می بکفها زدند
بعشرت همه باده بر کف و بدند
در آخر چنان باده در کف شدند
بیا ساقی آلوده شد دامنم
غم نیک و بد تا یکی در تنم؟
میم ده که مخمور خواهم شدن
وز آلودگی دور خواهم شدن
ازان می که سر صمد بخشدم

رهای زهر نیک و بد بخششدم
دریغنا غم ناگهان در رسد
... بهار خزان را طرب در رسد
میم ده که سر گرم مستی شوم
مگر فارغ از رنج هستی شوم
می ده که عاری ز شرمم کند
دمی فارغ از سردو گرمم کند
ازان می که تابان چو خورشید بود
زمانی که نه جام و جمشید بود
بیا ساقی این چرخ گردان نگر
به چرخ آفت شیر مردان انگر
مدار جهانرا قراریست سست
به پیمانه بایست پیمان درست
فلک را بحالی زند دیر نیست
بده می که هنگام تاخیر نیست
ازان می چو جامی بسر بر نهم
فلک را ز نو دور ار سر نهم
بیا ساقیا چست و چالاک باش
زمانی نه بر دور افلاک باش
مرا در عمر آخر آمد بیا
نگه دار فرصت بیا ساقیا
که هر زده مر گوش آگاهرا
ندا تییست (انی انا الله) را
بده می کسه باچشم بینا روم

بهم رازی طور ســــینا روم
ازان می که در سینه مستور بود
زمانی که نه ثور نه نور بود
الهی بانا نگه صافی کشند
نک ســـــیر تند ار چه آدم دشند
بانانگه مستند از بوی تو
ز خود پرده بستند بر روی تو
بخونین کفنه‌های نازک بدن
بنازک کفنه‌های خونین بدن
بلب تشنگان از تف عشق تو
نرفته ز جا در صف عشق تو
ز عشقت بخون خود آغشته اند
خروشان و نالان و سرگشته اند
الهی بشووریده حالان عشق
که لالان در دند و نالان عشق
الهی بآن رنده... پا و دست
که مینا و ساغر هم در شکست
بآن پیر سرمست میخوارگان
که مستی فروشد به بیچاره‌گان
که یک جرعه زان بادهء کهنه سال
بتلخی دهد نفس را کوشمال
بحیران بحیران بده می بده
بیک جرعه رطل پیای پی بده

که یکباره از خویش بیرون شود
سزاوار بخت همایون شود

بحمدالله با تمام رسید و بخت امت انجامید دیوان کردی
سالم جهة ارجمندی احمد آغا تحریر شد

پاشکۆیه ک پارچه شیعره که ی نالی

وتەيەك

بۆگەلئىكى بەشخوراۋ و بېچارەى ۋەكو كورد كە كۆلتور و كەلەپوور و شوپنەۋارى زاناپانى كۆنەكرايىتەۋە و مېژوويان بە دروستى نەنوسرايىتەۋە، ھەر بېيارئىكى بە پەلە لەسەر ھەر لايەنئىكى ژيانيان بدرئ دروست نىيە و لەۋانەيە زۆرى پى نەچىت بەلگەى دروست و ئاشكرا ئەۋ راوبۆچوونانە بداتە دواۋە و بېياردەريش ھىچ پاساۋىكى پەلەكردنەكەى پى نەبى.

بۆ نموونە خوالئىخۆشبوو گىۋى موكريانى بە چاۋىك بۆ نالى و ديوانەكەى روانىۋە كە تروسكايى نىشتمانى و ولاتخۆشەۋىستىي لە گىانى نالىدا نەديۋە و واى داناۋە ھەببەى بە ھەموو ولات و كورد و كوردستان نەگۆرپووتەۋە.

ھەرچەند لە پىتەشەككى دىۋانى نالىدا ۋەلامى ئەم راوبۆچوونە دراۋتەۋە^(۱) من لەم ھەلەدا بەلگەيەك دەخەمە روو سەرانسەرى راوبۆچوونەكەنى خوالئىخۆشبوو گىۋى موكريانى قَلپ دەكاتەۋە و نالى ۋا دەخاتە روو كە يەكئىك بوۋە لە شاعىرە نىشتمانپەرۋەرە مەزنەكەنى كورد و كوردايەتتى لەۋە زياتر نابى ئەۋ كوردوۋىتەى و دوور نىيە لەمەۋلايش زۆر زياترمان لەم روۋەۋە لە شىعر و بەرھەمى نالى بۆ بدۆزىتەۋە.

ھەندى بىر و بۆچوونى تايبەتتى خۆم ھەيە، بىمەۋى و نەمەۋى، لە ناۋ نووسىنەكانمدا لە جارئىك زياتر دەگەپتەۋە سەريان و بۆنەى ۋا ھەيە بە ناچارى رام دەكىشىتەۋە بۆ لايان، ئەمجارەيش دەگەپتەۋە لاي ئەۋ باسەى

(۱) بروانە: دىۋانى نالى «مەلا خدرى ئەحمەدى شاۋھەيسى مكايەلى» لىكۆلئىنەۋە و لىكدانەۋەى مەلا ەبدولكەرىمى مدرس و فاتح ەبدولكەرىم، چاپخانەى كۆرى زانىبارى كورد، بەغدا، ۱۹۷۶، ج: ۵۹.

سالى ٢٠٠٠ به ناوونيشانى «العنوان المفقود او المولود المرتقب» له كۆرى زانيارى به غدا خويندمه وه و دواتریش له چهند جیگه دا بلاو بووه (٢).

مه به ستم له و تاره ئه وه بوو كه تا ئیستا نازانین چى دستخهت و شوینه وارى زانایانى كورد له كتیبخانه كانی هنده راندا هیه و خه مخۆرانى كه له پوووری گه لان زوو مشوووری كه له پوووری خۆیان خواردوو و چهن دین فیه رهستیان بۆ دستخه ته كانیان - ئه وانه ی له كتیبخانه كانی هنده رانندان - كردوو و نموونه ی «لخطوط العربیة فی مكتبة برلین» یان «المخطوطات الفارسیة فی مكتبة «فلان» زۆر زۆره، به لام تا ئیستا كۆریه ی ئاواتی رۆشن بیرانی كورد «لخطوط الكردیة فی المكتبة الفلانیة» له سکی دایکی میژوویشدا نه رسكاوه چ جای ئه وه ی به رهژانی پیوه بگریت.

نه بوونی ئه مه ییش وای كردوو ره شنیر و لیكۆله ره وان و به تنگه وه هاتووانی كه له پووور و میژوووی كورد نه زانن دستخهت و شوینه واری زانایانى كورد له دهره وه ی ولات - ته نانهت له كوردستانیشدا - چیه و چهنده، تا له سه ره بناغه ی ئه وانه و له بهر ئه و رۆشناییانه ی له شوینه وار و سه رچاوانه دان كاره كانیان ئه نجام بدن و به رو بوومه كانیشیان گه یی و كامل ره سا بیت.

ئهم دستخه ته ی له م هه له دا باسیکی كورتی ده كه م، نموونه یه و یه كیكه له ده یان و سه دان دستخه تی مامۆستایانی كورد كه ئاواره ی هنده ران بوون و ئیمه ییش هه والیان نازانین.

ئه گه ره پیشتەر هه والی ئهم دستخه ته مان زانیا و وینه یمان له به رده ستدا بوایه، گه لی را و بۆچووونی تر له سه ر نالی ده بوون و لیكۆلینه وه ی دیوانه كه ی به ئاكارتیکی تر دا ده ریوی. هه روه ها سه الممان به جۆریکی تر ده ناسی و، بیركردنه وه مان له عاستی میرانی بابان و به تایبه تی عه بدولا پاشادا، به جۆریکی تر ده بوو.

هه ر مه گه ره خوا بزانی چهن دین گه نجینه ی تری وه های پر گه وه ره و

(٢) پروانه: مجلة التراث العلمي العربي، العدد: ٣، ١٤٢٢ هـ ٢٠٠١ م.

مرواریمان له کتێبخانهکانی هه‌ندهراندا بێ ناز که‌وتوون و ئێمه‌یش ئه‌وپه‌ری پتووستیمان پتیمان هه‌یه و ده‌یشکرێ له‌ روویانه‌وه‌ رووی میژووی ئه‌دب و میژووی زانایان و ناودارانێ کورد بگۆرین و میژوویه‌کی نوێی پر شکۆمه‌ندی بنووسینه‌وه‌.

ئهو قسه‌ی که‌ چه‌ند جاری تر کردومه‌ لێره‌یشدا ده‌بنووسمه‌وه‌:

ئێمه‌یه‌ک که‌ خۆمان میژووی خۆمان نه‌نووسیوه‌ته‌وه‌، یان ناحه‌ز و دژ به‌ میژوومان، یان نه‌زان و نه‌شاره‌زا له‌ ئاوه‌ه‌وا و که‌ش و داوونه‌ریتی گه‌له‌که‌مان و بێ سه‌رچاوه‌ی دروست، میژوویان بۆ دروستکردوین و ئێستا بمانه‌وی و ه‌ک شیاوی گه‌له‌که‌مان و شارستانییه‌تی - به‌گۆره‌ی توانا و ئه‌وه‌ی ماوه‌- میژوومان بنووسینه‌وه‌، باشترین و راستترین و ده‌وله‌مه‌ندترین سه‌رچاوه‌ ده‌ستخه‌تی «هه‌موو ده‌ستخه‌تی» مامۆستایان و زانایانێ کورد و ده‌ستخه‌ته‌ کوردستانییه‌کانه‌.

بۆیه‌ ئه‌م هه‌له‌ ده‌قۆزمه‌وه‌ و رووی ده‌م و قه‌له‌م ده‌که‌مه‌وه‌ به‌رپرسیانی کورد و ده‌لێم: با له‌مه‌ زیاتر خه‌مسارد نه‌بین و که‌مه‌رخه‌میکردن له‌ عاستی که‌له‌پووری کورددا له‌مه‌ به‌ولاوه‌ درێژه‌ی پێ نه‌دری‌ت و ئێمه‌یش - با زۆر دره‌نگیش که‌وتین- له‌مه‌ زیاتر خۆمان به‌رپرس و قه‌رزاری مامۆستایانمان نه‌که‌ین و زهره‌ر با -نه‌ک له‌ نیوه‌ی- له‌ ده‌یانیشی بگه‌رێته‌وه‌ هه‌ر باشه‌ و زوو و گه‌رموگور هه‌ول بده‌ین بۆ دانانی بناغه‌ی باله‌خانه‌ی ده‌ستخه‌تخانه‌ی کوردستان و شارستانییه‌تی گه‌له‌که‌مان کۆیکه‌ینه‌وه‌ و، به‌ گه‌لانی جیهان بلێین: ئه‌مه‌یش ئێمه‌ و ئه‌وه‌یش شاره‌ستانییه‌تمان، به‌وه‌یش گیانی زانایان و مامۆستایان و د‌ل‌سۆزانی ئه‌م گه‌له‌ له‌ ئارامگای هه‌میشه‌ییاندا ئارام بکه‌ین.

نالی و بیری نهته وایهتی

له پارچه شیعریکی بلاونه کراویدا

سه رتا ئه وه ده لیم: مه به ستم له بلاونه کراویدی ئه وهیه ئه مه پارچه شیعره به ناوی نالییه وه تا ئیسته بلاونه کراوته وه و کهس باسی ئه وهی نه درکاندو وه که ئه مه شیعری نالی بیت و، ئه مه ده قهیش که لیره دا بلاونه بیتته وه پیشتر بلاونه بووته وه^(۱). رهنه گه بیرخستننه وهیه کی بی جی نه بیت که بلیم: کاتی بۆ فیستیفالی نالی که له سالی ۲۰۰۶ دا له سلیمانی به ستر داوای ئه وه بیان لی کردم له بۆنه دا وتارم هه بیت، ناوونیشانی وتاره کهم ئه وه بوو «با له دهره وهی ولات خه مپکی نالی بخوین»^(۲). ههروه ها پیشتریش له وتاریکدا به ناوونیشانی «تا که ی چاوهروانی ئه وه بین خه لک خه ممان بخوات»^(۳)، پیم له سه ر ئه وه داگرت که ده بی له کتیبخانه کانی دهره وهی ولات و له هه نده ران به شوین شوینه واری شاعیران و زانایانی کوردا بگه رین، ئیستایش هه ر له سه ر ئه و راو بچوونه ی خو م سوورم و له و پروایه دام رۆزانی دا هاتوو گه لی شتی وامان له م باره وه بۆ دهره ده خه ن به بیری که سماندا تپه ی نه بوو بیت.

به نگه یه ک:

- له م دهره فه ته دا به نگه یه کی به هیزی جیگه ی شانازی و دلخۆشکهری ئه و
- (۱) دهنای پیشتر له ته ک که م و زیادیدا به ناوی ساله وه بلاو بووته وه، پروانه: دیوانی سالم ل: ۱۰۲.
- (۲) پروانه: محمه ده علی قه رداغی، بووژاندنه وهی میژووی زانایانی کوردا له ریگه ی ده سته ته کانیانه وه، به رگی هه شته م، ده زگای ئاراس، هه ولیتر. ۲۰۰۸، ل: ۲۴۰.
- (۳) پروانه: محمه ده علی قه رداغی، پاشکۆی عیراق، ژماره: ۳۶ / ۱۹۸۰.

بۆچوونەم دەخمە روو.

یەکیک بووم لە ریکخەرانى فېستيفالى مەولانا خالید کە ئەمسال ۲۰۰۹- لە سلیمانی گیرا، لە تەک بەرپز دوکتۆر هەلکەوت حەکیم و چەند کەسى تردا لە لیژنەى بالاً بووین. لەو تاومۆدا نامیلکەى «هەنگاویک لە سەر ریگەى لیكۆلینەوہى دیوانى سالم دا»^(۵) بلأو کردەوہ، دانەپەکیم پیشکیشى د. هەلکەوت کرد. دواى خویندەنەوہى وتى: منیش چەند پارچە یەک شیعەى سالم لە لایە بۆتیاں دەهینم. زۆر سوپاسیم کرد و زۆرى پى نەچوو د. هەلکەوت لە گەرانەوہیدا لە پاريسەوہ بۆ سلیمانى بەلینەکەى خوێ بەجى هینا و فۆتۆکۆپى دەستخەتیکى بۆ هینام، منیش سەرمتا وام زانى کە هەر شیعەى سالمى تىدایە و دام نا بۆ ئەوہى لە هەلکى گونجاودا کارى تىدا بکەم.

لەم ماوہدا ویستم وەک کەشکۆلیک لەو کەشکۆلانەى بۆ بەرگى دووہمى ئەلبوومى کەشکۆل گەلألەیان بکەم، سوودى لى وەربرگم. لە کاتى تاوتویکردن و دیاریکردنى ناوہرۆکەکەیدا بەسەر شتیکدا کەوتم کە بیرم لى نەکردبووہ. چیم لەو کەشکۆلەدا بینى؟ جگە لە چەند پارچە شیعەى نایابى سالم کە لەم نامیلکەدا دەیانینى و جگە لە پارچە یەک شیعەى کوردى بلأونەکراوہى مەولانا خالید^(۶) پارچە یەک شیعەى (۴۱) بەیتى نالیم دى، کە وا بزەنم ئەمە یەکەم جارە بەناو نالییەوہ بانگى بە گوێ مێژووى ئەدەب و دیوانى نالیدا دەدریت، وەک لەمەولایش دەیبینى، وەرچەرخانیکى کاریگەر دەبیت لە مێژووى ھەست و بیرى نەتەواویەتیی نالیدا.

(۵) ئەم نامیلکە سالى ۲۰۰۹ لە ئەکادیمیای کوردی لە ھەولێر بلأوبووہ.

(۶) دیوانى مەولانا خالید یەکەم دیوانى شاعیرانى کوردە و دووم کتیبە لە کتیبە چاپکراوہکانى کتیبخانەى کوردی و ئەو باپەخەى بە دیوانى مەولانا خالید دراوہ بە دیوانى ھىچ شاعیریکى ترى کورد - لەو سەردەمەدا- نەدراوہ، کەچى ئەوہتا دەبینن شیعەى مەولانایش لە پەرتەوازەبى و ئاوارەبى رزگارى نەبووہ و، رەنگە ئەم پارچەیش دوا پارچە شیعەى بلأونەکراوہى مەولانا نەبیت بدۆزرتەوہ.

کلاوورژنه‌یه‌کی تازه بو ژبانی نالی

له‌مه‌ویه‌ر چهند قسه‌ کراره و گه‌لی‌ باب‌ه‌ت له‌سه‌ر نالی نووسراون که به زۆریی ده‌مب‌ر و بۆچوونی تاییه‌تی نووسه‌ره‌کانیان بوون و درده‌که‌وی‌ که که‌میان له راستیه‌وه‌ نزیک بوون.

* یه‌کی‌ک له‌وانه‌ باری هه‌ست و بیرری نه‌ته‌وایه‌تی نالییه‌ که قسه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ کراره‌ نالی له‌ بواری نه‌ته‌وایه‌تی و نیشتمانپه‌روه‌ریدا شیعری نه‌بووه‌.

له‌م رووه‌وه‌ ئه‌م ده‌ستخه‌ته‌ تازده‌دۆزراویه‌ ئه‌وه‌ ده‌سه‌لمینی‌ که ئه‌و پارچه‌ شیعره‌ که شیوه‌نی بۆ بابان و رووخانی ده‌سته‌لاتی بابان تیدا کراره و تا ئیسته‌ به‌ شیعری سالم دانراوه‌ و له‌ دیوانی سالدا چاپ کراره‌.. ئه‌و پارچه‌ شیعری نالییه‌، نووسه‌ره‌وه‌ی ئه‌م ده‌ستخه‌ته‌ - که ده‌ستخه‌ته‌که‌ی یه‌کی‌که‌ له‌ به‌تمان‌ترین ده‌ستخه‌تی ناو ده‌ستخه‌تخانه‌ی کوردی- له‌ سه‌ره‌تا و کۆتاییی ده‌ستخه‌ته‌که‌یه‌وه‌ به‌روونی نووسیویه‌تی ئه‌و پارچه‌ شیعره‌ نالی کاتی له‌ تاران بووه‌ بۆ شیوه‌ن بۆ بابان و رووخاندنی میرنشینه‌که‌یان وتوویه‌تی. هه‌ر بۆ گومان‌بری ئه‌م باسه‌ سه‌ره‌تا و کۆتاییی ئه‌و نووسینه‌، وه‌ک خۆی ده‌گۆیزمه‌وه‌ ئێره‌:

«ذکر پریشانی نجای بابان از گفته‌ء نالی در ولایت سلیمانیه، انشا کرده»

ئه‌مه‌ له‌ سه‌ره‌تای پارچه‌ شیعره‌که‌وه‌ نووسراوه‌، له‌ کۆتایییه‌که‌پشه‌وه‌ نووسیویه‌:

«تمت شد از گفته‌ء نالی در طهران انشا کرده است»

* هه‌ر له‌ باره‌ی ئه‌ده‌ب و بیرری نه‌ته‌وایه‌تی نالییه‌وه‌ قسه‌ له‌سه‌ر پارچه‌ شیعره‌که‌ی:

«قوربانی تۆزی ریگه‌تم ئەی بادی خوۆش مروور

ئەئی په‌یکی شاره‌زا به‌هه‌موو مولکی شاره‌زور»

زۆر کراوه و، که‌سانیک گومانیان له‌وه‌دا دروست کردووه که نالی ئەم پارچه‌ شیعره‌ی وه‌ک هه‌وآلپرسیی و خه‌مخۆریی بۆ ولاتی بابان و کوردستان نووسیوی. به‌لام ئەوه‌تا ده‌بینی - خوۆشبه‌ختانه - نووسه‌ره‌وه‌ی ئەم ده‌ستخه‌ته له‌سه‌ره‌تا که‌یه‌وه نووسیویه:

«این قصیده حضرت نالی در قسطنطنیه محض احوالپرسی

ملک بابان فر ستاده است»^(۱).

هه‌روه‌ها له‌سه‌ر پارچه‌ شیعره‌که‌ی سالمیش که له‌وه‌لامی ئەم پارچه‌ شیعره‌دایه به‌جۆریک نووسیویه وه‌ک ئیسته وه‌لامی ئەو جۆره‌ بیرورا بداته‌وه ئاوايه:

«در جواب همین قصیدهء نالی انشا شده است، از گفتهء

سالم».

(۱) ئەمانه‌یش ورده‌کاریی و ژیریی نووسه‌ره‌وه‌ی ده‌ستخه‌ته‌که ده‌رده‌خن، ئەوه‌تا له‌سه‌ر پارچه‌ی پێشوو نووسیویه: له‌تاران دای ناوه، لی‌ره‌یشدا نووسیویه له‌«قسطنطنیه» وه‌ناردوویه.

سۆ کۆچکە و سۆ پایەیی شیعرێ کلاسیکی کوردی

سەردەمی بابان لە بنه‌ماله‌ی بابان بوون:

ئەوه‌ی له‌مه‌وبەر زانرابوو ئەوه‌ بوو که‌ سالم و کوردی ئامۆزا بوون و نالی شارەزووری و له‌ هۆزی مکایه‌لییه. ئیتر – تا ئیسته – ئەوه‌ نه‌بیسراوه‌ نالی پتوه‌ندییه‌کی له‌ ته‌ک بنه‌ماله‌ی باباندا بوویته‌، به‌لام له‌م ده‌سته‌ته‌وه‌ که‌ له‌ به‌رده‌ستماندایه‌ و باسی ده‌که‌ین زۆر به‌ ئاشکرا ده‌رده‌که‌ویته‌ که‌ نالی و سالم خالۆ و خوارزا بوون، نالی سه‌ریکی بابانه‌ و له‌ ته‌ک کوردی و سالمدا پتکه‌وه‌ سۆ پایه‌ی شیعرێ کلاسیکی کوردی ئەو سەردەمه‌ پتک دیتن. با له‌م باره‌یشه‌وه‌ نووسراوه‌که‌ی ناو ده‌سته‌ته‌که‌ له‌م رووه‌وه‌ بخوینینه‌وه‌:

« تمت شد از گفته‌ء سالم، اصل سکونت آن شاعر در ولایت سلیمانیه و خاک دولت علیه‌ء عالیه‌ء عثمانیه است، آن شاعر دائی نالی بوده است، در تاریخ هجده‌م شهر ربیع الاول سنه ۱۳۲۱ حقیق سراپا تقصید علی اکبر ساکن ولایت سنندج باتمام رسانید»

له‌ دامپنی ئەم موژده‌دا که‌ ده‌یده‌م به‌ روژننیران و شه‌یدایانی ئەده‌بی نالی و له‌ ته‌ک پتشیکی‌شکردنی ئەم دیارییه‌ بچکۆله‌ به‌نرخه‌دا، ئەو پرسیاره‌ ده‌که‌مه‌وه‌ که‌ هه‌موو جارێک – هه‌ر جارێ بۆ شاعیرێک – کردووومه‌ و ده‌لیم: نالی که‌ دوا‌ی رووخانی ئیماره‌تی بابان گه‌یشتبته‌ تاران و ئەو پارچه‌ شیعره‌ به‌سۆزه‌ی کوتی، ده‌بی به‌و پارچه‌ شیعره‌ هه‌تیوه‌وه‌ وه‌ستا بی؟ ده‌بی هیچ شیعرێ تری نه‌گوتی؟ ئەگه‌ر گوتبیتی ده‌بی ما‌بن؟ ئەگه‌ر ما‌ون ده‌بی په‌بیان پی‌ ببه‌ین و ئەده‌بی نالیان پی‌ ده‌ولمه‌ند تر بکه‌ین؟ ئەمانه‌ پرسیارن و... وه‌ک هه‌میشه‌ ده‌یلتمه‌وه‌: هیوا‌برا‌و نیم و چا‌وی چا‌وه‌روانیم بریوه‌ته‌ ئاسۆی هه‌ول و کۆششی دلسۆزانی کی‌وما‌لی که‌له‌پووری ئەده‌بی کوردی.

هه‌لۆیستیک له عاستی پارچه شیعره‌که‌ی نالیدا

گومانم له‌وه‌دا نییه ئهم شیعرانه که ئهمه یه‌که‌م جاریانه به‌م شیوه‌ی ب‌لاو ده‌کریته‌وه، ئهمه دوا جاریان نابیت و له‌مه‌ولا له چاپی نویی دیوانی نالیدا جیکه‌ی تابه‌تی‌یان ده‌بیت و له زۆر لایان ده‌کۆل‌ریته‌وه، بۆیه ئیستا من له‌م هه‌له‌دا زۆر ده‌ست داناگرم و قوول بۆ لیکۆلینه‌وه‌یان شو‌رنابمه‌وه، ئه‌وه‌نده هه‌یه وه‌ک به‌رکۆلیک له عاستی چه‌ند لایه‌نیکیدا ده‌وه‌ستم:

نالی که‌ی ئهم پارچه شیعره‌ی گوتووه؟

له ده‌ستخه‌ته‌که‌دا می‌ژووی دانانی شیعره‌که نه‌نووسراوه، وه‌ک له خودی پارچه شیعره‌که‌یشه‌وه می‌ژوو‌یه‌ک نادۆز‌ریته‌وه. به‌لام وا دیاره که نالی به چاپی خو‌ی رووخاندنی فه‌رمان‌ره‌وایی بابانی بینیه‌وه و شایه‌تی په‌رته‌واژه‌بوونی به‌ریرسان و ئاواره‌بوونی کارمه‌ندان و سه‌رله‌شی‌واویی دانسیشتوانی فه‌رمان‌ره‌وایی بابان بووه و ئه‌و هه‌موو نه‌هامه‌تییه‌ی به چاپی خو‌ی بینیه‌وه، نه‌یتوانیه له‌وه زیاتر له سه‌تمستانا بژی و نه‌توانی لایه‌ک له سه‌تمه‌ملیکراو بکاته‌وه، هاتووه سه‌ری خو‌ی هه‌لگرتووه، له سه‌ره‌ه‌لگرتنه‌که‌یشیدا، چونکه ئه‌و هه‌موو سه‌تمه‌می رۆمی دیوه به‌ره‌و رۆم نه‌چوو و پایته‌ختی ئێرانی بۆ ئه‌وه هه‌لب‌ژاردووه په‌ژاره‌ی خو‌ی تیدا‌هه‌ل‌رژینتی و شیوه‌ن بۆ چاره‌نووسی میرنشینی بابان بکا.

ئه‌وه‌یش که جیکه‌ی سه‌رنجه ئه‌وه‌یه نالی دوا‌ی ئه‌و هه‌موو کاره‌ساتانه‌ی میرانی بابان د‌ل و دهم و قه‌له‌می نایه‌ینتی له‌ گۆلی کالتر به‌ میرانی بابان ب‌ل‌یت و چ دوورو چ نزیک هۆی رۆخان ناخاته ئه‌ستۆی میرانی بابان و له‌لایه‌که‌وه:

نیظامانی مولازم مہنصہ بی ماضی [کہ] (بحمد اللہ)

لہ (قرگہ) و (قرلہر) و (قورخ) بہ رووتی جوملہ گاوانن

دہخاتہ قالب و شیوہیہ کہ وہ کہ دیارہ لہ فہرمانرہوایی بابانییہ کاندہ
دہوریکی پیروزیان نہ بووہ و نیستایش پیتی ناخوش نییہ کہ بہ رووتی لہ قرگہ
و قرلہر و... بہ جوملہ گاوانن.

ہہروا بہ ہہمان چاویش بق «خیانہت پیشہکانی فہوجی بیرئینجی»
دہروانئ و خفہت بق ئوہ ناخوات کہ لہ دتی سوؤفیلہر بہردہست و
بہردہزگای دؤمانن؟

لہ مانہیش و لہوانہیش زیاتر بہشی زؤری ہؤی کارہساتہ کہ بہسہر
«کاسبہای شہہری» دا دہتلینتہوہ و بہ نادلسوز و بی بار و فیتنہ ئہنگیزیان
دادہنئ کہ دہلئ:

لہ ئەصلا بانئ ئەم کارہ کاسبہای شہہری بوون

لہ ئەمری فیتنہ ئہنگیزا سہراسہر میٹلی (موردانن!):

گہہئ ہہمدہردی ئەکرادن، گہہئ ہہمرازی ئەتراکن

لہیہک لا مادہری (برن!) لہیہک لا یاری گورگانن

بہلام لہ تہک ئەمانہدا نالی بہسہر ئوہدا ناروا کہ «سواری خاصی
پاتہختی سولہیمانی» بہ چ حالیک گہیشتون و لہ لادیکاندا بہ دوو شاہیی
جووتیار و جوچین و بہ حالی ئوہوان نارہمت و ناخوشنووہ و خفہتبارہ و
داخیان بق ہلہدہکیشئ.

کہ جاریکی تر لہ پروویہکی ترہوہ چاو بہ چامہکہی نالیدا دہگیرینہوہ و
سہیری باروؤخی دواي پاشاگہردانی و ولات ویرانی و رووخانی میرنیشنی
بابان دہکین و ہہنگاوہ ہہنگاو لہ تہک نالیدا پئ ہلہدہگرین، سہیری
پاشماوہی فہرمانبہران و کاربہدہستان و پیاوانی دواي رووخان دہکین،
دہبینن نالی بہ شیوہیہکی کوردانہ و سادہ- بہ پیچہوانہی شیعہکانی
تریہوہ- بہ جوڑیک تابلوی رہشی نہامہتی دہرہنگینئ کہم ہونہرمہند

دهتوانی ئەو کاره بکات، نەک تابلۆیهک دهیان تابلۆی کیشاوه که چاک وایه هونهرمه‌ندانى ئەمرۆ کارى وای تیتدا بکەن بکری بە فلیم و دراما و، خەلکی ئەم سەردەمەى کورد دیمەنى ئەو میژوووه به چاوی خۆیان ببینن و پەندى لى وەرگیرن و هەولێ ئەوه بدن جارێکی تر ئەو کاره‌ساته دووباره نه‌بیته‌وه و ئەو دیمه‌نانه تهنیا له ئەرشیفی میژووی کوردا بمیئنه‌وه.

وهرن با پێکه‌وه ئەم دوو به‌یته بخوینینه‌وه و که‌میک به‌وردی سه‌رنجیان بدیهن تا بزانی چ تابلۆیه‌کی خه‌مناوهریان لى دهرنگیت:

خیانته پیشه‌کانی فه‌وجی بیرئینجی له برسانا
به ناچاری له دێی (صۆفی له‌ر) | (درزیر) دۆمانن
مه‌له‌خ طه‌بعن له هیشووی ده‌غلی دیه‌قانا به‌هرلادا
له ناو جاری گهنم هه‌ر یه‌ک وه‌کو داهۆلی خه‌رمانن

نالی له سه‌ره‌تاوه به ئاماژه‌یه‌کی ورد و پر به پیتست تیمان ده‌گه‌یه‌نی ئەوانه‌ی خیانه‌تپیشه‌ن و خیانه‌ت له گه‌ل و نیشتمانی خۆیان ده‌کەن ئەوه نییه به‌ری خیانه‌تکارییه‌که‌یان - دوا‌یی - ریزلینانی دوژمن به‌گه‌له‌که‌یان بێ بۆیان ، دوژمنان ئەوه‌یان له به‌رچاو بێ که ئەمان خیانه‌تیان له گه‌لی خۆیان بۆ ئەوان کردووه، ئەوانیش ئەوه‌یان له به‌رچاو بێ و پله و ریزێکی تایه‌تیان به‌دنی و له ره‌شه‌خه‌لک و ده‌سته‌لاتدارانی - به‌ده‌ستی ئەمان و به‌خیانه‌تی ئەمان - شکسته‌خوار دوویان جیا بکه‌نه‌وه. بگره ئەم خیانه‌تپیشه‌نه سه‌ر قافلە‌ی برسییان و داماو و لیقه‌وماوانن. نالی به‌وه‌وه ناوه‌ستی که باسی ئەوه‌یان ده‌کات له دیهاتتا له‌به‌ر برسیتی رسوا و داماو و به‌رده‌سته‌ی دۆم و هه‌رچی و په‌رچین، بگره دیت دیمه‌نیکی زۆر کوردانه‌ی سادیه‌یان لى دهنه‌خشینی، ئەو دیمه‌نه‌ی که ده‌میک بوو له بیرى خه‌لکی کوردستان چوووه‌وه و هه‌تا سالانی دوا‌ی راپه‌رین و ئەو گرانییه‌ی به‌سه‌ر زۆربه‌ی خه‌لکدا هات، جاریکی تر خه‌لک به‌و دیمه‌نه‌ ئاشنا و شاره‌زا بوونه‌وه.

دیمه‌نی گولچینه‌وه - نەک گولی گولزاری به‌هار - گوله‌گهنم و جۆ له‌به‌ر

برسیتی، دیمه نیک له کاتی دروینه‌ی هاویندا روو دمدات و ئه‌وانه‌ی هه‌ژارن و خۆیان کێلگه و کشتوکالیان نییه و موحتاجیشتن به شتیوی شه‌و، به‌یانیان له هاوینا به‌رچاک هه‌لده‌کن و له ناو چار و په‌ریژدا پێ به‌پیی وه‌رزێر و سه‌پان له دواپانه‌وه ده‌رۆن، به‌لکو گۆله‌گه‌نمیک وه‌ک داله‌واز له ناو درک و دالدا به‌جی مابیت، یان له دهمی داسی سه‌پان بکه‌وێته خواروه، گۆلچن به په‌له پری پێدا ده‌کات و ده‌یخاته به‌رچاکه‌که‌یه‌وه، به‌لکو تا ئیواره ئه‌وه‌نده‌ی له‌و گۆله به‌جیماوه بۆ کۆ ببیته‌وه بیکا به‌گه‌رووی ده‌ستاپیکا و ئیواره سی و چوار خه‌پله و گینکه‌ی بۆ بزتیوی مال و مندالی لێ په‌یدا بکات.

به‌لام نالی بۆ ئه‌و خیانه‌تپیشانه به‌وه‌یش رازی نابیت و حسابی کوله‌یان بۆ ده‌کات، که ته‌نانه‌ت به‌رچاکیشیان نییه گۆله‌که‌ی تی بکه‌ن و پاشه‌که‌وتی که‌ن بۆ ئیواره، بگه‌ره هه‌رچی‌یان ده‌ست بکه‌وێت ده‌یولنه له‌پی ده‌ستیان و لووشی ده‌دن، وه‌ک داوه‌لی خه‌رمان له دوا‌ی سه‌پانه‌کانه‌وه و له په‌نای تایه و شارا‌کانی ئه‌واندا وه‌ستاون و به‌ هۆی ئه‌وانه‌وه چۆله‌که و ته‌یر و تویر له شارا و خه‌رمان دوور ده‌که‌ونه‌وه.

یه‌کیکی تر له‌و دیمه‌نانه‌ی کاریان کردووه‌ته سه‌ر هه‌ستی ناسکی نالی، سه‌رانه و باج و رووتاندنه‌وه‌ی خه‌لکانی دوا‌ی رووخاندنی میرنشینی بابانه، که دیاره تورکه‌کان چه‌ندین به‌هانه و ناووجۆریان بۆ ئه‌و مه‌رامه ناشیرین و ناره‌وایان داناوه که ئه‌و خه‌لکه‌یان پێ رووتاندووه‌ته‌وه. نالی له‌و پارچه شیعهردا ئه‌و دیمه‌نه ناشیرینه ده‌خاته روو جارێک به‌ ناوی:

صه‌فی مه‌قرووسی قه‌رضی ئیلتیزامی حاصلی رۆمی

جاریکی دی ده‌لی:

له فکری ئیلتیزاما شه‌و ده‌که‌ن شه‌ورا له‌به‌ر عوسره‌ت

وه‌ک جاری تر نووسیویه:

ئه‌وانه‌ی به‌رشکستی ئیلتیزامی حاصلی رۆمن

دیاره تورکه‌کان به‌م ناوانه، که بۆ کۆکردنه‌وه‌ی پارهیه، خه‌لکیان پۆل پۆل زکر دووه و دیمه‌نه‌که زۆر کاریگه‌ر بووه و نالی له ناخه‌وه هه‌ژاندووه.

دهبئى «ئىلتىزامى حاصل» يان «ئىلتىزامى حاصلى رۆمى» شىۋەيەكى تايبەت بوو بئى بۆ باج له خەلك سەندن و رووتاندنە وهيان له لايەن توركەكانەوه داهىنرايىت.

وهك گوتوومه ئەم پارچە شىعەرەى نالى لەمەولا چەندىن لىكدانەوه و لىكۆلئىنەوهى لەسەر دەكرىت و له گەلئى رووهوه دەخرىتە بەرباس، من كه لىرەدا بەم هەلۆيىستە كورته له عاستى چەند لايەنىكى پارچە شىعەرەكەدا وهستاوم دەلئىم: من نەچوومه تە ژيىر بارى لىكدانەوه و لىكۆلئىنەوهى پىويستى پارچە شىعەرەكە، چونكه بە بۆچوونى من زۆر لهوه زياتر هەلدهگرىت كه من بتوانم لەم هەولە سەرپىتییەدا بۆى بكەم.

بەلام ئەگەر لا له روويەكى ترى سەرەكى پارچە شىعەرەكە بكەمەوه دەتوانم بلئىم: ئەم لايەنەيان له هەموويان سەرەكىترە، ئەويش لايەنى سەر لىشئووى و داماوى و چارەرهشى خاسانى بابان و ئەوانەى كه له سەرەدمى باباندا فەرمانبەر و كارگوزار و بەرپرس و كاربەدەست بوون، من لەبەر چەند هۆيەك باسى ئەمەم دواخت، بەلام له راستىدا نالى پارچە شىعەرەكەى به زۆرى بۆ ئەم مەبەستە داناوه، يەكەم بەيتى بهو شىۋە دەست پئى كردوو كه تىيدا دەلئى: بەدا ئەحوالى ئەشخاسئى كه خاسەى مولكى بابانن

لەم سەرەتاوه كه چامەكه دەخوئىتەوه و له تەكىدا هەنگاوبەهەنگاوه و پئى بەپئى دەرئويت - وهك وتم - هەر بەيتىكى تابلۆيەكى رهشى خەماوى دەنوئىنئى لهوى پئىشوو ناچئيت، لهوى پئىشوويش سەرنجراكىشتر و چرتر و كارەساتئاومرتەرە. كارەساتئيك كه هەر قەلەمى نالى و بىرى نالى تونايويەتى بهو سادەبىيە بچئتە ناوى و بهو روونىيە خوئنەر بگيىرئتەوه بۆ ناو كارەساتەكە، وهك ئەوهى تىيدا ژيايىت، بەهەر ديمەئىك كۆستئىكى كهوتئى، به بىنىنى هەر چين و توئئئىك قاژەيهكى نوئى له جگەرەيهوه هاتئى.

وهرە با ئەم بەيتە پئىكەوه بخوئىنئىنەوه:

ئەوانە تورمەپوئش و شەهدنۆش و نازپەرورەر بوون
ئىستا خانەبەردۆش و نەخۆش و زار و عورىانن

یان وەرە ئەم بەیتە بخوینەوه:

قەدیم تەن پەروەری نازان بەبازارا غوبار ئالوود
ئەگەر کاباری کا ئاوەر، وەگەر هیزەم فرۆشانن

جا دەتوانی، بێ دەسبژیری، هەر بەیتیک لە بەیتەکانی پارچە شیعەرەکی
نالی بگریت ئەو مەبەستە نالی بە زەقیی تیدا بخوینیتەوه، کە دەربڕینی
چارەڕەشیی ئەو خەلکە میرنشینیی بابانە کاتی تەختوبەختی میرنشینەکە
ژێرەوژوور بوو و چارەڕەشی جینگە بەختەوهری و شانازی گرتوووتەوه، زۆر
روون و بێ پەردە دەتباتە ناو ئەو تابلۆیە:

کە سەرکرده و بەرپرسی خۆمالی ئەما و دوژمن و ناحەز کاروباری ولاتیان
بۆ خۆیان قورخ کرد، خەلکی دلسۆز و بەئەمەک و نیشتمانپەرور چییان
بەسەر دئ و چۆن ئاوارە و بیکارە دەبن، یا ئەوەتا شوان و گاوان و سەپان و
دارفرۆشن، یا ئەوەتا بەکەوبازی و کەوچکتاشی و خەراتی و لاوازی و لاتییەوه
رۆژ دەبەنە سەر و جینگەیان لە شار - تەنانت قەراخ شاریش - دا نەماوه
لە دێهاتە چەپەک و دوورەدەستەکانی وەک: فەقیرە و تەکیە و میوولی و تەنگی
سەر و... دا سەرکز و داماو کەناریان گرتوووه.

نالی لە ناو ئەو تابلۆیانەدا ئەوهی بیر نەچوووه دیمەنی کەسانیکێ نەفسبەرز
و شەرەفمەند و ورە بەرنەداو بخاتە ناو تابلۆکانی، تا بە خەلک بلیت: پیاو ئەو
پیاویە بە نسکۆ و قۆرت و وەرچەرخانی بەخت لە رووی رۆژگاردا نەنەویت ،
وەک کێوھکانی کوردستان سەرکەش و سەربەرز، هەرچەند دوژمنی سەر
سەخت و نامەرد بیت، خۆی وا پیشان نەدات کە گێژەلووکە و زریان و لافاوی
کارەسات دەتوانن جیلەقی بکەن و دوژمنی پێ شکام بکەن. لەم روویشەوه
سەریزکی ئەم تابلۆ سادە و پڕ مانا و مەبەستە بکە:

بەظاهیر خورەم و شادن لە رووی تورکی (اردمیدا!)
لە دلدا گەرچە دیک ئاسا بە مەخفی جوملە جۆشانن
بە ئەحوالی مولووکانی گەداپەرور دلم سووتا
لە بابانا ئیستە موستەحەقی خیر و ئیحسانن

له جهوری چهرخی گهردوون بهسکه حهیرانن، بهناچاری
به لهب خهندان و شادانن، به دل غه‌مگین و گریانن
نالی ئه‌وه‌یشی له بیر ناچیت که مهرج نییه هه‌موو کهس وهک ئه‌و جوره
کهسه ئاوا شه‌ره‌فمه‌ند و وره‌بالا و نه‌فس‌به‌رز بن ، کهسانتیکی تر هه‌ن گوئی
به‌وه نادهن خه‌لک له چ بارودۆخیکدایه و ئه‌مان هه‌ر قازانجی تاییه‌تی خۆیان
مه‌به‌سته و له‌هه‌ر لایه‌که‌وه شه‌مال بوو ئه‌مان شه‌نی خۆیان ده‌که‌ن و، کهسانی
تریش چییان به‌سه‌ردی با بی. به‌لام نالی ئه‌م که‌سانه له چ چوارچۆیه‌که‌دا
داده‌نیّت و تابلۆکه‌یان چۆن دهنه‌خشینی؟

به‌راستی ئه‌و تابلۆی نالی بو ئه‌و جوره که‌سانه‌ی نه‌خشان‌دوو هه‌گه‌ر هه‌ر
رقی پیرۆزی ئه‌و له نووکی قه‌له‌می ره‌واو ره‌وانییه‌وه ئه‌و کاره‌ی کردبیت،
ئه‌گینا که‌م که‌س - ئه‌گه‌ر هه‌بی - به‌و ئاکاره‌دا رۆیشتوو، جا با به‌سه‌ر ئه‌و
لایه‌نه‌یشدا نه‌رۆین و له‌م هه‌لۆه‌سته کورته‌دا ئه‌م تابلۆ بکه‌ین به‌ته‌واوکه‌ری
شاکاره ره‌نگینه‌که‌ی نالی:

له ئه‌وزاعی سلیمانی ئه‌وانه شاد و ئاسووده
له فه‌رعا نوظه‌یی حه‌یضن، له ئه‌صلا جینسی شه‌یتان!!

پارچه شیعره‌کهای نالی

نکر پریشانی نجبای بابان از گفته‌های نالی در
ولایت سلیمانیه، انشا کرده (۱۰)

به‌دا ئه‌حوالی ئه‌شخاصی که خاصه‌ی مولکی بابانن
له بیدادیی فه‌له‌ک هر یک سه‌راسیمه و هه‌راسانن
جه‌وانانی سوه‌اقه‌د به‌سکه داماون به‌بی چیزی
له ژیر باری غه‌ما هه‌رجا له خه‌مدا میثلی چه‌وگانن
له بابانا گرفتارن په‌ریشان خاطر و بی‌کسه
به جه‌معییته سیه‌به‌ختانه وه‌ک گیسووی خوبانن
گه‌دان و بو‌گه‌دا ده‌رکانه وا ناکه‌ن له‌به‌ر بی چیزی
وه‌کو (نه‌راد دانا!) هه‌ر له فکری خانه‌به‌ندانن
له ظلومی چه‌رخی دوون په‌روه‌ر سه‌خی طه‌بعانی حاتم دل
به راهی کوئی دوونانا له هه‌ر سوو کاسه‌گه‌ردانن
به ده‌ستی که‌شمه‌کesh هه‌ر سوو درآ به‌رگی خودنارایی
قه‌بای نوکهر و ئاغا هه‌موو بی چاک و دامانن
له بابانا ئیسته چون قاده‌ی نوکهری دوغه
له هه‌لقه‌ی ئه‌هلی هه‌سره‌تدا هه‌موو که‌ممو له فنجانن

(۱۰) باسی په‌ریشانیی نه‌جیبه‌کانی بابان له زمانی نالییه‌وه له ویلایه‌تی سلیمانی،
دای ناوه.

ئەوانە تورمەپۆش و شەھەندۆش و نازبەرور بوون
 ئیستە خانەبەردۆش و نەخۆش و زار و عوربانن
 كەسانى جى (ئىشىنميا!) لە گۆشەى تەختى حاكم بوو
 بە دەشتى شەھەرزوررا جوملە وەك غوولى بىابانن
 دەلەرزىن - ھەورى نەو گەر بىتە رووى گەردوون لە پايىزدا -
 بە رووتى كۆنە خەز پۆشان، لە فكري بەرگى زستانن
 مورىدى خانەقە زۆرن لە عەھدى عەدلى رۆمىدا
 لە ئاغاىيانى بى بەش حوجرەھا جى تۆبەكارانن
 ئەگەرچى طاعەتى زۆرە وەلى عىللەت بە بىكارى
 وەكو قارى يەكايەك حافظى سى جىزى قورئانن
 لە طوولى رۆزگارانا لە ھەر جا خادىم و مەخدووم
 وەكو ئەصحابى پىغەمەر عومومەن رۆزەدارانن
 سىبەبەختانى بى دەولەت لەبەر بى مالى يو عوسرەت
 گەھى حەممالى مالانن، گەھى عەللافى مەيدانن
 صەفى مەقرووضى قەرضى ئىلتىزامى حاصلى رۆمى
 لە ناو (ھوراميا كُردا!) ھەموو تەبدىل و پەنھانن
 لە فكري ئىلتىزاما شەو دەكەن شەورا لەبەر عوسرەت
 سەھەر بۆ ھەولى قووتى شەو لە ناو شارا پەرىشانن
 ئەوانەى بەر شكستى ئىلتىزامى حاصلى رۆمن
 لە تاوى بىنە و نىبە (كاكل چرىنى!) مىرى جافانن
 ضەرەركەردەى ئىجارەى پادشاھى چوونە دەرويشى
 فەقىرى مولكى (ھەوشار) و غەرىبى شارى (طەھران)ن
 بە (كەوبازى) خەرىكن دەستەى مەعزوولى بى ئاغا

موقیمی (قههرمان) و (میۆلی) و (تیمار) و (باغان) ن^(۱۱) حەیدارانى بى حورمەت لەبەر بىمائیى و عوسرەت فەقىرى دىيى (فەقىرە) و (تەكیە) و (ئەستىل) و (طافان) ن^(۱۲) گوروى چەمچەتاشن ھەروەكو ئوستادى خونسارىيە لە دىيى (تەنگى بەر)^(۱۳) و (زەيد ئۆمەر و ئەستىل) و (طافان) نەدىمانى قەدىمى مۇستەعیددن بۆ (خەرەك داری) بە یادی توربە و كاوجۆ و ئەفسار و پالانن قەدىم تەن پەروەرى نازان بە بازارا غوبار ئالوود ئەگەر كابارى كااوەر، وەگەر ھیزەم فرۆشانن لە بىمى تازیانەى مەردى رۆمىيى سەيد و صۆفى بە ئومىدى گەزۆ و مازوو لە بن داری (مەريوان) ن گرهكارانى ناكەس بۆ بناغەى كولبەيى دېھقان لە خانەى كاولى نۆكەر پەيا پەى خشت كيشانن بەرپىيى بىم و خەطەردا يەك بەيەك بۆ قاصىدىيى چاكن بەبى تەكلىفى رەزەن خود بەخود بى چيز و عورىانن صەفى مەرزولى (بى توسەن لەسەھمى سەن سەنى!) ئەتراك

(۱۱) ئەوانەى ناو كەوانەكان ناوى چوار دىين لە قەرەداغ.

(۱۲) ئەمانەيش ناوى چوار گوندى تری ناوچەى قەرەداغ.

(۱۳) ئەمانەيش ناوى چوار دىيى تری قەرەداغن، لێردا «تەنگى بەر» نووسراوە، بەلام ئیستا لە قەرەداغدا «تەنگى سەر» ھەيە، مەگەر زووتر ناوھەكەى وا بووبىت و گۆرابىت، ئەمە لە دەستخەتەكەدا وەك نووسىم «اسىطل» نووسراوە، بەلام ھەلەيە و «اسطیل - ئەستىل» راستە. بەدووریشى نازانم دووپاتبوونەوى قافیەى ئەستىل و تافان بەدواى يەكدا ھەلەبىت و رەنگە نووسەرەوھەكە لىي تىكچووپیيت.

وهكو عاشق له هيجرانا يه كايهك ئه شكريزانن
 كزهى دوودى كه باب دهردي له مهطبه خههائى بي دوودا
 به يادى قووتى شامى شه و جگه رها به سكه بوريانن
 طه له ب ناكا گه دا قهه سووى سفره يي صاحيبي نيعمهت
 له تاو ئه حوالى بي نانيى له هه ر جا خوانه ميهمانن
 به ظاهر خورهه و شادن له روى توركى (اردميدا!)
 له دلدا گه ر چه ديك ئاسا به مهخفي جومله جوئشانن
 به ئه حوالى مولووكانى گه دا په روهه دللم سووتا
 له بابانا ئيستته موسته حهقى خير و ئيحسانن
 له جهورى چه رخي گه ر دوون به سكه حهيرانن، به ناچارى
 به له ب خهندان و شادانن، به دل غه مگين و گريانن
 به نامه ردى سه راسه ر ميئلى (گورگين) ن له لاي رومي
 ئه گه ر (روئين ته) ي عه صرن وه گه ر (سامى نه ريمان) ن
 نيظامانى مولازم مه نسه بي ماضى (بحمد الله)
 له (قيرگه) و (قزله ر) و (قورخ) به رووتى جومله گاوآنن
 خيانهت پيشه كانى فه و جى (بيير ئينجى) له برسانا
 به ناچارى له دىي (صوفىي له) ا (درزير!) ي دويمانن
 مه له خ طه بعن له هيشووى ده غلى ديهقانا به هه ر لادا
 له ناو چارى گه نم هه ر يهك وهكو دا هوئى خه رمانن
 دريغبا بؤ سواره ي خاصى پاته ختى سوله يمانى
 له لاديدا به دوو شاهى هه موو جوچينى ديهقانن
 له ئه وضاعى سليمانى ئه وانه شاد و ئاسووده ن
 له فه رعا نوظفه يي حه يضن له ئه صلا جينسى شه يطانن

له ئەصلاً بانویی ئەم کاره کاسبه‌های شه‌هیری بوون
له ئەمیری فیتنه ئەنگیزا سه‌راسه‌ر میثلی موردانن:
گه‌هی هه‌مده‌ردی ئەکرادن، گه‌هی هه‌م‌پرازی ئەتراکن
له یه‌ک لا (ماده‌ری به‌رن!)، له یه‌ک لا یاری گورگانن
له ظو‌لمی چه‌رخ‌ی چه‌پ گه‌ردش در‌یغا! هه‌سه‌ره‌تا! دادا!
به میثلی (نالی) بیکه‌س، که‌سی دیلی شارانن

تمت شد از گفته‌ء نالی در طهران انشا کرده است (۱۴)

(۱۴) ته‌واو بوو له وته‌کانی «نالی»، «ئهم شیعرانه‌ی» له تاران دان‌اوه، له رسته‌ی سه‌ره‌تای پارچه شیعره‌که‌وه وا ده‌رده‌که‌وئ له سلیمانئ ئهم شیعرانه‌ی دانا بیت، به‌لام ئهمه‌یان گومان له‌وه‌دا ناهێتته‌وه که له تاران دای ناوون.

وینەى دەستخەتەکان:

لەوانەى لە بوارى لیکۆلینەوه و نووسینەوهى دەستخەتى کۆنى کوردیدا کار دەکەن شاراوە نییه که نووسینی دەقى کوردی کۆن بە رینووسى کوردی نەنوسراوەتەوه و ئەو رینووسەى پێى نووسراوەتەوه زیاتر لە رینووسى فارسىیەوه نزیکە و زمانى کوردیش تاییبەتمەندى خۆى هەیه، ئەو تاییبەتمەندییە پێورستی بە رینووسىکى تاییبەتییى خۆى هەیه.

جا که زمانى کوردی بە رینووسى زمانىکى تر نووسرا ئالۆزى و تیکەلێى و ونوونى شێوهى دروستى خۆیندەوهى دەقەکه روو دەدات، ماوهیهکى زۆر لەمەوپێش ئاماژەم بۆ ئەم کیشە کردووه⁽¹⁾ ئەم کیشەیش نەبراوهیه و تا دەقى کۆنى کوردی هەبى و هەولێ ئەوهى بۆ بدريت بخريتە سەر رینووسى کوردی دەبى بۆ چارەسەرى ئەم کیشە بگەرێن.

لەبەر ئەوهیش وشەى کوردی نووسراو بە رینووسى فارسى چەندین شێوه خۆیندەنەوه هەلەدەگریت و بۆ چوونیش لە کەسێکەوه بۆ کەسێکى تر دەگۆریت، یەکیک لەو چارەسەرەنەهێ هەمیشە بەبیرى مندا هاتوو و کاریشم لەسەر کردووه،⁽²⁾ ئەوهیه بە گۆزەى توانا وینەى دەقه کۆنەکه لە تەک دەقه خراوه سەر رینووسى نوێکە بلاو بکړیتەوه، بۆ ئەوهى خۆینەر ئەگەر گومانى لە هینانەوه سەر رینووسى دەقهکه و خۆیندەوهیدا هەبوو بتوانى بگەرێتەوه سەر وینەى دەقهکه و لە تەک نووسراوهوه نوێکەدا بەراوردی بکات.

بۆ ئەم هەولەم بۆ دیوانى سالم هەمان ریبازم گرتوووتەبەر، حەزیشم دەکرد وینەى لاپەرەکانم وەها ریک بخستایە خۆینەر بە ئاسانى بە مەبەستى خۆى بگات، بەلام بەهۆى ئەوهوه دەستخەتەکان ریبازىکى تاییبەتییان تیدا

(1) پروانە: دیوانى وهفایى (کیرزا عەبدورەحیمی سابلاخى) لیکۆلینەوهى محەمەد
ەلى قەرەداغى، چاپى یەکەم، چاپخانەى کۆرى زانیاری کورد، بەغدا، 1978ل:
شازدە.

(2) پروانە: بەرگەکانى پێنجەم و شەشەمى کەشکۆلى کەلهپوروى ئەدەبى کوردی.

نه‌گیراوه‌ته بهر و په‌ره و لاپه‌ره‌ی وها هه‌یه دوو سئ پارچه شیعرى تیدایه که قافییه‌کانیان جیاوازه و منیش له چاپه‌که‌دا پارچه شیعره‌کانم به پیتی ئەلف و بئ له‌سه‌ر قافییه ریک خستوو، نه‌گونجا به ئاسانی وینه‌ی لاپه‌ره‌کانیش به‌و زنجیره ریز بکه‌م. بۆ ئەوه‌ی هه‌ندیک ئاسانکاری بۆ لیکۆ‌لەر بکه‌م هاتم له پێشدا وینه‌ی هه‌ر ده‌ستخه‌تیک له‌و دوو ده‌ستخه‌ته‌ی سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کیی ئەم باسه‌م به‌ جیا- ئەو لاپه‌ره‌ی شیعرى بلاونه‌کراوه‌یان تیدایه- گرت و وینه‌کانم به‌ جیا دانا، دواى ژماره‌ی پارچه شیعره‌که له چاپه‌که‌دا چه‌نده له سه‌ره‌تای پارچه شیعره‌که‌وه له وینه‌که‌دا به‌ خه‌تى خۆم نووسیم و خسته‌م ناو خړکه‌یه‌که‌وه.

بۆ نمونه پارچه‌ی «به‌ ده‌رمدا وه‌فا کێشاویه مه‌رکه‌ن» له زنجیره‌ی پارچه شیعره‌کانی چاپه‌که‌دا (١٤)یه، له‌سه‌ر ده‌ستخه‌ته‌که له‌سه‌ر هه‌مان پارچه نووسیمه (پ١٤) و بۆ هه‌موو پارچه‌کان به‌و شتیوه نیشانه‌م داناوه، ئەگه‌ر پارچه‌یه‌که له هه‌ردوو ده‌ستخه‌ته‌که‌پیدا هه‌بیت له هه‌ردوو لا هه‌ر ئەو ژماره‌م داناوه. واته‌ خوینەر بۆ دۆزینه‌وه‌ی پارچه شیعره‌که له ناو وینه‌کاندا ده‌بئ بۆ ژماره‌ی سه‌ره‌تای پارچه شیعره‌که بگه‌ریت که ئاوا -١٤- دام ناوه و ئەو ژماره‌ کلیلی دۆزینه‌وه‌ی مه‌به‌سته‌که‌ی ده‌بیت.

بۆ وینه‌ی ده‌ستخه‌ته‌کانی سه‌رچاوه‌کانی تر ئەم کاره‌ک نه‌کردوو و له پێش هه‌ر چه‌ند وینه‌یه‌که‌وه که بۆ نمونه هیناومن ناوی سه‌رچاوه‌ی ده‌ستخه‌ته‌که‌م نووسیمه. وه‌ک «که‌شکۆلی مه‌لا فه‌تاحتی کاگر ده‌لیی» یان «که‌شکۆلی تۆفیق» یان... هتد.

وینہ کانی پارچہ بالاونہ کراوہ کانی
دہستخہ تی علی نئہ کبہری سنہیی

باید که در این باره با او گفتگو کنید
تا بتوانید به او توضیح دهید

اینکه او در این باره چه می‌فکرت
و چگونه می‌تواند این موضوع را
در ذهن خود حل کند

در این باره با او صحبت کنید
تا بتوانید به او توضیح دهید
و او را از این موضوع آگاه کنید

باید که در این باره با او گفتگو کنید
تا بتوانید به او توضیح دهید
و او را از این موضوع آگاه کنید

باید که در این باره با او گفتگو کنید
تا بتوانید به او توضیح دهید
و او را از این موضوع آگاه کنید

تالیف فی علم غیبیه که در آن
تالیف کرده اند و بر آنجا که
تالیف کرده اند

دکتر محمد حسن زاهدی در
دکتر محمد حسن زاهدی در

محمد حسن زاهدی در
محمد حسن زاهدی در

و اسرار و اسرار
در اسرار و اسرار

اسرار و اسرار
در اسرار و اسرار

اسرار و اسرار
در اسرار و اسرار

بوصف و وصف
بوصف و وصف

بوصف و وصف
بوصف و وصف

بوصف و وصف
بوصف و وصف

بوصف و وصف

بچکا کجا زخم دل لوملا کوه اسیم
 کف تا داس بر ذواله لومگر کین در
 در زردیدت خون دل خوشتر از
 پیا که بر لذت ترک سنا بقین در
 بشه اسگ مجنون خون مشافان با
 بشرتی خبر در سیاه در زمین در

لیک صبح اگر لم نبوشی صبح دیوانه

بر شیره که با چشمه صفین در ریشه

بهر چه بود نقش کین مصفا
 سکه چهار صبح در اینا
 یا مجذوب تر شافوت خواه خلق
 بهره یا با لطف اول شاه و کدا
 بو طواف کعبه تو تا حشر
 حلقه کیرن جان کمل اولیا
 وقت کشف زمره بر این دو
 کم دکا موسر عماران عصا
 نواد تا شوق لوت تو بیجا
 ش دینت بهم خاموشی نیه
 نوز ماه و خور و کوسک اسپا
 تا حشر با در مخالف با جها

لزمین تا بکعبت بود دره لوت
شاد عصف تو پیکه و امان من

چو بیم صحت چو نه لجه اسلم
صحن کذا در سنج و کورند ان من

قدار تو نظم وین کفر و دین
پرت و ابکره و انکر حسین
غیر فزون که درانی بر قرب
مویشت که عظیم با زمین
تا دگر بین بود تو قسم
دیده سر که اندکس بود کین
جانین هم بخت من دم
کرد و کولت بم فی کین
برده دستم که گوشه دست
تا دنیا هل کنیم استین
بچ و هم بس المونا تا بر د
خون من نه دخت لطیفست کف
فرخ مننه مداد تا با نفس
کاد که دکانه چین زلفت حسین
فرق کوا بود دل زین اصبع و کین
معالی که کله نوز کرد له چین

۲۸

۲۸

لطف شکرہ او کو کر گلیہ کیا بہ کران	نفع کو انا لہ بیل لحن گاہ سحر
فرشہ ہو مقدر تو دبدہ صاظران	تا جانی قدرت و بدہ کاروشن کا
در وصف بجانہ شکر و تہ	تا کہ حالت تو را لہر خستہ چہ
سکران نیز خوف لطف او دیکر ان	دیدہ نا بین کسی گاہ تا شہر تو

شکرہ بے حاصل لم لہفای حیب

کے دستیر لم چار دہم داد کن

بودیہ رہ اگر کار خضر بے لواب	طرہ بواب بغا چہ در بردنستا
کہ پروں دی کبھی طعمہ لہ چھٹا بھتا	و ابدل چسپہ جدانہ پرتیزر نکہ
در لہ سنگ طدی تا سخنہ نور کتاب	ستر مکتوفہ شہید کا ہرت لہ ار
حضرہ رتہ و پسر ہم جاشن چاب	ہوس افوارہ رومی صلی کھاری زویج
نشہ لب کشتن داوہ بمنہ برقی آرا	ہر طرف مل بیان و ہوا گرم نمود

لذین با بکسبت بددوره نوتو شد بدصحت تو پاک دامان من

چه بیم صلت هر چونه لهر اسلم

صحن کلذ از سنج و کوزندان من

قادر تو بنظم وین کفرودین

پر حبت واکبره داکر حسین

غیر قارون که درانی صبر رقیب

موس است که مطعم با زمین

تا دلو برین بوسه تو قسم

دینه سر کاغذ کس بو دکنین

جانن منم بخت منم دلم

کرد که عدالت بم فی کین

برده دستم که گوشه دست

تا دنیا بل کینم استین

بج و هم بس و الموتا تا برد

کاکه دکانه چین زلفت حصین

خون منم و خت لطیفیت کف

فرق کوا بودل زین اصبع و کین

مخمس عینه حداد تا بانفس

صافی که کاه نوز کرد له چین

خانه وکانه نوانه لوب کم لوم
غیر بیت کر به پز هشتین

(۱۰۵)
(۶۷)

از مر امانده به خوینت هدره	لطف باروه لوبه نظسه
غذار مسومه له لوبو شکره	کهرین زهره اگر هر کهر
تا نرت بودک طر بنشتره	طشت پر خوینه بدایم بسیم
لر کاز ورا و اسه بسره	وزن یکپوسه و جرم سرد جان
دستر هر کس بیفت کمره	سر انگشت دیمه تا قند
قائمز سرده دما با شکره	وصح اگیره و صبا رخت با
صامل هر دو حجان در دوسره	بو کسر صمغز مشوقه منب
وصل فردوسه و عراق سوره	طابرو صعل کس یکم بدعا
سالم لر ضمیر نظر کا هشره	وخر خنده و کله و عشوه یار

نفع کوانالہ میں لجن کا سحر لطف شکوہ او کو کر کلک کجا به کان
 تا بجائی قدمت ویدہ کاروشن کا فرشتہ ہو مقرر تو دبدہ حصطران
 تالہ کر جانور اور لسنر خسته چه با در وصف بجانہ شکر و تپہ
 ویدہ نا بنیر کسی گاه تا ش خبر تو مکران نیز خوف لطف او کیران
 شکوہ به حاصل لم الجناهای حیب

که دستبر لاله چاردهم داد کن

طره بواب بقا چهره بردن بود لیلہ ره اگر کار خضر به لغواب
 و ابدال چسپه صبا نایه برتر کنه کا پرون دی بکسی طعمه له چخال هجاب
 ستر مکتوفه شهید کا چهرت لم ارار در لاسک لندی تا بجز نور کلاب
 بومر افولد زدی صلی کفای ذویج حضره ربه و پسر همه جاشن حباب
 هر طرف مل میان دلمو اکرم تموز زنده رک کنگش دلاوه بنیر برقی آرا

کنند که بقصد کشتن او داد بنی عفو سالم در کشتن که بر آن صورت

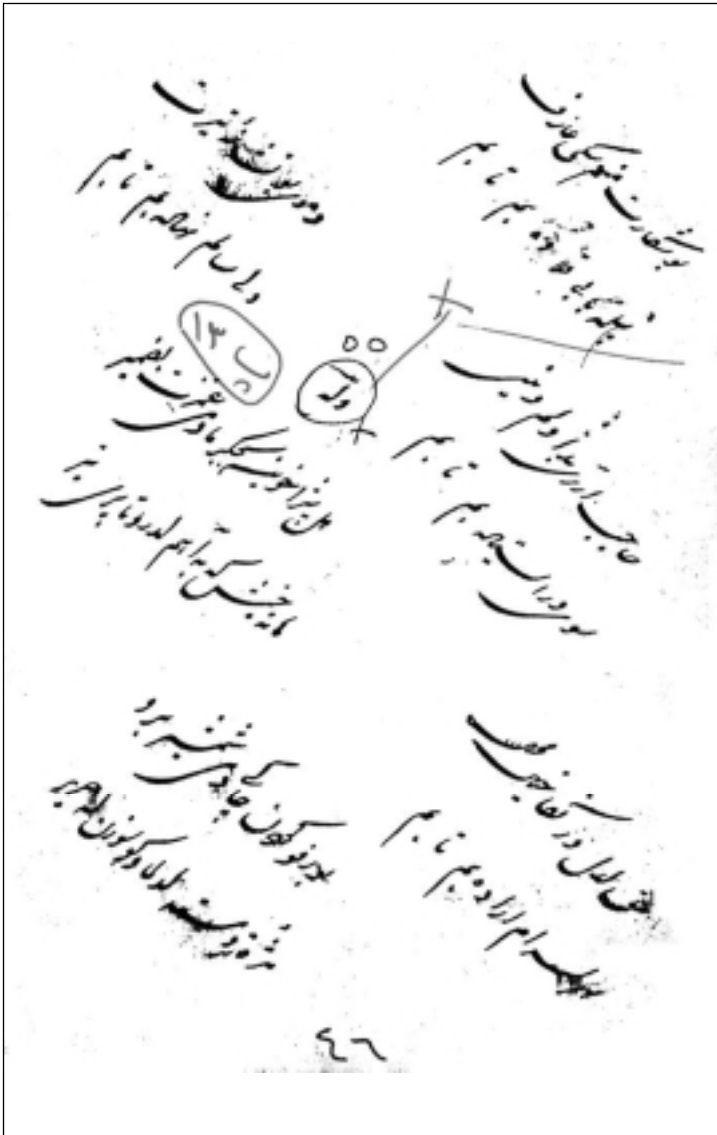
وله

۵۳
۱۳۳۸

در دلی که سر کوی تو صفا تا بفرم	که بهشتی که در کشتن تو بفرم
گر چه با وسعت امر کلک پکن بد تو	دل من تنگ به دلایه تا سر و لیم
ز غمزه عشق لای و مهر و وجودم جدا	آتش افش نه بناسم و کوه بجان کلام
اگر کبر بود تا کوه دل مرغ چمن	دو که آنکه هر منخبر تر از ابراهیم
دار ز او فرج صیقل که طی سوز دار	بدر ابرو در شمشیر کج بود و نیم
که لطف سنجاق فل صبا لطف بنا	که اصل صل و با احمود بود تا فیه عظیم
طلبم دیده تو با شفا جور دل از سنا	گر چه نارسه ابد کار حکمی نسیم
خال تو به که کن و حلقه زنی بهوس	نایه ما و دایره شاق زنی لطف جسم
لا فیه لیا ذره میونا فیه لیکل روست	سوارش کرده تا شیر کن جان عظیم

مکره...

۴۴

همه بخوار گشتن تا بهر جان خویش
 کما فوسل بسهم دیده بهایم با بر
 تا نترسد سر مغرور دنیا نشین
 بکنش که کز باب بود که ملک است
 بجز شمشیر از ازل صنایع گشت
 صاف کرد از او هم کجا کرده عجبین
 زهره سر و سینه بوسه که مانده با **و** آن
 شکر گو که با جوده لاله اشخیر
 بجهان شمشیر زاده ضربه
 خنده ام تو شکر شمشیر که خنجر
 در خاک گامی بچو بر زمین کس کسند
 اگر در زمین کجا نیست لاله بود و کجا
 کما فوسل بسهم دیده بهایم با بر
 کما فوسل بسهم دیده بهایم با بر
 کما فوسل بسهم دیده بهایم با بر
 کما فوسل بسهم دیده بهایم با بر

اول ظهر اشکی دیده تا دم نظر صبح هر دم یکم کهنه غلابه شش روز
 نوشیزند که غنچه توبه بجز طرفین و این قلا در دل بشرف کبریا سر سوز
 ای بار که طوبه تا صبح دم خلاص نام ابد زلفت آنسان باشد شود
 سلم کما که تو گت منم نظر بعم

نادم سلاسی کشته فخرم لصد کسور

۱۱۴

گنه ناما بکار افتاده کانا قد بر کتین دت کردم بخون بسیر از کافور
 بین صفایم و هم گوین مری که لا بخون بخودت نرس بر لم دیسایر بخون

۱۱۵

دل

۱۱۵

راه فرستی لهر دول از ان و بجزر بجزه صد بقم بر آبر و کوه دره علم
 باغ خود تو در ان درستان غار و ما جده و صدق و پاک صدیق اکبر لکرا
 بجهت تو بخت افک هر بودی که دکاتت تو و ضم سید خیر البشر

۱۱۵

۱۱۵

امانت دیم در دایم بود از مبارز
 این صیقلی است بر این خوار مبارز
 سر و جامه خوار کرد که در فیل
 بر این صیقلی است بر این خوار مبارز
 اگر خط از سخن تو بشود کم است
 هر آن که از بهر بیجه صد روز مبارز
 در وقت نامشروع بدین کلام
 در وقت داد از یک دو خانه مبارز
 در وقت نامشروع بدین کلام
 در وقت داد از یک دو خانه مبارز
 در وقت نامشروع بدین کلام
 در وقت داد از یک دو خانه مبارز
 در وقت نامشروع بدین کلام
 در وقت داد از یک دو خانه مبارز

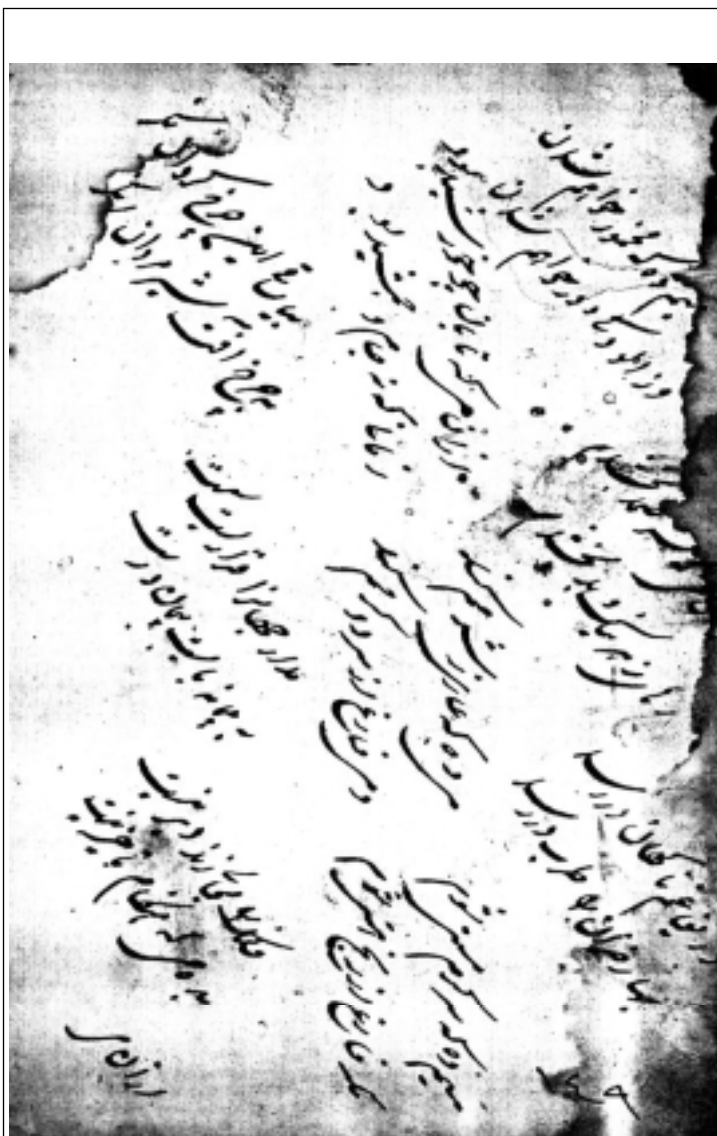
خداوند صفا را در هر روز از او بگویم
و کلمه بود و در آن روز که با بگویم
بگردان کلمه را در هر روز و در هر روز از او بگویم

بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم
بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم
بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم

بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم
بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم
بسیار شکر از او بگویم و در هر روز از او بگویم

در وصف دارا خدیجه ممدار ما تو سحر را بود در کار دسار ایوان الجبابره	ضامن کن لذت غم طلب آید آن بدینت ایله بدینت غم و غم	دینار غم تو سر کرم به تو سر کرم تو سر کرم
صیحه صفت در یکم صفت دل بر روز ده غم و غم و غم	چه بر خیزد بر خیزد چه بدیده صد آن که بر خیزد	ز سر و سر که صحرای هر کون بت که کله با چرخ دهن در
بجز آنست غم که غم و غم بجز آنست غم که غم و غم	ملا فخریه از آنست غم و غم ملا فخریه از آنست غم و غم	بسر بر دو سر و دل و دل لم از غم و غم که غم و غم

مکتوب سحر ادا شد
 خادمان و بندگان
 ایشان برف میزدند بیدان
 چاه کارگاه آب فزان
 سوداگر و گدا گار
 هم فریب هم بود گار
 هزاران بوسه گشت زانو
 شایع خبر در آن شهر
 مکتوب سحر ادا شد
 خادمان و بندگان
 ایشان برف میزدند بیدان
 چاه کارگاه آب فزان
 سوداگر و گدا گار
 هم فریب هم بود گار
 هزاران بوسه گشت زانو
 شایع خبر در آن شهر
 مکتوب سحر ادا شد
 خادمان و بندگان
 ایشان برف میزدند بیدان
 چاه کارگاه آب فزان
 سوداگر و گدا گار
 هم فریب هم بود گار
 هزاران بوسه گشت زانو
 شایع خبر در آن شهر

وینہکانی پارچہ بالاونہ کراوہکانی
دہستخہتی نُه حمہد ناغا

۷۹
 نخ کر حاتی دوری نہی ختمہ چہ ک
 دی وصفی ہی جانانہ شکر دیتہ دیا
 دیدہ با مینی کسی گاہ تماشا جز تو
 کزانت یہ تو خوبی لہ طغہ دگر آن
 شکوہ بچہ صلا سلم بجا با صیب
 کی دینی لہ صبی چارہ ہمہ در کون

از کفۃ سالم
 - ۸ -

طرہ تو ای تقای چہرہ دلی سرد بہ است
 بودی رہ اگر کار خضر لہ عراب
 دابہ دل چہ چہ جدا نا بے پری تر کلمہ
 کی برون دی بکسی طوع لہ چکھانی
 تری کشو فر شہیدی کچی چہرت لہ مزار
 دی کہ سنکی لہ دی بابہ چشمہ لہ کلاب
 دوسرا فرازی امی صلح کھاری زور بخ
 حاضرہ رتبہ ہستے ہمہ جانسی چاب
 ہر طرف نمل بی با فوہو اکرم تموز
 تشنہ کشمشکی دادہ بین برقی شراب
 گنیکہ بے قدر کشتنی اولاد نہ بے
 عفوئی سالم دی کشتن بکہ زلابہ صواب

از کفۃ سالم

دور لہ خا

تغذی کر حالتی دوری بنی تہ پہرہ ک
دی وصفی لبی جانانہ شکر دین
دیدہ با مین کسی گاہ تماشا جز تو
گزارتہ یہ تو خوبی لطفہ دگر آن
شکوہ ہے حاصلم بچھا با صیب
کی دینی لہ معنی چارہ ہم در آن

از کفہ سالم
- ۸ -

غزوة تو ای تقای چہرہ دلی سرد بہ شیب
بودی رہ اگر کار خضرہ در غراب
دابہ دل چسپہ جدا با بے پری تکریم
کی بردن دی بکسی طوعیہ چھائی
سری کشوفہ شہیدی گئی چہرت لہ مار
دی کہ سنگی لحدی بابہ جہرہ بکلی
دورا فرازی دمی صلح کھاری زور بچ
حاضرہ تہ پستہ ہمہ جانشلی حباب
ہر طرف مل بیابا فہو اکرم تموز
تشد کشمکشی دادہ بین برقی تہ شیب
گنی بکہہ قدر کشتنی اولاد نہ بے
عقوی سالم دمی کشتن کہہ زلابہ

از کفہ سالم

دور لہ خاک

که از شقتم دیدغا تر کنی سمانی نیسه ^{از کفنه سالم} بخت خفتم تا قیامت فلکی اهل نیسه
 سودی که او مگری فلا فلان بو علام بکلان ^{در دین و دیو که اصلا قدسه در مان نیسه}
 خرق فلکی کم به تلا می خردنایمه در ^{هر طرف تو و حکرم از مکره پان نیسه}
 فلکی قبض روی رقیبم وصلم داننگه ^{تو بر روی تو خفته دل زوقی خندان}
 و الله قبضه خستاری کافیلها کاری من ^{مرد تو از بنصاف و بخت دیدن ایستای نیسه}

از کفنه سالم

هر سحره نیستی یادم کوی نوکلگی خطا ^{نقویا بینی که مشکین نوبت تو با صبا}
 نوری است که نشود دیدم در بخود زاریه تو ^{دل در سینم تا مگر سنگ است کرا}
 بلکه هر جا کشته شیمی بخت کون ^{کوی دل آرام در خون بو بدستی نوا}
 چه به بر جبارت بجرم دل است خند ^{چند چستی نیز کانه در لاله لارا}
 نازی بی بسرا که سینه های چرخ ^{تا در هر رسد به نوبت تو بری بجا}

نقویا

۲۹

(ب ۴۱)

تا منزلی تیری نکوست تازی دلم بی	یا تب همه جا طره طوقی هم بی
خوین کا جگر هم خورالم کاه تاش	بی عارضی تو کر پرسی توی کلم بی
پزاده خوین بی به الم بیله چاد	بی دبر اگر آرزوی جام ملول

بغیر از همه تو گریه دل

ز زده بخجیری ط لبی له طما (ب ۱۵)

بر پا دست بکجا که سرد که درش	سری فخرم دکات به پایه شوخش
لکهای چادی کست کاه ایما	دبختی نشسته برین دکو برش
اگر مانع نبرین دستم دکا بیت	درازای آستین دکوتی ارش
مرث طلوبه دیر آلا به چاوت	یرش رول دبا که بی شوخش

از کفنه سلم

اگر صبی شوایسم که ملک بو
بیز تو تیر آیم تا ملک بو

بجز تو هر چه موجود است حکم بود	که الما سخی شت کیر بد لما
دجی شتر لانی خون نمک بود	که فضا و فصدی نموی توی کرد
ولی ای تو له لای و کز کزک بود	دلی فردوس کلزارتی سنج
که زانیم و جفا جملت کرک بود	دل جانوسم سیمی تو کرد
ولی سلم لرخ کا دک سبک بود	که دای شانه با ترموجی زلفت

از کفنه سلم (پ ۱۰)

دیرت معدنی لعل و نمک زار	خوش حربه کفنه سلم کایا
شهرت نازکی شکر گانی دلدار	له زخمی خون و کوفاره و قلی
دوای بیمار اگر بگری به بیما	پناهی برده بر جفاست دلی تنک
له لام آشفته تو ترتیب اشعار	زلفیت کفنه سلم بودا
که پیکر کشته شویت به منقار	با بگری دبارینی له پیر سل

در سلم

شرت بودل پر پزئی ختی ایما
 و کو پر دازش هین بو کبو تر
 فریبی قرض بوسم دئی لودینا
 بخت و کرم له بر دین محشر
 له شراک نو بردیش دیره چادت
 برابر بودلم شمشیر و خنجر
 مکه تقریر علم و فضل سلم
 به آدای عشق شتوییه دفتر

از کفتم سلم (ب ۲۰)

چه دلی کره رقیب دلم آزاری بی
 هر گلی بیلی بی حکمه دلی ضای بی
 مانع بو کندی دل له خست زلو سیاه
 کنجی بی هر طرفی شرطه دلی ماری بی
 رخته عقده در جلیش دابله
 قرغه بوسه که دله بن باری بی
 شاده فی نیه بو اکره خیری بی
 نامی زت و صلت له لاجوررت
 درجی کشک کشک کین می همیشه بهره
 عاشقی بی دل اکره دبری عیاری بی
 بنشوی شکره بله بی خن طولی فرق
 کرطیمه کو من دیده بیداری بی

در انم فعلی نهانت که چو موینی ظاهر
 فریبی کن سده زاهد سپیدی تندرست
 برنگ شای شوی سطلی سطلی سطلی
 چو شنبه آوی بجم مری کوی

از کفنه سالم (ب ب)

بوسی بسرد با غیر وفا پیشه نما
 بودی تو صنما جزستم از پیشه نما
 آواز کلم نیزه بسکه تکا خون سرشک
 می امحر که تزا صیتی شیش نما
 چه کتکها نیکه خدا یا برسی جور حبیب
 بونهای الم برک برودیش نما
 دام ترش بود به خون غم تیریش
 شهرتی که کوه صفت می تیش نما
 بر بسوزید غم ملی سکین بر جفا
 بود جودی سرد پا لحم دوم پیشه نما

از کفنه سالم

در نری تری عشق الم ایدار و بهوش
 ولی سید الم خوابی غفلت هنر او هر گوش
 مریدی تازه عاشق استند اسارت آوازن
 خلائی پروردگار که در کسب بر خشت

۵۷

از کفنه سالم

نمک یخته بر بنم نمک شوی ملخ لالی کردم که کلاه به عبارات فصیح
 بم صفت جسته تلام به ابد نازانی ریزی پیش آینه کاری نمی بجا سطح
 غیر نسبتی تو چاره نیه بودم با ذرت کریمه با آله امته قول صحیح
 نایه نشانیه و تازه دلی لاده عشق لفظ بدتره تا صد درجه عدد قبیح
 جسته در چکه در دورگی دشمنم صد خفتان در دهن مرکب و کاسه شکر

از کفنه سالم (ب ۱۴)

به دور مدافعی کیش و به مرکز هتا فرم له خط نامکم تجا و ز
 کهن نامکم قماش عشق جان بتا قبض نی روحم به نماکز
 بدوی چرخ و ادم چرخه چرخ رکی دل با در او ک رشته قرز
 برادر ماد و هندوی باخت غومی چودی ست ختری رز

۲۰

شوی قدرت به غم تا سحر گاه در پیوم خار و سلم نرمی خرمی

از کفنه سالم :

دختره جادی محمودیت بنال بر در شرق تا به مغرب سحر جادو

غیب دگر کشید کبر و فردا که من در زکستان تو تا حال بندد

به حلقه موی زلفت تا میان میان کی تفاوت کم کم کل

در زنت تا بنا کای جدایم جدایا بی سرم کیم نه زرا

بود یکم که دختره چین زلفت سیه چینی نسخه تری پر سطر

به قصد که کردی دل ترک جادو برد یعنی را کیت که ابرو

صفاد زوقی نیرس لم لایک به بی خیب بر بحر باغ مینو

از کفنه سالم

یاد زلف ابرو و شکر کان یار چشم تیره و ضرب نیغه در زهر مار

از کفنه سالم

۷۷

تراهی گوی بزم دور و دور به سبب مقصد
 پر داری طلب و اگر بتندی گوی بزم
 از گفته سالم

سازاری به نسا اینم که در غایت زلفت
 بند بندم فی صفت سوزنازی محبت
 کی لبر آینه چرخ در دمی یادت له دل
 رخت بوی شمع جان داده ترکی صحت
 بینه خاطر آینه خزان خوشی نمک
 قد برین پایانی نای و زری گری لغت
 رسیدن سینه بظلمه مظمتی لغت دل
 روشن کلمه به شوقی خیالی شمت
 سجده چون یک بید مجنون سرد با کف دست
 بو توج از نمایان بی له باغ فاست
 بی تری در افتاد طاقی نام نسیه
 ای تو را با وضعی جان کوانی از دست
 ترک دامن که تمنی ببردن کی سالم برک
 ناموی بر روی کپای بنجا در خیالی

از گفته سالم

۱۷۵

دلقبه زور بر اوست محراب بود دل
 به لبیت و کج صلابه بود دل
 نوی دی بی

شوی دی بی چرا پر نوره کلیم
خیالی نیست مهتاب بود دل
الم آسایشی ارباب عشق
همو خاری جفا سنجی بود دل
قناره حوضه هر سوله ترکان
لچاوت آمد و مک قصا به بود دل
سکبم کرد به جورت بچه دریا
مژت برشته دک قنای بود دل
بر محنت ماته لغزش قلبی سلم
خیالت معدنی سیما به بود دل

از کفنه سالم

سوادی دایه مغرب طمعه کی سوی جانم
ضمی بخششی به کجی کشیده اردی جانم
بناز آینه زرا کتهای گل بل قبول ناکه
به بره غاصبانی سحر کروی جانم
زبونی شمع کافوری له و کلا سه روی
همشوروشسته کلیم به شوقی اردی جانم
بیان ناکه کتی تب دای در شمعان
شفایه بوتنی فتاده کان لیموی جانم
ترایم قدیر سلم سندی عشق
له کرد نمایه تا زنجیری حلقه موی جانم

لبی ششم خربکی زکری تو یہ ہتا روحم کہ تند اویسہ سرب
 مطلب نام کہ تاپی کرد کا را بعیز از وصل و بربیح مطلب
 قلم سرخوشه سلم بو تر دژ کہ تعلیمی بلاغت شلی مرکب

از کفتم سلم

ب ۷۲

تاخوند کسبم دلی غمید و دکوی تو مشغولہ دکو دکوی ویرانہ بہ کوکو
 وصلت شیرینج منی زاری چه دیرا دک زسی کل غمیدی چون با تو چه چو
 بو زکبغا میهنید بہ لابه و خوری خو خورہ ابر چه ہر دقا نونہ کہ کل ساد
 پر شکله لم لب بکا چارہ در دم بیابوی شفا داروی تو فکری از سلطو
 اینا جی شنی زادہ چه مقبولہ لای تو ہم دیا شتوہ برانوی او با چا کری ہندو
 دازری ہوا دقبہ یقین کشف لطف ہر ہو ہوہ شغنی دلی غمیدہ دکل ہو
 بو صدق قسم با سحرش ہد بہ بابی بی بویہ لہ او کی بسوی تو نافر آ ہو

لہ ابر

۷۱

سالم بپرست تا قره سوم بپوهه دیاوه
 باره لدی خسته الم دک کلی شاه
 از گفته سالم

اوست خدایم بخرنه بو صالی غیر با ما
 با وجودی زرق مردم خاری من عجب
 رسم عیدیم غنچه لب حرق پار
 حسرتا لم خرنه عیدانه و عیدیم همه
 کرمالی حرقی ادم خرنه ز راه کرم دل
 ساقی غبرای دنیا بو ملا می مان که
 دل الغم مذ بوج دله و دیده ن آبی تو
 آری آری خرنه قربانی له هر سو اینه
 سالم ایسته من نصیقت صحیح فقر و فقره
 صحیح عیدی مردمه فصلی بنهار و شوه شوه

از گفته سالم

دادل له خیالاتی نومان پر خسته ایشو
 آوی کنبد دوران له ساسم آینه ایشو
 کرخا که تا شرف سیرا که فر ایشو
 بو حرقی طره عالم که ایشو
 خرقم له غمی یاد بروت بسکه له بحر ان
 دکلی کمان قد بنسعیف خمه ایشو

۷۰
 سراسر کارم عشق غیر اول و آخر
 خجالت بے قیامت کے برابر تیرے صحبت کا
 از کفۃ سلم

جاننا حالی ام دکھ بجز خود کی
 مشغول تالیف لہ جدائی تھی فی
 چہم کہ پیش ازین بیغافرت لالہ بو
 ایستی و بالخی خزانہ کو دلہ بے
 چادت بے زہمی بادہ بن جو عشوہ کا
 ناک بسم نشہ مستی ہو ای می
 غم جیش سلم طوہرہ کسے ای می سلم
 بو شوشی دغا و الم سببہ بوہرہ کی
 سلم دلیہ مصحح کردی غلی بی بار
 رحمت برالہ بو کی او جوت تیار کی

از کفۃ سلم
 (ب ۷۱)

ای لامعہ اور زلف ہوا لہ مجو
 روئی اور بہ سر خود ہو خفا ہو چو
 لازمہ کہہ ولادین ہر لاکین
 قول بود حقی تو تندی و دوشنا ہو چو

از کفۃ سلم

۷۰
 غلی علی

حوتی دل در جبین تو که مکلفانی بیره
 می شکیبای ناوی پر کسیری کعبه کبره
 شیفته کیسوی ایازیم کیم محمود
 لشکری غمزه لغز نه غنای غار کتره
 شیعه دینی لای کن هر یک کیم چون
 نصی اولادی حسین دردی غری غمزه
 بو حقیقت خوانم چاکری خمره و
 خلی بی سلانی پاکش مورسی من آره
 سا کذاریکه بر مانی لاری املی عبا
 کرد پیروزی دست بواج فخرم آره

از کفنه سلم

له پوزی لای شیکر آرا که تو دنی برده
 بر دوش ار دمای پریشی آرشا دتی برده
 لکام کرد قطنی من نعتی نه چوب دتی نخره
 دتم بو اکرت به دایه عمری من دتی نخره
 دتم تنها منم؛ بد عشقی تو دتی کم به
 هزار یکی دو تو کشته شمشیری ابرو به
 دتم کران چکی عشقت منم تنها دتی شتی
 صدی و کتوله هر سو بسته زنجیری کیسوی به
 دتم پس مع خوانی لطف تو زور بر جا دیدیم
 دتی مرد دتری شتی بخت بولار و مجرور

و تم غمی لم کاری کرده بودی تو چو
 برین چک تیر بارانی نگاه ای صبا صبا
 و تم ناردم تو دانی و قیافون شیبو سینه
 ذناب و بران ای بی خبر یک باره معدوم
 و تم سلم دزدستی بلند گرایه را راست
 و لی کشی دم با فنده دایم خا ل نند و سه

از کفنه سلم **ب ۴۶**

بتا کی ای ملک بختی من جور و ظلم بی
 درجا که چند روزی نوبتی لطف و رحم بی
 که قدرت نیکه ز هر شوی جام بد بختیم
 که خدای لغت با همفیه باری تتعم بی
 چون دل دینی ای بیان و خصل بختی
 کرانه استخوانی کی برین تو خدا بگو کم بی
 بیتهای ضد او جرم و کم قسطی قیاسه
 که ز می برار که بوز نام مدی کتعم بی
 فیم جان بزی روی عشقم له مولانا ز لایم
 اگر لطف محمد بی و که درت تقدم بی
 قسطنطین و دنیا ابد پایانی قدنا بی
 پیچیده خفته سلم بدم آورده غم بی

از کفنه سلم
به شکل دل

(ب ۷۸)

بهرنگدال رسید او کو مرغی قفس شو	چنان شینون دکم یارین له هجرانا هجران شو
خود طرز فرغت فرقه بود غمی بدت	شم یک یک له چاره بود پیشی خدو ش شو
ندمقاری بس ناکه تر سرگرد کو طوطی	بهر خوا دام دستی نایستفد که مکس شو
جسوز بود چستی تا توی دام تر زنی اندوه	له جلد و راهی حلقه با تری یه نفوس شو
سپه سوج و دم از زری بر سیر کن رفیق ایمان	به چو کانا نوره آنگنده سر بر که رش شو
له میدانی باغفت واقلم سرخ شسته بوین	له با تو چو زاده ادا کاشقی فرس شو
اگر در بر سیر حال لم پی ملین تو خوش	له کیوی محنت ناکا به سیرا مات سیر شو

از گفته سلم (ب ۷۹)

بیهوشی نگاهی خود دیده نازینی من	به به چو بر سر بر باد حیا تو عقل دینی کن
له شوری بخت بد این دنیا شینونی خود کرد	منین بو بعضیه تو تم بنای شو روی من
جداناهی ابد کتله سر سرد و تها دم	دل و محنت سر رود ادرک استنی من

چون که خست خوابش گسید سیرتین	چون که خست از کاره و دغا را
و کوزناله عقبش غم می باشتی	بوسن مرز و تختی چاک کفکم یارین
صداندر صد ادا حاصل مهر و دردی	دلم فلاح در دلم نهر غم بذر و
بهری آردی جهان افزودن یاری	بزرگ چه سود هیچ فرود ز کبر بیداری

از کفنه سلم (ب ۵۰)

پایال بر صدای صفایش جم بو	لو کوندا تو کتی ش ای عجم بو
و که آریب پانده ارب جو نظر بو	ترین به بلاد خوش موان صنم بو
لذت خصم لب و عارض دیده	پیوسته ترا بود شوق شمم بو
و که ناجر دوت بهوای خزنه نوبی	بوش پدی کنج بشت علم بو
دم دایه بم اصل و دوب کوی بوی	پیوسته کل جرم و کو حاکم کرم بو
شایدیم در بهوای صورت او کیه تهای	صد شادی و کسکه شیرین خدم بو

تأملی طالع

۱۰

تا آمدی طالع بود خوش روی پرورد
 که باد لب لب لب غنچه دم بود
 نامه که ترا ز اندی لب لب لب می
 ساله فراق نه ادم بود امم بود

از کفنه سالم (ب ۷)

دیده بی دیدار و بترتا مستور کنی
 خوش تر دیکه تر دیکم بلا دور کنی
 دهر و درون ناپیدار و ناز نینان بی
 هم قراره حیفه با معشوقه مغرور کنی
 سرتستانی حیران کردم برده تیر تو
 چا و که نهت بر شعل شمع کافور کنی
 عاشقی میکنی قلی طبع و لبرگی دلی
 تا فبونی غرت و اندو بود بخوری کنی
 دلبری نمی حقیقت کی دلی پیری کنی
 تا به خوینی فتری از رخ فرقه انکور کنی
 برین سال اول که خنده شیدون
 دل نصیحت که بقدیمی منوری کنی

از کفنه سالم (ب ۵)

اشقه غمناک که تو خنی یار
 آری نیت خنی آردوری پسر نارا

غرمی دلی پر شوم بود آنی سحر ای	بیزار دهر بر ستم بم نوحه له ناشایدا
بجز آن بیابانی ز در تراهی دی	نابین بینی بد بخت جا دیده که گمراهی
بوش دی دشمن بر تانم غم بدم	مغفوفه نو میدی نارودیه به بخیارا
از گفته و کلینه بایم له قصه ناصح	دک تازه کلی باغچه تر زرده له ناخارا
عکس قدر دور در صورتی به بر تانم	دو پیشه قربان کوی کتبه به بزمارا
جانانه له کل سلم نزدیکه تر دهم کا	بم فوسه له کربان خوین دی له دلی خارا

از گفته سالم (ب ۶۶)

از ستمار معجزه سرگشته داری ماه	سرفکنده یو سنا دیم خوشه آبورد
تازگی عشق یاری کندین دوم بو تنم	نازیننی خرنی زیبا لام یکدانه جو
سازگی چو خرس چو از نوع چو اریار ازینام	آبوش کر که کله عقل مسیح عشق دوز
یا مهربانم دتم افتادگان در اصد	سکب کر که اوده اتوسالی مسکین دوز

از لونه

از گفته سلم ۸۱

ترک چو وی بر سرم دخی کند تیرا کند / عشق از فرضا فر از زری لفظها بهمنه
 در بروی دل بر هم کب شی شیری بود / حلقه صفت سلسله نغمی بر شلی جوشنه
 دل نظمی بر نظامم بود نظمی نظم عشق / دل دگری کج فکر او خستی صفت مخزنه
 جمی صغیری بوی یک دم از صغیر شریزین / عشقی یکس کو مادی سیر بی مسکنه
 رومی عشق کی بخانی می در برتری نظر / کرد که با بی ستانت داد که در بین تنه
 زبوری او در دشتی با بیت طوقی که کجا / کردنت چه یا لاهی محکم او دارنه
 خونی حسنه غداری بر سرم آید بیغ / لطف در صمی داننه داننه جو در غمی کنانه

از گفته سلم (۶۱)

پنج بوشه بر ابروت پی آروی مال / ضایع بود ز کج کس غنبر افشانی دکا
 قوت در صبر کوی قوت دنا آرد آریه / منع با آری عقیق و لعل رمانی دکا

گر لہ پر وہ نازوہ اور زو کبریتہ کوئی	طلوئی شیرین سخن کی مہلی خوشخوار دیکھا
ناتمی نوخیز نرغبت نہالی جنتہ	سردی رخسار دلاکت از ہمیشگی
پرتہ صلی مستی صاکت لایعقلہ	بو کبابی جگر کی من یوتہ تکملانی وکما
بی ہزار جارت دین ہم حرفتہ کار شونہ	ہر دم ابرام ملی بی پیرہ شیطانی دکا
بیوی یا قوت کیزہ خانی نادر ظہور	غری دستی آصفہ د امری سینوی با
کسی نہ او شوخہ حالی کالہ سنوی ام	پی بی سالمہ شوق و اختر خان کا

از کفہ سالم ب ۶۶

تالیہ نوم خدا با ابرام جوازہ بے	بی لبی من لبوی غنچہ بولی کس دانہی
ہر کسی استخیال لوانفہ تہینتہ یاد	روح سیخک چہ کدک چاکو زخمی شایلی
درد کہ استوم استوانم آیتہ خضار کہ	طوقیہ ہم ام کردنہ پلسلہ دازہ بی
محریتہ دیہ اشیر شوی خوبی زربنجا	دل دوستی چار نیلا بے بی پر دازہ بی

ملکہ انسی

تلمذ خانومی جمالا شعورہ بر شمع روشنت
دل تائیکلی کل خرم ہر دبی ہم خانہ بی

از کفہ سالم (ب ۲۱)

ناریب صفوہ کا ہی حذرہ زحیفہ	اوسکہ تالکین بے خیر شمش سفہ
گردن سایہ طوبی بہ صفامادکم	عیسہ دل یاد بدی اوسکہ جیم پی سفہ
چین بچین کو تو نہ یک لہ لا خفہ	بی بہ جی دکت و سرام کثرہ
آخر کہ پس ہم بھرانہ بکوری قبت	دمدی دستم لہ قدرت حسبہ شکرہ
بقصہ خوش نشینی دایہ قصم پی درضا	صد سدی تو لکی دام کردہ جنر باہ کرہ

از کفہ سالم (ب ۲۲)

دکریہ توشی بلای بی بختاقت قدرب	مانی و صبح حیاتم توی حیات قدرب
ای مغفقت منہ بد بکوبی فشت کوشم	تا بہ زندی رتی پورن شافت قدرب
چھا کانت ہر دو کوری دستہ و نہ بودا	زندگیت زہری جلا بی ہمتاقت قدرب

سینه پلو بدگری عفت سردی حکمت
 پارچه بوریای ریز نو نژی ساقه
 ای قریب به دل تکرار دنی اول دکا
 دک از بخیری کوی رقی بخت تقدیر با

از کفنه سالم ۱۰۹ (ب ۹)

دود آبی سحرم روی فکلی کرده بجا
 به قراری نیمی است با نوری خسته بجا
 شرری اگر می غم به چکی دوا خسته دلم
 رایحه عطری وصل با تری بلای کباب
 دانه دلفری عشقا بغیری ادلی شوم
 دگریم نایل و پنود به مثل ظرف جاب

از کفنه سالم ۱۰۸ (ب ۸۰)

له دودی فرقا روزم و کفنه شوره
 بیادی جهادی بیماری دلم برینده
 کبره شب هجرانه و یا لیلاده بیایم
 کو از دوزی آرونا که از مرد بر پیش قدمی
 در فرقتی که با غم و بهاری عافیتیم
 به اشکی آلی کلکونم سرانجام سخت کنه
 کیداری پیر من آلی دلم در آباد دگی
 سرشکی شجوی کرمانی چادم سکنی کنه

دگر از دنی

دگر در دوخته شد ز نو لبی آلت	مشق برضا پخش اگر کج در خط است
دوده در قدی است چند لبر و موزون	سیر کیم چه شیر ز نفیس گل در سالت
نارنج ز بلجایر کوی صیسی ز کف است	طوفانی می شیرینه پادانه در خرافت
بخت لاجرا کوه سو ریکی تلخ ز کوه	خونی و ملی من آبه بو پنجه شست است
گر بتوقف بادی من جمله دین کس است	مخرونی ز حشمان مفتون دیده گات
بیر جو جفا کاری بو کو کجی غم کین	بیرین را آیت رحمی بر پیش رو است

از کف است لم .. (ب ۶۷)

نماش کی ز کف است دلی نارنج بعبیه	لکهای صادی افتات دگر آهوی بعبیه
دو صفا که عشق ز شفته مجز و مجز است	فبیم نقد بزرنگ که کین ز نادر است
مکن منعم دگر دگر اگر شفته درازم	جگر کلام شکانی دگر شکان غدر است
اشاره چادی مجز و لکهای دگر انداز است	بر شلی غمزه مجز کجی ایمای بعبیه

کلاوت صفا قلندل سنجیوسا لود با چاکه که نظم تو فرشتند فلک عقدت زیاده

در ذکر آمدن بندگان عجب آیه پاشی با بیان از دربار

همین بسوی عراق در دم و نظم سرحد است بین ام

دیران از گفته ۱۰۰

سلم

ب ۲۳

تیرش دیمه که گشت و عهد نستان با توه
بیلی بی دل لرد دره کل به آفتاب با توه

سجی تخی کرد که کرد که افراسیاب
با دوز و زری به شلی پور و ستان با توه

سگری کل جلود خندان دلین بر شاها
تا نییمان صبا بود وی نستان با توه

با غیر زرده خزان و خرمی اوقات خست
ماه نور زری به یکسی ماه آبان با توه

با شمال این صفتش قامتی مهدی سسی
بوخیا با بی چمن قمری به بالان با توه

ساره دل داده سگفته شخاری هر کوشش
بجو در قاصد و سرست و خزان با توه

بو سگفته طفل داری یک شب به شخاری درخت
رحمتی از بر ملکل هر قطره باران با توه

مردودی

۹۱

دایه ابری بهاری اشک بزرگ ما توه	رود بر دی طفلی نباتاتی چمن مشتاق دار
ساروش هر سو که کوسیرد شتاب ما توه	دکنی همدگر کی کلنگ وقار ز سونه پورین
هر لب و لب منی بل چراغان ما توه	بیری کلشن کن چه جره کل شوی ابروی
موی شش و مطرب می پرستان ما توه	سبز بود که کمال هر چه زشت و صفتی چمن
تا که کشند ابر ما بوی یکمان ما توه	بود نام عمده کل فسرده کی بر دی نما
وزیر خراش در دمانی اعلی ابان ما توه	پنی نام دوری بود که کجی محنت دافعه سرش
ترده ای یعقوب دل یوسف کسک ما توه	چیز مقصد بودید ابوله بر صاحب دار
رود بر دی ملکی صباختی سیدان ما توه	الکهار ابر طرف بند بر پرواز دلی
حاکمی منفی به امری همدرد سلطان ما توه	برق و شکر کلک روشی که قسطنطینیه
بولطی ماکب جینی رود مو ایران ما توه	اصغی ثانی رخس بود به امیر باد شاه
شعیه کخسرد به چو ناب ایران ما توه	من نام چون بود اندر کلک نجاران مل دلی

فستق خرد راه سلفطین سمنه خوات

ام به بر خوانی اکور دین تن سکن با توه

نوگردنی بر تن کرد خصمی طبعی مین

بو تنی برده خدیق بکت یک جان با توه

شهد و تلخ لطف و قهری بو قرار پی بندید

شامل است بیادی خوش دین با توه

خوش نماشگری اولو در کله ای شامی

ماه نو در کو تو عیدی روز در آن با توه

بو قصه می تخی و قصه هستی مدعی

شیر روی کردی بر این کلک میدان با توه

خوش مجرب بود ترود با زین دشهر و زار

عادلی نادر شوم جان در دلت با توه

بین بهم باد کی کردی طبع خنده سرید

بومنانی کفر و ظلمت بر ایمان با توه

شب نشینان خفت بازده است بر قصص

و الهی دلی خوشید بر خشان با توه

چو کوزه معانی نو کردید چه چید آن بقال

بو نظمی نو کرد بقال در معانی با توه

بچه در صفاتی اول کفش دوز پزیمی

حاکمی مرکز شناسی اهل ایمان با توه

بر هم در با نا رعیت ظالم نو کوکر فقیر

منگبوس و قضیه را اهل فقیران با توه

کتابش

شش دیش آباده بن بوکاسی شور^۳ نشین
 پست شکر صندل بر سریران ما توه
 کریمه تا دکنی روی با کریم آغای نئی
 حکمی مغزول کرده او شردن ما توه
 طیبی بر تینی علم دن کا خانی کاک امین
 قابلی سدا فطیل لشکر دسان ما توه
 خوی پست امجی ستینی ندیری پست مل
 صباچی حشر دلواد طوق و فریان ما توه
 خوس خکهای ناضی بولده تیشی شهردور
 پی ملین خوی اکرسی در کبری خوان ما توه
 چو کله سوره زانی بولره کپاش ارایین
 صباچی حشر دور مع د خود خفتان ما توه
 بوشکاری اوله سرد ابدی ترلان ما توه
 مسکری عهدی عزیز بیک کلکی کپاش باری
 بیکه امجی بیه کاران بر صدی ملکی سنه
 رموشینی معو کله دشتی بر یولان ما توه
 کرد فر باکم بگهارالی بر بوی حشش کرد
 پش بندی لشکری دندا تو جها ما توه
 طایری اولت تکواته بر امری شهردور
 مستعد حرم دیاران تو دران ما توه
 کورنه ناکفه کرم دوباره خوجی شهردور
 طلعی بریش منفیس بوکه حاق ما توه

۹۴

۹۲
 من بچک و موت نجاتی کی دلی باشد
 دل دلی ساقیبت لبنا بر قرآن مانده
 اعلی دانش حاصلی بخشش ایچکر کن جفا
 باغین کانی کرم کی بور بیان مانده

تمت شد

ابن قنبره حضرت نلی در سطنظیه مخضر ارج البرسی

ملک بیان فرستاده است

قرآن نور بکنم ای باد خوش مرور
 ای پیکش از اجمو ملک شاد زور
 ای طغلت خفی دبو او او بومم
 وی سر کوبت رت سر کوش حضور
 ای هم نواج عشق تو کرم عاشقان
 طوفان دیده دشمنی قلب و ک تنور
 کاهی دلی بر وجود کی با ده سین توج
 کاهی بی جرم دینی می غور
 محوی قبول خاطر خاطر شمیمه
 کردی شمال و کیشری جنو بو کره دبور
 تو تار و اق خانه صبرم در درون
 نم ماده خیر کوش و در کیمی یا حضور

مهم مان

۹۵

تا دزدجوی نیمه شبین ترک بی تظاک	دزدان همو لہ خرم منعم و گو شرر
شہر یکہ پر لہ ظلم دمکھا نیو کہ پر لہ شین	جا یکہ پر لہ شور و دلا نیو کہ پر لہ شر
سربانی پر لہ کر دم دیدواری پر لہ مار	گودالی پر لہ رہزن اسحوی پر خطر
دل نابی علم چیدہ سمانی مجرہ کی؟	ہر طرہ عکبوتہ مجاہد برون دور
نای صدای لہ پنجرہ کی جرفغان جفند	غیر از شقای موری نہ شوینی پل کذر
تو خوابی بہ حضرت نابی دخیلی ہم	ہم نوعہ قدکھا بہ سلیمانیا کذر
سالم صفت لہ یکسیا بانی ہلاک	من کردم اولکھا غما خونجی خوی ہلاک
ام کلیم لفظی نابی بہ بی نظمتہ وارثی	بی ادبہ قصد ہم طرہ فہ بانکھا سفر

متشہ

در وصف والی کردستان نشانی شدہ است

(ب ۳۵)

صہی دی با تو چو آرد دوشوی دی دسی می بدن امکا پیانے

خدا صم کن بدوس غم مطرب آمان	بدکنی بربت چنگ و دف نی
دل ساقی له می نفسی نفس بی	پزنده مرده صد ساله کی می
زتر درنگه سحر او بادده کلکون	هتکی کامی چکنی دخیل دی
چم ترنگه بستی توی ساقی	چم دگیر و صدای ہی بنه می ہی
عجب صفت دیکه می حقیقت	لاله پردان کا غل و غش دخی
صراحی والہ پرستی دیارہ	نہانی قدنیہ رازت چہ فتنہ
تنگ ضربی مکن آن حریفان	لطیفہ می بہ عفو ابانہ بی سقی
لہریہ دولتی دالی والا	لہ ہر سو زمرہ کچھ شنی جم دی
ایچی شخہ او ریستہ تہنن	نمادہ ہر لہ بھرا تا بہ تری تری
اش رو برتی یعنی روزی ہدیہ	بچہ لاکھی دکا اسپسے قران پی
موتو ما ہی یہ جولانی دکا ریش	و ضربی سستی اسپا و نوک نیرہ

دردانن بوسیا کو تہ پشت روتہ	لہ تا داوج بلندی دارر نقلہ ی
ظنورہ شہیدہ فردوس اورخ	پہ حسن دبرمی دقہر و فلاقہ
بدن پوش کر تین کا بدوشی	دوشی پر توی خورشوق شہ
اکر سبلی کر مکھا طبع تو مخی	دکاتہ مردود نان حاطلی طے
بہ خاصیت دکو زرتہ عدلی	دبی س اشنی کو بر بن دکو می
لہ باغاید مجنون زور بہ دہ بہ	ابد تابی بسجده او د با پی
رہورسی علی کریمہ خاطر	دکاشق سینہ فیصر بد شہ
اکر بی میلی زاد کا بو قفر ج	دکاتہ عودہ فضل چنگ و اشہ
بدنگی طیل باز کر بازی بردا	عقاب دک کاروان نامہ لہ حملہ
خدا یاس لہ تری س تی کو تر	ہستابی باغ و تاکو شخ دریشہ
بہ نرم دکامرائی و عیش عشرت	لہ بادہ لطف حق پر تیبیا لہ

بجو یات است در حالت حمل نادانی

انشاء شده است شغفر ته ...

۱۱

دل نه سینم ادوتی هر دو کوشمعی	مولمنا باز له قمر ابو به نوکی بیشتر
الحذر خوت دور که توانی بردی	نوسرا پاشم در بی خوت له اگر بودی
س برین رشن تده ز نوئی شطرنج فصل که	شده زن فصل خرام کردن شغفر غن
لوط چکش مور شمش پانچ چرخس	گر ز خویز شگب من بو چرخس انور کتیار
سر خر که بود رخ موناخن دلا کوی به	جو خصیت شریب شتوت پیل ن
آسمان بو مجمع مجلس دینت طونی سر	ر شطراب کچکی عوج که دی دختی نهار
سر له خایت نوی پو چرخساری مای	امتی نخون بکم کز ناکری انداره دت
رسته دانه کز جنسی سار، کلمب شتر	فرع اوله حقیقت صید در کجی کس

قول بر طولی

۱۰۶

خو له بر طولی د ژیری زور ضد نه کړېږي درت ستمت ځن له بعد الیره نانی خیر
 اهل ام ایامه فی تحقیق به قومی قات کر به ترکیب جاکم عوج مابره د پوهر
 بسی میز را بوخت نایه شرم ایزر بگو نقد لوم دا چینی سهودت سبره

تمت شد

در نفاق در ویش اتیان شده

مخ دل بوسیر شادی دایه سندرانی بوسدی طبعی غریبی داد دالم اهل تری
 آغیسی همی بو زوری هولدا جی چاره نول گشت نمابو پرده شرمی
 بیوه قد بو جواری بولنه زردیکه ضاوه کی طه هراغی بو صفی بوتی ربون دای تری
 نامرد طاب بپول بوانی همی گشته برد زرد گوش آفریمی داب بی هیچ کوی
 هر دو متعین کردی آغه کرنی کرده کار بی ملا دقاهی لوی دردم بو خوی مار تری
 نیستی دا بوسای عیش و نش طه آماده کار پیرون مرددی مری کایت بی کوی

ایضاً نصف ثانی

(ب ۱۷)

له دگری آلتی یاری قلندر له انکارم دکم فکر یکی بر تر
 دکا کزی کران و زنی له روتا زین جی جی له بر دیما مجدر
 له نا و دریای طمانا خودی نرسنگ له هسکاوی شانور
 به بی در پی اکر بی لوی سحرا لکش فرسخ دینن میسی احمد
 له پی دار قافعی نویسی مشک له بن خایسه و نویسی عبده هوگره
 له رودی اودا سنا ر شاری بولیر به قدر دود خه جرمی بلکه کمتر
 دیمه ز د بانی جمع یاه جوج بلیننی کر به دیواری سکندر
 چه تر نایش ثنی بی میسی دن کا نفیم نابی له نا و دریای ششتر

که ز زنا سر قفی ترق بوله کارا
 او اما که له بر یا جهوی دختر
 دیمته قیصری پس بر به شکوت
 اگر آغا بکا کاری پس در
 دلرزین سپرده زن دک بی له تمام
 بکیشی کرده نقشی او مصهور
 دتم آمادی تسکین فاطن
 دتی میشود کمی دکری بری کر

تمت شد

ب ۷۷

زینس منو تماش کن دی بوک بر دنا مشو
 بهولای بوکی براو میلی زادا کرده آ مشو
 عربی کی کرد فلک طوقی بوری بو علی دانا
 چیلپا هر دو پی بوکی دوش خه گوندا مشو
 له کل کار دانا آواز پویه که حسن سستا
 له رت زادا له دست بو کا خرتکه باز نه آ مشو
 دلین بر بوکی باوان دسه خوشی مادی بوک
 له زادا خوی دپسم بکره بوکی یا نه آ مشو
 خوی زادا له بر دختر کالی مردنه آ مشو
 خذوره بوک له قصاید کو شطرنج دیگ مشو
 له دوری بر ده بخر محرم دی در کرده آ مشو
 بهتو در پیره زن قنن علی ساقا ده با در جن

بومی یادگار

نفری شایسته مادری زاده بلندبانی
چو عینه زاده ایا مکر بوک بی نبه آش
تمت شد

بجوی بدسکه دان از کفنه جده از من یک

فرنگ داسنی دگر بد خو
شیر تو ارد سو دیم د جو
بجلی من نبین هرگز امانه
هزار جار ادف بر ایم آغاله دست تو
قرصه او نده بد سر شسته
به در ایم خوریه وک شبر سر کو
له دکنی جو ره جوژی سولیکه گانی
دو کوی سو کم بجاری هر در کو بو
رس سیر کن له بر چینه کوی شین
که عالم کرده هر وک تو زی مورد
کوی سوطی به کیفی نخوت بخوینه
خداوی کرد که حالی من دنا بو
اللهی قارمان قارت نه مینی
چقل بد خوا سر و سینه دل و پو
برایم آغا له قریشی سر ایا
دو کوب مردوان بوت کا خزارو

جو احمد سنگ کی کیش (۳۶)

کس نمی بیم ای فلانی جوی سنگ علی کیش	آتش بزی هجوم برده دی جنم در کو که
دور لید نیم شلی نرود بوساره اجوت	خاکوزب چ قدم ای سنگین چو که
دوخی کردی اجوتانی طربه ریزی یادگار	خاک جوی تی دم دی آغم دم کو که
سکه دل دینی دبی عرض کم له عمر محضلا	هدی من یاران له دورم برون کو که
باشتر طری منعی کن کر حمله زن بی بچی	گل تیر پت پینه سنگ کر زره کو که
کر بقا رتین جنگ پت بی بچین بچا	در نه شپن شقم آوازی هر دو کیش
پستی پستی لم یادید او باخار اندوه	کمر به کعبی خجری کی جوت پستی بچ
یشی کو ای شرجیایه فو نه خجریه ریش	اسی سنگ ملکیتند و تیره و کوشان

میخ بدست میخ پشته میخ فینه میخ درین	میخ بدست میخ پشته میخ فینه میخ درین
کلکی جوانوی روتو در کنگه کی خوش	کلکی جوانوی روتو در کنگه کی خوش
برفی ساروی روی میخی بن میخی کن	برفی ساروی روی میخی بن میخی کن
مستی آت بنیوبلی یرش برین روی جوانو	مستی آت بنیوبلی یرش برین روی جوانو
هنده حیوانه اگر دور در لیمه خراپوش بخوا	هنده حیوانه اگر دور در لیمه خراپوش بخوا
چونکه بانی قاطرانه کرد بی قدری می	چونکه بانی قاطرانه کرد بی قدری می
گر کسی بی بیکری وصیت دکم ای	گر کسی بی بیکری وصیت دکم ای
اتقابی سنگی احمد کنتی مل کندنه	اتقابی سنگی احمد کنتی مل کندنه
کر لبر شعی قی کردوی حماقت طی دجوت	کر لبر شعی قی کردوی حماقت طی دجوت
سنگین شغوت کم لاین بر شرفی بوزان	سنگین شغوت کم لاین بر شرفی بوزان

تمت شد

کلام صریح

۱۱۱

کس زانی بی خیالی مایه کرد و اگر دینی
بینه چشم انداز دیدیم غم فیکلی با که دینی
پیره دل بوز بکارت است سینه چاکه
زی خرد خو تو غیر بنده دس شاکه دینی
زوی دستی حجت بود که می مولا که دینی

کس زانی بی خیالی مایه کرد و اگر دینی
بینه چشم انداز دیدیم غم فیکلی با که دینی
پیره دل بوز بکارت است سینه چاکه
زی خرد خو تو غیر بنده دس شاکه دینی
زوی دستی حجت بود که می مولا که دینی

از کفتم سالم

چا ۳۱

چونکه غمی فراق آجو هو ایگی نیه
تروم له حجابی بر وجهه لهر بجر ا کچ با
زگی مراتی دلم شده ایام فراق
نظری بر دانه بستی یقین شو که شمع
چونکه بونوری وفا طاهره بر دانه عشق

باغ پر مرده دل نشود نمایی نیه
پادشاه ک دلی من قبله نمایی نیه
آینه لشی بی رخ جانانه صفائی نیه
پر دلی درده دوتی تو صدایگی نیه
غیر شمع دلی من میا چرا ایگی نیه

من مولا که دینی

۱۸

خوچرای عجمی معد و بادوی فغانکی نیه	صبح صید کتیه تا کله من روشن کی
لازه لم و نه سول کنه جاسگی نیه	زاللی دنیا کله بل عدّه رشی شوهری وی
بی یکی لم دوه درم چه دو ایگی نیه	لرزه و صید بکا چاره و یا شرتی برک
سالمی غرزه خیرا دوه جاسگی نیه	لکری ده کردنی بی چناب کر ظله بسی

از کفیه سالم ب ۴۹

له اصله قلبی من کو کرده شعله رژی ناره	دو دم آرتته خوی تو نادولی در خطای
بسکی حرکاه یاره نسوم کر شکه ور عاره	به مجونی له صید تا کر منش لیلی پستی کم
له مهر لاری دلداره له وید بختی مین یاره	حب بی من کل طالع نما کر سعده در شوره
نظام الملکی فلیمی ولم مرگان دلداره	له نم آبر بختی صبه تعده قبول ناکم
زبانای وضعی لیوی تو بکاهت شکر یاره	صلاده بخشه کر ختم فر تحینی من ناکم
هونگیکی یا تو ته مهر خاکی نمک زاره	خوش اگی یادی لعلی تو بر زینه حواری

از گفته سالم
 (ت ۱۶)

نه طلبت بر مبرکس کز سوز ایض
 اجل کو تا بجا کارم به قابض
 و بادل سجده طاقی بروی
 همودختی له کل جمع فر ایض
 نه بغضی کسی متاع عشاق
 دوده لطفه زنی ناپاک حایض
 شهیدی نیم نگاه تو شیرینه
 ولی سالم له غیضی زخمه خایض

از گفته سالم ؟

کر زانی خفام ای ترک سیمین بر خدا حافظ
 نه و جورت دوم اشو خیمه سکر خدا حافظ
 منت شد از گفته سالم اصل سکونت آن شاعر در دلاست
 سیمانیه و خاک دولت علیه یالیه عثمانیه است آن شاعر
 در آن نالی بوده است در تاریخ هجدهم شهر ربیع الاول ۱۳۲۱
 حفر سر را با تقصیر علی کبریا کن ولایت سندخ با تمام رسیدند

ذکر پریشانی شجایی با بان در کفته نالی در ولایت سلیمانیه ثبت کرده

بد احوالی شخصی صی که صهی ملکیمان
به بیدادی فلک هر یک بر اسیمه بر کمان

جوانانی نهی قبلکه دامان به بی چیزی
ذیر برای غما به جاد به شامی چو کمان

دبانا کفرین پشتمی خط و یکس
به جمعیت سیه بخت نه و کی کسی می جو با

کدافو بود کد ادر کانه دامان به بی چیزی
و کوز ادر انا به فکری خانه بند امان

له طلی حرض دون پرور سخی طبعاً صام
برای کوی اودمانا به هر کلاسه کرد امان

بدستی کشمش هر سو در ابر کی خود اراکی
قبای نو کرد آبی همونی چا کو دامان

دبانا ایسته چون قاده نو کوی دونه
لحلقه اهل حسرت اهو کوه افنجی ان

ادانه تره پونو شهید دوشو ناز پر در بون
ایسته خانه برد شو نخوشو زار دیرمان

کلی نوبی شینیا که کوشه تخم صاکم بو
به شتی شهر زور اجمله دک غولیا سابقان

دلزن اهور نو کوی تیره روی کردن به پیرا
به روتی کوه خروشان دله فکری بری از

ایلی خانه

مریدی خانقہ زورن کہ عہدی عدلی بود
 لہ غایانی بی پیش مہجر حاجی توبہ کار بن
 اگر صحتی زورہ ولی عتبت بی کاری
 دو کو قاری لیکہ یک صفتی بی خرمی قرآن
 لفظولی روزگار نامہ بہر خادم مخدوم
 دو کو بھی پیغمبر عمو مار دوزہ داران
 سیکستان بی دولت لہ بر بی الی عتبت
 صنعی معروفی قرضی التزامی حاصلی رومی
 لہ مگر آہنا شود کن شور لہ بر عتبت
 ادانہ بر شستی التزامی حاصلی رومن
 ضرر کردہ اجارہ پادشاهی چو نہ دروشی
 بہ گو بازی خیر کن دستہ مغزولی بی آغا
 حیاداران بی عتبت لہ بر بی عالی عتبت
 کردہ ہی چچہ پاشن ہر ز کو تہا و خوری
 لہ غایانی بی پیش مہجر حاجی توبہ کار بن
 دو کو قاری لیکہ یک صفتی بی خرمی قرآن
 دو کو بھی پیغمبر عمو مار دوزہ داران
 کہی حیا مالان کہی عتلف میدان
 لہاد ہور ایسا کردہ امہ توبہ بل و پیمان
 سچو ہولی قوی شولہ نڈا راپر شین
 لہاد بیزہ نہ کاکل چرنی میجر جانان
 فقیری ملک ہوشا رو غیبی شاطران
 متقیہ قورمانو میسولی دیمار و بانان
 فقیری دی فقیرہ دکبہ در استیل طغانان
 لدی تنگی بردرید اور و استیل و طغانان

بیاد ی تریب و کا و جو و قوب رو پالان	زیمانی قدیمی مستعدن بوخرک داری
اکر کا باری کا آور و کر نیزم فرودشان	قدیم تن پر در نازن به بازار انجبار آلود
بہ ہستی کرد ما ز دلبین داری بر یونک	دہیمی نازیانہ مرد رومی سید و صوفی
لضائے کادلی نو کر پیا پخت کشتن	کردگان کس بو سائے گلہ دھان
بہ بی تکلیف تہن خود بخود پی خریدارین	بر ہی بیم و خطر دایک بیک بوقاصدی چکن
دکوشتن ہم بھوانا لیکہ اسکیران	صفی مغز دی بی سون کہ ہی سی از کس
بیادی توئی شامی شو جھو کا بکہ بریان	کرہ دو دوی کما بدی لہ مطنجھو پای سددور
لہ تا و احوالی بنانی لہ ہر جانورہ مھمان	طلب نا کلا کد قوسوی سفرہ جھمی لغت
لہ دلدر کہہ یکے آب مخفی جملہ جو شان	بسط ہر موشان لہ دوی ترکی ارد سدا
لہ بابا نا ایستہ متحققی خیر در جان	بہ احوالی ملوکانی کد پروردلم سوتا
بہ لب خند انوش دان بل مکلین دکر یان	لہ جوری چھض کردون بکہ جیران چا

بہ نام دلی امرا

۱۷۳

بنا مردی سر اسر شلی کر گینن لم لای رو	اکر تو بین تنی عھرن و کر می زینن
لفظانی لازم منضی ماضی بحد دتہ	لہ فرگہ و قریر و قورخ بہ تروتی جملہ کاوا
خیانتی پیکانی فوج سیر انجیل بر سنا	بنا چاری لادی صوفی لہ اراد زیز دمان
ملح طلبعین لہ پیشوی غل دہقا نابہ لارا	لہ ناد جاری کننم پیر کوردا ہولی حرا
دینعا بوسارہ حاضی پانختی سلیمانی	لہ لادیدا بہ دوشای ہہو چو صنی دتھان
لہ ارضاشی سلیمانی اوانہ شاد ودا کون	لہ فری لطفہ حیض لہ اصولای سلطان
لہ اصولا بنی لم کارہ کالبہماکی ہرجی	لہ امری فتنہ پکنر اسر شلی مردان
کوی ہمدرد اکرادن کوی ہمزادرا کن	لہ یکلا ماری برن دیکلا یار کوان
لہ ظفر خوج چکرش دینعا حستارادا	بہ شلی نالی سیکس کسی دیلی شت ران

تمت شد از کتہ نامی در طرہ

دش کرہ است

۱۲۵

نمونه‌ی سه‌چاوه‌کانی
به‌رکونیک له خهرمانی شیعیری سالم

ورد ام کتبه خست نام اگر قضا
همو دنیا بخوی پیش تو هر چه داناوی

وله الف

ای خسته جاوست هم او بوی تازی	دی بسته زلفت هم لاری تازی
خندت بوته باغش گریان دمام	بر لبه سبب بوشش بان بهاری
سهم گهت خستم جنت موه راکم	اگر کیم در زلفت کیم خاتم یاری
داز مو را بر دستم سورش تویم	اسا که کج دی انتر و عدی بی
تر زلفت بر کیم بار کجی ممانت	زلفت که هر دست لکرا و غمخواری
منوشی زرقه حاجت ز تو درم درم	کیم سبب خود کوه بو تو غمخواری

هر بار کیم ما لان که تو کمانه نای
کند و سه در دل طبع بویش کنای

۱۱۰

وله الف

خفا نمیشمار زلفت لب ملامت	حلقم شیران بسوه هر کیم لب لامل
عاشق دل نای که دل آرام جدا	الب که دل آرام لوی بی دل نای
نقد دل و دین بودت نیم بهائی	عیرا نمه قرآن کجرا نیم بهائی
مکانه نیم حبیبش خومان به تنه و تو	نم میتوم شخیر ملاکیم به ملدک
بنوازه خوشی رفیق کل خرقه زرقی	مکله نمیم با سیه کم ارضه سما
ال شمع بر سره له بناسم که نگاهت	ادو کج کلنی زلفه که پریش نه بیای

کجا که کم بر کم هوار سینه نای
و کج زلفکم آوا فونای دل نای

۱۱۲

و السلام علی ابی النبی و الهدی و صلی الله علی سیدنا محمد و آله و صحبه و سلم
حبه الاما انشاء الله (تا) سید دواوات نای علیه الرحمه شب
چهارشنبه ششم شهر جمادی الاخری سنه ۱۳۳۴
هر دو طاق بنیم مدتی

که شکوای مه لا عهبدو لآ قزلجی

دران سالم درم

بسم الله الرحمن الرحيم

در جواب نامه

(۱)

وی میست سعد بهمراه بر خط
 وی شانه زن بکامل ترکان سیم بر
 فراش و فرش بهاران که دشت در
 هم زلف قره گوته و هم چهره قمر
 گرتوبه جیشت بهم اغوش نه شکر
 لغوش دهان لسته به به کمر
 گرتوبی درخت چمن ناری شمر
 رعناکت به زینت تو قامت سحر
 تحریک تو سر که تورا که دیده در
 فردینا سه سحر هوری گرت بر
 لم بر برو و کو بر نه لوی بی و کو تر
 هر حرف اوله وضع ولایت دوا خبر
 احوال اهرش رو رفیقان سیر
 نه دیوه کس له چهره کس جوهر و هنر
 سوتا گریه و تشنه مخشکنه نو شمر
 بریانه بس ل نارخما پاره جگر
 نم دیوه وایی له فرخند لب شمر
 هر قبر بر نمانه بهر لاد که نظر
 غافل موعول جوی مریان با خبر

جانم فدای سروت ای بهر که سحر
 ای روضه صحرایه آسوی دلبران
 جانم فدای منال جهان له خلوت
 ما ش دیده بیوم لدم خواب صبح دم
 ای دل بشنوی سروت انگلیس گز
 داشت طواف عارض دلبر شنوی تو
 که این خنده غنچه دی به وزیدن
 ای کین جمع نبات عالمی
 ای حیث آتش افروزه دمت
 هست او نه زوره دلم بنده تنگ بوه
 کس که چاکانه به جای مطعم
 در کس که نامه من سویی نالیه
 ای سوره ظمیر الیه رفیقان کس جهت
 ای سوره که حکم بیان که در کران
 ای بیای مصلح خورشید بخت روم
 ای که هوای بیج لیبی دلیر شمر
 ای که آهوانه له ایام رومیان
 ای که بیره له شخص ستمیده خوار و زور
 ای که کمان روم در و زور خالق

نفاذ می دایه کله قیصر و خاقا چین	صورت مایه و کوزهر برقص اینجا
مخمس سلیمان میا گل نرشته سر بر روان	پوسلغ نوره داد و بخش لجه و صدرا
داره خال آزی لغو سجات بخش بوند	اومر نادینه داور عشق و ادره رینا
بیرف بسته چاک رنخدان ادب	نصرت نژادی بو نفل استوا
چاک بر دهن م آس شاد صد خلک	نهر شا بو بود نجا بو پدر لقمان غا
عقر ناده صیاح و سج سماعیل جهه	وک سپر شرح الوریته نهدا
طافه طافه او جواد طوفا نوض نوح دل	بو د کلمه بودیه بو فلک استوا ایما
کر شعیب عشق تو اجمره ربر سینه نام	طوره وادی ایمن فرعون کله کوی
محمد کور و ک فلک بریم نشانی	شهادت شرفی نوبوی بو بوضله
مرحبا کی ناز عرصه کاهن عشق حق	خاک کمر نوسر دیده جمیع صفیا
انبیاء شهادت مستغفر بن نایبه سر	فرش سجده شفاعت جلوه کا صطفا
ناک ناسیم ز بد خو خایه بی بله و پیر	کم عصره پادشاه کونه محلا الحیا
به نهامه یوصیت مارا بس برجم تو	نا امیده نا امیدش سهر بار کوه
خرم طاعت برت نامه توانا و جمل	درم عفو ت ر شجه پاش انج حرم خطا
مخزن نور خدای بو خدا سوا تو خدا	اهدانا نور الذی میدی لمن قدر نهدا

در رکنه الله فردوس است

عجب صفحه عدم بود نفس عالم بفرز و رضا
لذتی بود چو دینے را این دنیا غزل
تمام شد عزت لیاات کردی فارس حضرت
جنات فایق کد سوره

بسم الله الرحمن الرحیم

بارسحر نژاد سلده	دل بر دم بدیده جادو
دل روشن مکان لب لایه	منعکس بود لب آینه رو
بعد ازین کار من بر تاره	دیدی بر دم نگاه ترساجو
بله ای دل بچینه لاسرچون	رشته عاقله دست در سو
دل بچکان بوفه تیری مزه ها	ترک اندیشه کان ابرو
کرمی کرد سیاهی مسته	نرکس او بدیده جادو
بهار اگر تری نینه بطرفه یار	بود مانم بو معطر بو
مسته من دارای یارانه	ساقیا خم بدیده بجای صبو
ترتیب دل نوله نشه آرام	نا تو جو بو مستیا هر سو
شبه بر فال دل خود کس سحر	وای غم کی کرد در تم جادو
چو به شایخ کل و لیل	هر که زان کد او ی نو بر بو

دنا ب جعد و شکنش چه خسته افتاد در لورا	کجا و مسجدم افشا و کجا کبوتر بر صنی
که ساکن بجزر بود ز راه لرسم منزلهما	دلایر چه با ناصح دینت بد بحر مینه
جس فریاد میدار که بر بند بد محلهما	محل رحمته دنیا رفیق امروزه فردا
کجا داند حال امیکجا در آن ساحلهما	نه هم موج دریا را هر طرز از هر جزیره
ننان که مانند آن رازی کوز و سازه	قصه من مشهوره مشهوره تمام تازه با کوا

و صلوات بره سالم معظم تر در هر مطلب : **الظفر**
 مستی مطلق منهنواع الدنیا و الدنیا

سجده و ش بخت هم قند نخا در لورا	اگر امید دل بی غیبت بی ماه جهان را
کنار آب رگنا با کل گشت مصیبت	لبین خار مغیلا ز وصل اگر بیاید با
جو از آن سعادت صند بند پیر و نامدار	نصیبی بکه کوی فریاد که لا ناظر
جواب تلخ میزند لب لعل شکر خارا	دو صد جبار که کبر خرم حرف کرد
باب خراب زنگ و خطه جابت از زینما	اگر صورت که کوز زلف بجزر صوبه با
که کس نکند و نکند بد حکمت حسرت معمار	در ادراک خلق و عقده زلفت
کوشش از برده اعصم بیرون از درختها	که شعله طلعت کیمین طلوع بگردان
که بر نظم تو افشا نه خاک لعقد زینما	کلامت حافظ اول سجد بوسام و با جا

بیت

بر رخ رنگین و نسکین بی‌الاغز کزین ^{الفرد} و نسکند تا بن مومنانین پنج یمن لب زین
 لبش زگر خط غنبروزت خنجر قدرت ^{۶۴} زخفت دل کو بلبل لرد تا گل و کو گلچین
 سه قامت تو ز نوکت ز تعلق طلسم ^{صفت} کان ابرو که آهو فرنگ خود مومنانین
 بجای زلفت و کوسنبل صا طراد ^{۶۵} بپوهر بود ز کیه رو بر در دلا دگر بزین

چهار فصل اول فصل اولم والده لاسالم البصر
 بهار رنگ خزان رنگ از من آه دل آینه

دیده آینه دل در طلف اوست	دل خلوت سردای حضرت هست
هر چه دارم ز عزیز همت اوست	کیما عشق سیمای فقیر:
کردم زیر بار همت اوست	در دل داده چون که طره یار
همه عالم گواه همت اوست	بکس عاشقم منم بی نام و
پرده دار حرم حرمت اوست	دل بخدمت تقربا دست کون
افزونک دور همت اوست	هر چه کلج که جاذب دل بن
هر کس بچیز روزه نوبت اوست	چه کس آمدین جهان حزاب
فکر هر کس بقدر همت اوست	بلبل طوف کلان لوسی یار
زنگه این کونت خاص خلوت اوست	دیده نادان بو عزیزه دلام

۷۸

دروی کچھ اختر و غنیمت او مال کہ خدا نسا ہزاروں کچھ غنیمت کچھ درختہ دانا سے پتوں کی سیل سے فرسکیں تندی چشم کرانے بطوری روز و طوی نہ دسترس من لہ طویانے ضالم و ظلمت کی کراہی رہ سرت کا رسم بہر ہو وہ کفن یا رات تہ تک باز تقسیم اگر کہ ہم اگر ترس اگر خارج لہر و منہم لہر ہم شربت یک لہر ہم دیں اے یکتیم ششیں آس ہا مردن پرت روت بیت جلیتم دو بروی طاق کچھ ہم عمومی بندرتا رسم لہر متقی لبتہ دام سر طرہ دلارام جگراتہ با آزادی لہ عالم شہرتہ نام اگر پابندی اودام ضدھی ہر دودرام نہ داخل کچھ مصلح نہ تھیل عارف عام نہ قسم آنت داعدانہ بہم یا روغیا رسم نہ دک سوئے زمانہ من لہ کوزام نہ دیرم نہ دک اہل عامہ من لہ کوزام نہ کچھ رسم نہ دک درویشترام عہسہ لہسہ کوزام ہیرم نہ لفظ استفاد من لہ کوزام نہ علم ظہیرم نہ دک حضرت لہری قاضی ہر شوہ صلو انظارم نہ پیری صومعہ سعید نہ شیخ امر ارتد نہ مستند ہدایت نہ مستک باستاد نہ مسفرج با لاؤ نہ مستظہر با حضام بہ قدر دولت دینا نہ سردم نہ ناش دم نہ قلبا مایل ظلم نہ طبعاً مردم آزارم نہ زخمی طہرت روزانہ طاب لہر ہوسیم نہ صاحب سیدہ کرم نہ ناشی کید تبہیم	بہر ہو وہ کفن یا رات تہ تک باز تقسیم اگر کہ ہم اگر ترس اگر خارج لہر و منہم لہر ہم شربت یک لہر ہم دیں اے یکتیم ششیں آس ہا مردن پرت روت بیت جلیتم دو بروی طاق کچھ ہم عمومی بندرتا رسم لہر متقی لبتہ دام سر طرہ دلارام جگراتہ با آزادی لہ عالم شہرتہ نام اگر پابندی اودام ضدھی ہر دودرام نہ داخل کچھ مصلح نہ تھیل عارف عام نہ قسم آنت داعدانہ بہم یا روغیا رسم نہ دک سوئے زمانہ من لہ کوزام نہ دیرم نہ دک اہل عامہ من لہ کوزام نہ کچھ رسم نہ دک درویشترام عہسہ لہسہ کوزام ہیرم نہ لفظ استفاد من لہ کوزام نہ علم ظہیرم نہ دک حضرت لہری قاضی ہر شوہ صلو انظارم نہ پیری صومعہ سعید نہ شیخ امر ارتد نہ مستند ہدایت نہ مستک باستاد نہ مسفرج با لاؤ نہ مستظہر با حضام بہ قدر دولت دینا نہ سردم نہ ناش دم نہ قلبا مایل ظلم نہ طبعاً مردم آزارم نہ زخمی طہرت روزانہ طاب لہر ہوسیم نہ صاحب سیدہ کرم نہ ناشی کید تبہیم

به بندی دقتی وصف میا نکتہ باریک
 به بند معین هر بندر مینا لشکر کا غنہ
 به جوہ شش و وصف جہاد غرق ہر تو بو
 دو خطے پریشا نہ احوام خیر کا غنہ
 ہم جہت پریشا احوال آختم نہ صحت
 نہ خجای شہ ناری ز قلم تو، دے دشمن

کہ نوبی سام بیکس کونجاہ جگر کا غنہ
 بقدم وفا نا لوی لکھار سیر کا غنہ
 خطا بے غائب نہ غارتہ دادمہ نہیں ہے
 مگر مژگان اش آہ دلکھارتہ کئی کئی کا
 سگراف نہ نہیں رہا یاہ حدود بو
 قدر می کا حدتہ زندانہ چچان لفظن اراد
 ہر بر شو شخیر بینی و کوبی سحر کا غنہ
 رفیقہ بود نہ خونین من کا ہی سحر کا غنہ
 لڑائی خون چکانہ دل دلو من با خبر کا غنہ
 دمان نہیں دگا ہر حرف لکتہ دل شکر کا غنہ
 دکا نہ روضہ جنت برشتا کس سحر کا غنہ

نہش دی خلقہ الطاف دہر دست برہ سلم
 ہویہ الہ بولکت دک تم قلم بسر کا غنہ

ہاں ہر از جن لکھا دی غمٹ لضمیر
 بو ہر از دل چاک دم شخیر و ہر
 ہر جی خوارکش ن تا بلب چاہ نرغ
 تا تر د بسر صغیہ دینا لغت
 نامہ جنبش کہ بہ آہم نہ درونہ ہر سیر
 مژہ تر دستہ لدی دلو سون لحریر
 کافری دل سیر دیدہ دبا دل با سیر
 بس کش کش لکھرا یہ دلو کلک دبیر
 (دوہائی)

جو شہر تہ نیت روز زان صانع کل
 خط مراد کی ہا ہی بیکارہ ضمیر
 با جہاری جہی شوق تو تیا تہ خط
 باہر آہ وقتہ ک شغف دکا خطے میر
 بڑے سیرہ بوس لکھو فونہ دبا
 شعور کڑی کہ با جہاد لکھتہ کج

غنیب خال کب کج
 سبیل سبب غنیبہ
 تاملای یہ فرض کہ دم
 جس کھلا رہے بہ فصل بس
 خوشنماہی آرزو نہ لطف
 صدقہ شکر دایا
 (تذکرہ)

حوض پرده دیدج هیت منه لوی	لیلاور دانها توه وکوسیل شیوه تور
چا ورنجه له سینه سیراب دائره	جر جلوه گاه چا و مننه نرمنه یانه زور
ایش کنار حوشه که جریازیو گوشه که	یار تیدایه یا خوبوته معرض نفور
توخدا فضا رشت فقیکان ایته کش	محشر شاله یا بوتنه چول سلم تور
واصل بکه غیر سلام به حجره که	جر عاوه چر عاوه له هیوان طاق زور
زارم وکوهلال نجیف وکونضال	ایاد کومه زار و بدله ادا کم خطور
او غاریاره ایسه پراغیاره یانه خو	هر غاریاره یا بوتنه غاریاره مور
ایا مقام فرصته لم بنینه بی موه	یا مصلحت توقفه هیا یوم نفع صور

سالم حال بکه به خفیه که اریار سنگ دل **در جواب** مان له شوق تویه ده نیز سلام ور

جانم قدر سروه کت اریاد که سحر	ور سنگ مستعد له همواره بر خطر
ارمر و حه جمال مه آسار دبران	ور شانه زن بکا کل ترکان سببر
چارو کش منازل جانان له خلوتا	فرایش روز فرش بهاران له دشت در
مالش دده بدم له دم خواب صبیم	هم زلف قیره گونه و هم چهره قمر

و خسته طوان

وضع طواف عارض دلمر شنور بار
 ایجاکن جمیع نباتات عالمی
 آب حیات آتش افسرده دمت
 محنت او نده زوره دلم ہندہ سنگ بو
 ہمت کہ چا بگاتہ بہ اجراں مطلبم
 بو ملک شامہ نامہ مز سوز نالیہ
 پر کیویہ ظاہر لہ رفیقان یک ہمت
 لوسا وہ حاکم بہ کس در بدر کزان
 نابو بہ جاں مطلع خورشید بخت روم
 ناکن ہواں هیچ گیا ہر ذلیلان شہر
 سیوان برہ لہ شخص ستمدیرہ خوار زور
 جز تر کہ کان رومہ در زور خانقا
 او حوضہ پرد بو کہ وکو چا وہ کان تو
 او دشتہ جار بار باران حجہ بو
 لغزش دخالہ طرہ سرتابہ بکمر
 رعناک لہ تربیت قامت شجر
 تحریک توبہ گر لہ تنورا کہ دینہ در
 در جنائسہ حکم ہو رگر گرتہ بر
 لم سر بروکٹ بریدولہ دریا و کوتر
 ہر حرف او لہ وضع ولایت دذخبر
 احوال اهل شہر رفیقان سر سبر
 نے دیوہ کس بہ چہرہ کس جو ہر دہنر
 سوتا گیا و تشنہ و خوشکیدہ بو شجر
 بریانہ بس لہ نار غما پارہ جگر
 ہر قبر پر غمانہ لہ ہر لاد کم نظر
 غافل جو لہ جار مریدان باخبر
 تغیرہ آدروک دلی مردان بخبر
 یک سر مقام رومیہ ہر وک تاز سفر

